

TERRITORI I POBLAMENT DE CERDANYA A L'ANTIGUITAT

LA IBERITZACIÓ I ROMANITZACIÓ DE LA VALL
CERDANA

TESI DOCTORAL

DIRIGIDA PEL DR. ORIOL OLESTI I VILA

I inclosa en el programa de Doctorat "Cultures en Contacte a la Mediterrània"
Del Departament de Ciències de l'Antiguitat i l'Edat Mitjana de la UAB

JORDI MORERA CAMPRUBÍ

UNIVERSITAT AUTÒNOMA DE BARCELONA

NOVEMBRE DE 2016

Aquest envà, del qual es conservava prop d'un metre de potència, originalment deixava una obertura de 1.5m a la zona sud que permetia el pas entre les dues habitacions. En aquest espai de comunicació existia un marxapeu format per una successió de petites llosetes de pissarra, ue 485, que a través d'un graó separaven les dues estances. L'estança de ponent estava a una cota un xic més elevada que la de llevant.

Vista d l'Àmbit VI al final de la intervenció. Al centre, l'envà 280

Pel que fa a l'estratigrafia interna, el primer nivell d'ús d'aquesta fase corresponia a l'estrat 467. Consistia en un nivell relacionat evidentment amb les parets perimetrals de l'estança, i amb l'envà de compartimentació, i que no superava els 5cm de gruix. De fet, no deixava de ser un paquet que regularitzava el substrat geològic. Just a la superfície de la meitat de llevant es localitzà una zona circular recremada, d'uns 50cm de perímetre, ue 447. Sembla probable que es pugui tractar de les restes d'un punt de foc del moment inicial de l'Àmbit VI. Els materials

ceràmics eren tots ells fets a mà, exceptuant un sol fragment que era realitzat a torn (i representava un 3.33% del total). Destaca l'absència dels habituals fonaments petris en els límits de les parets, que quasi sempre es documenten en les estances.

Però d'altra banda, en aquesta estança hem constatat l'existència d'unes reformes amb anterioritat a la construcció de la gran porta monumental. Efectivament, el nivell d'ús 467 estava cobert per un altre estrat, ue 400/415, format per terres argiloses, lleugerament compactades a la superfície, que també hauria esdevingut un nivell de circulació. L'estrat apareixia a les dues estances de l'Àmbit VI, anul·lant l'antiga diferència de cota que s'observava, i tenia una potència d'uns 25-30cm. D'aquest nivell també es van recuperar una majoria de materials fets a mà (tan sols uns 3% dels 167 fragments ceràmics corresponien a ceràmiques ibèriques fetes a torn). Aquesta absoluta majoria dels materials de tradició local, combinat amb la notable absència de materials propis d'època iberorromana (que, si bé de forma molt minoritària, ens apareixen en els contextos a partir de finals de segle III ane), ens portaria a pensar que es van poder efectuar en algun moment del segle III ane. A banda dels materials ceràmics, una altra element important del registre fou els 16 fragments de *pondera* recuperats.

El nivell de circulació 400/415 és el que queda retallat per a la construcció de la porta monumental i les torres d'època republicana, i a banda d'aquesta relació, just a la seva superfície documentàrem algunes incidències arqueològiques que cal destacar. Un primer element identificat en la documentació del ferm 400 fou un retall a la part central del mur 281, ue 401, de tal manera que aquest s'havia desmuntat parcialment per fer una obertura que comunicava l'Àmbit VI amb la finca contigua (Àmbit VII). En definitiva, s'havia obert una porta, de 1.35m d'amplada, que comunicava les dues estances. I un segon element estratigràfic significatiu fou la localització d'un seguit de tres lloses col·locades horitzontalment una al costat de l'altra, ue 439, ubicades molt a prop de la cantonada sudoccidental de l'estança. Aquestes lloses estaven tapant un retall en el subsòl,

d'uns 55cm d'amplada i uns 30cm de fondària, on s'hi localitzà algunes extremitats de suïd, especialment ordenades i disposades a sobre un llit de llosetes. Pensem que podria tractar-se d'algun tipus de ritual d'enterrament, vinculat a la construcció de la nova entrada fortificada, i que analitzarem posteriorment en parlar de les estructures republicanes.

Detall de l'obertura en el mur 281, relacionada amb l'estrat 400. El mur posterior és de cronologia medieval

Finalment, és important recalcar que en aquest nivell d'ús també es documentaren alguns blocs disposats en els perímetres murats, indicant la presència d'uns pisos sobreelevats. A més, i per donar més èmfasi a aquesta idea, volem mencionar dues constatacions arqueològiques que ens resulten significatives. La primera és la inexistència de cap resta que podem identificar a un fogar relacionat amb el nivell de circulació 400/415. Però la segona és que en l'estrat que cobria aquest ferm, ue 277/301 (que analitzarem amb més deteniment en parlar de la

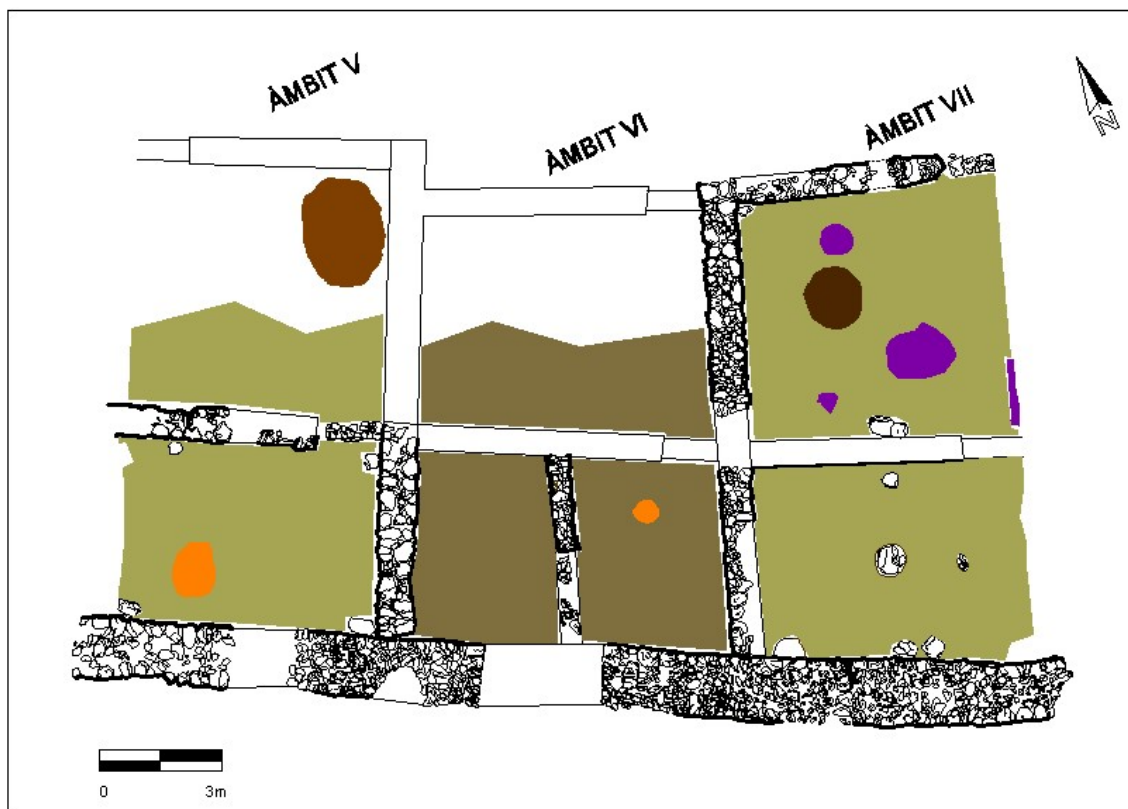

remodelació republicana), es localitzaren un gran nombre de fragments de terra cuita, possiblement provinents d'una llar de foc. Amb tot això, veiem molt probable que l'Àmbit tingués un pis superior on s'hi desenvolupessin les activitats més pròpiament domèstiques i familiars, sobretot a redós de la llar de foc que hi hauria.

Interpretació de l'Àmbit VI. Tot i que és probable que es tracti d'una finca de dues estances, com la majoria de les aparegudes al Castellot, de forma fefaent només hem pogut documentar la sala posterior, i no del tot, ja que el tancament nord de l'estança no ha estat localitzat. Només aquesta habitació ja tindria unes dimensions de 8.1m de llargada per un mínim de 4.8m d'amplada. A nosaltres ens sembla prou evident que ens trobem davant d'una estança amb certs trets distintius respecte a les altres del jaciment. Si només ens fixem amb la sala documentada, ja veiem com presenta unes dimensions sensiblement superiors a les altres sales principals, prou excepcionals per a permetre-hi una compartimentació. Però també hi veurem diferències si ens fixem amb la seva configuració i evolució posterior.

En una primera fase, la sala, pavimentada amb un llit de terra batuda i dividida en dues estances a diferent cota, no sembla que hagués tingut funcions domèstiques o familiars. Certament, és significativa l'absència dels fonaments de blocs de pedra que caracteritzen les finques ibèriques del Castellot. Però també, que només s'hagi identificat una zona puntual de foc, la qual no pot ser considerada un fogar domèstic. I al mateix temps, hem vist com en els nivells de rebliment immediatament superiors s'identificaven fins a 16 *pondera*. Valorant totes aquestes dades de forma conjunta, per nosaltres es creen certs dubtes que a les estances s'hi desenvolupés un hàbitat familiar. Però en canvi, podria ser que es tractés d'un primer espai on hi estigués ubicat el teler? I, podria ser que el teler, i en definitiva l'activitat tèxtil que genera, hagués canviat d'ubicació en un cert moment, emplaçant-se a l'Àmbit IV? Evidentment no en tenim la certesa, però per

nosaltres són unes propostes interpretatives que ens ajuden a entendre millor la lectura de la realitat arqueològica⁵⁰³.

A la part central, hipòtesi de continuïtat de l'Àmbit VI

Però a més, els trets distintius també venien donats per la seva evolució. En un moment que nosaltres situem al segle III ane, a partir de les dades interrelacionades que ens aporten el registre material dels diferents àmbits, es van modificar els usos de les habitacions, però el que és més important, passà a formar part d'un gran edifici juntament amb l'Àmbit VII. Estratigràficament, no hi ha dubte que la unió entre els Àmbits VI i VII es realitzà en un moment anterior a la construcció de la porta fortificada de mitjans de segle II ane. I ja hem vist com en aquest segon moment d'ús de l'estança, es detecta clarament l'existència d'un pis superior on molt probablement hi hauria un fogar domèstic. Per tant, per nosaltres

⁵⁰³ I aquí caldria afegir que, tot i que s'han recollit fragments de *pondera* en els Àmbits I a VIII, excepte en els casos dels Àmbits IV, V i VI, el nombre recuperat és residual i anecdòtic. 16 unitats diferenciades són un nombre significativament molt més important, i per nosaltres ha de poder ser explicat a partir de la pròpia estança, i no per processos sedimentològics complexos.

és evident que va passar a formar part d'aquella finca, ara d'una manera unitària i amb unes funcions de complementarietat. Però això implica considerar que el nou edifici passà a tenir una superfície mínima de més de 100m², ajuntant els dos àmbits i només en planta baixa, i de quasi 150m² si al final l'Àmbit VI comptés amb una avantsala. Nosaltres pensem que un recinte d'aquestes característiques només pot respondre a la seva vinculació amb un personatge destacat dins de la comunitat. Així, es podria constatar com al llarg del segle IV ane i sobretot al III ane, s'hauria anat consolidant unes elits dirigents, diferenciades de la població, les quals plasmarien el seu status, entre altres manifestacions materials, amb la configuració d'uns habitatges de certa singularitat. Per tant, si bé a l'inici del període, en el segle IV ane, ja tenim elements de diferenciació social dins la comunitat, és al llarg del III ane que aquests es van intensificant i accentuant, amb uns elements arqueològics contrastables i identificables, com seria, per exemple, la unió dels Àmbits VI i VII en un gran hàbitat domèstic.

I ja amb la nova realitat romana, i sota la voluntat de mostrar el nou poder dominant, però també des d'una òptica de reformes urbanístiques, s'hauria desmantellat completament l'antic espai de l'Àmbit VI per a poder-hi ubicar la nova porta d'entrada al poblat, i obrint un gran vial que penetrava vers l'interior. Fets que per nosaltres van ocórrer a mitjans de segle II ane.

5.3.1.3.1.8. Àmbit VII

Era una estança delimitada pels murs 281/535⁵⁰⁴ a ponent, el mur 878⁵⁰⁵ a la part nord⁵⁰⁶, i el 480 a llevant. Val a dir que d'aquest darrer tan sols es conservava el tram corresponent a la sala principal, ja que la resta hauria quedat completament

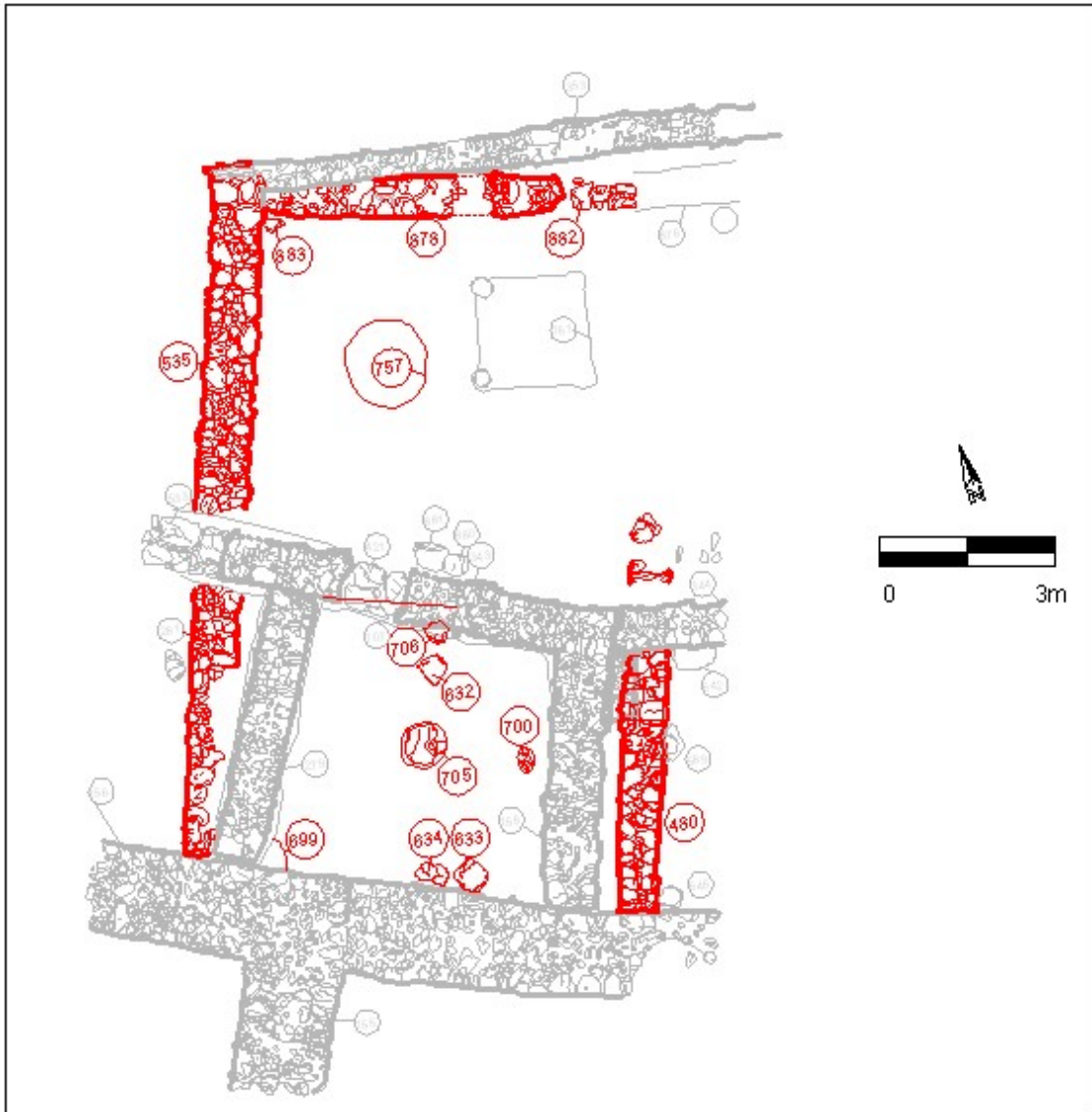
---

⁵⁰⁴ L'estructura quedava tallada pel mur 278 d'època medieval. Des de la prudència i la correcció metodològica, es va optar per donar dues unitats estratigràfiques diferenciades a cada tram de mur.

⁵⁰⁵ D'aquesta estructura només es va identificar un petit tram ja que es conservava per sota el mur de façana de la finca medieval amb una orientació un xic esbiaixada. Delimitar-lo en la seva totalitat hauria provocat el desmoronament de la paret medieval.

⁵⁰⁶ Aquestes dues estructures quedaven completament lligades a la cantonada nordoccidental de l'Àmbit VII, evidenciant que la construcció s'havia realitzat d'una manera unitària.

desmuntat en fer-se les reformes de l'Edifici II. L'Àmbit VII també s'hauria adossat a la muralla 108. Presentava una llargada d'11.5m i una amplada de 6.6m⁵⁰⁷, i en aquest cas sí que es va poder documentar la configuració en dues estances juxtaposades, delimitades pel mur transversal 707.

En vermell, estructures que es corresponen a l'Àmbit VII

⁵⁰⁷ Aquesta és l'amplada allà on les estructures perimetrals es conserven millor, entre els trams de murs 281 i 480 de la sala principal Tanmateix, la llargada del mur 878, que es correspondria amb la façana de la finca, és de només 6.2m. Per tant, podria ser que la finca tingués una molt lleugera planta trapezoïdal, de tal manera que a la façana fos més estreta que a la part que toca a la muralla.

La primera, mostraria una planta més quadrangular, amb unes mesures de 6.15m per 6.6m, conformant una superfície útil interna de prop de 40m², mentre que l'estança de la part posterior hauria conformat una superfície interna d'uns 32.8m², ocupant un espai de planta rectangular de 6.6m de llargada per 4.7m d'amplada⁵⁰⁸.

Vista general on es veu, en primer terme, l'espai que hauria ocupat l'avantsala de l'Àmbit VII

Pel que fa a la primera estança, l'avantsala, es va documentar que l'entrada del recinte, ue 882, s'ubicava a la paret de façana, ue 878, també en una posició desplaçada fins a tocar la paret lateral est⁵⁰⁹. Amb una amplada que podria ser d'uns 1.2m, consistiria en un marxapeu fet a partir d'una successió de petites lloses de pissarra. Pel que fa a l'estratigrafia, tan sols es van identificar unes

⁵⁰⁸ Una altra vegada, la correlació en aquestes mesures ens ofereix una relació de $1\sqrt{2}$.

⁵⁰⁹ Aquesta paret no ha pogut ser definida ja que estava totalment desapareguda. Tanmateix, suposem de la seva existència en base a la configuració de la resta d'estructures. Possiblement hauria quedat totalment anul·lada i desmuntada en fer-se les reformes de l'Edifici II.

petites zones de terra recremada i rubefactada, ue 868, 869, 870, 871, sense cap forma específica ni ordre aparent, distribuïdes per tota la superfície. Podria ser que es tractés de restes de llocs puntuals de combustió, els quals haurien anat canviant de posició amb el temps. Ara bé, també hauríem de considerar la possibilitat que es tractés de les restes de l'incendi que, com veurem, va afectar la sala posterior d'aquest àmbit. Tal com veurem tot seguit, a mitjans de segle II ane es produí l'incendi i posterior destrucció de la sala principal, testimoniada a partir de diferents nivells de cendres, carbons i terres rubefectades. Una possibilitat per entendre les restes cremades de la zona de l'avantsala seria que aquests punts cendrosos poguessin correspondre a les restes de la destrucció de la sala principal, en forma de restes de bigues o fustes que haguessin anat a parar a la primera estança.

En qualsevol cas, a banda d'aquestes zones de combustió no es va identificar cap altre element significatiu, essent el propi substrat geològic el ferm utilitzat en aquell moment. Tan sols destacar la localització d'una base pètria, ue 883, a la cantonada entre els murs 535 i 878, la qual podria haver ajudat en la sustentació d'algun tipus de mobiliari aeri o de coberta, ja fos total o parcial de l'avantsala. El material arqueològic recuperat dels estrats mencionats en els nivells just per sobre del substrat geològic, ens ha proporcionat exclusivament ceràmiques fetes a mà, confirmant-se que malauradament no comptem amb massa elements d'anàlisi de tipus cronològic.

L'única estructura a destacar fou la localització d'una sitja, ue 757, ubicada en un punt més o menys centrat de l'avantsala. Presentava una secció lleugerament globular, amb el fons pla localitzat a una fondària de 2.65m respecte el nivell d'ús. L'obertura de la boca feia 1.45m de diàmetre⁵¹⁰. A l'interior es van identificar dos

---

⁵¹⁰ Com ja succeïa en la majoria de sitges i tal com ja s'ha argumentat en altres treballs, aquesta gran amplada de la boca s'explica per la continuada erosió que l'estructura patí durant el moment d'utilització, en la seva amortització, i també com a conseqüència de la seva excavació i documentació a l'actualitat. Cal pensar que el diàmetre original seria considerablement més petit. Aquesta alteració en les mesures originals de la boca de la sitja s'anirà repetint en les diferents sitges del jaciment.

nivells de rebliment. El primer, ue 758, format bàsicament per blocs de pedres abocats, i un segon de composició més argilosa, amb restes cendroses, ue 771. Al fons de tot tornava a haver un bon nombre de blocs abocats, seguides d'un pòsit ennegrit de cendres. Per la composició dels estrats semblava talment com si els sediments provinguessin d'algun lloc incendiats o destruït.

Sitja 757 al final de la seva excavació

Els materials ceràmics d'aquesta sitja presentaven una composició típica de cronologies avançades, amb un percentatge important de fragments ibèrics (un 23%), on destacaven les àmfores, els càlats (Làmina 62: Figura 3), les gerres (Làmina 66: Figura 4), o un *askos* (Làmina 68: Figura 4), tots ells utensilis propis de finals de segle III ane o de la centúria següent, i els materials d'importació com podrien ser algun fragment de campaniana A produïda en els tallers occidentals, del segle III ane en aquest cas, o les àmfores itàliques campanes (Làmina 72. Figura 6), arribades a partir de la segona meitat de segle II ane. Per tant, es tractaria d'una sitja amortitzada en algun moment de la segona meitat de segle II ane.

Pel que fa a la sala principal, va poder ser excavada completament. Tanmateix, no en coneixem on seria l'entrada la que el mur 707 que separava les dues estances es localitzava just a sota i gairebé a la mateixa vertical que el mur medieval 343. Quan a l'estratigrafia el nivell de circulació de l'estança en aquesta fase ibèrica corresponia a l'estrat ue 630, format per terres compactades barrejades amb graveta, amb una potència variable però que podia assolir els 15cm. Relacionat amb el ferm també es localitzava un seguit de blocs de pedres i lloses ubicades a les cantonades i a tocar dels murs, ue 634, 705 i 706, els quals es trobaven alineats entre ells⁵¹¹. A més es va documentar un forat de pal, ue 699, a la cantonada entre el mur 281 i la muralla 108, i un altra, ue 700, falcat per llosetes enclavades, en una posició més o menys centrada i en simetria amb el retall 705. Pensem que es tracta de les bases i fonaments d'un sistema de suports, de la coberta o d'un trespòl, que funcionaria amb una disposició superficial més o menys simètrica. Gairebé no es van recuperar fragments ceràmics dels diferents nivells, essent tots ells exclusivament de produccions fetes a mà.

Val a dir que hem realitzat una datació radiocarbònica d'un dels carbons recuperats en el nivell de farciment del forat de pal ue 705. Com diem, aquest és un retall d'uns 60cm d'amplada, ubicat en una posició centrada respecte l'estança i que estava reblert principalment per una gran llosa plana. Pensem que es tractaria de la base d'un suport en fusta que subjectaria la coberta i un possible sostremort intern. Per tant, el retall i el rebliment de dins consistirien, teòricament, en uns elements estratigràfics del període formatiu de l'estança (i també del jaciment). El resultat de l'anàlisi⁵¹² fou una datació de 796-416 cal ane. Per tant, una datació dels segles VIII a V ane que indubtablement ens endarrereix considerablement la gènesi de l'ocupació de l'indret. Efectivament, tenim tot d'elements de tipus cronològic (altres datacions radiocarbòniques, materials ceràmics,...) que ens

---

⁵¹¹ També s'identificaren dues lloses més, ue 632 i 633, just per sobre del nivell d'ús 630. Tanmateix, la seva localització en zones asimètriques o excèntriques, ens convida a considerar que aquestes tal vegada no formessin part del sistema de sosteniment aeri, i potser s'haurien d'interpretar com les lloses de pissarra que haurien fixat la coberta per la part superior, i que amb el col·lapse de la sala, haguessin quedat tirades per sobre el nivell de circulació.

⁵¹² L'estudi fou realitzat pel Laboratori de Datació per Radiocarboni de la Universitat de Barcelona.

permeten pensar que l'*oppidum* tal com l'estem descrivint s'hauria configurat i executat al llarg del segle IV ane, tal vegada iniciant la construcció en la primera meitat de centúria. Amb aquesta datació no pretenem endarrerir el moment formatiu del poblat, ja que com diem tota una sèrie de paràmetres ens el posicionen amb bastanta precisió. Tanmateix, aquest resultat ens està verificant una ocupació anterior al propi *oppidum*, corresponent a les darreres etapes del Bronze Final o ja en el Primer Ferro. De fet, aquesta no és una dada isolada que apunti vers aquesta direcció. Com veurem, al propi jaciment del Castellot i del període del Bronze Final o Primer Ferro comptem amb altres datacions radiocarbòniques, estructures i materials ceràmics, que ens recolzen la idea d'una ocupació de l'enclavament en una etapa anterior.

Sala principal de l'Àmbit VII on s'observen alguns dels forats de pal de l'estança. Al fons, la muralla ibèrica 108

Ja tornant a l'estratigrafia, ens sembla interessant, per acabar d'entendre la distribució de la finca, parlar dels nivells que amortitzaven el sòl de circulació 630 i els diferents blocs petris de l'estança. Efectivament, just per sobre de l'estrat, es localitzà una fina capa de terres marronoses de tonalitat fosca, no molt compactades, amb abundants carbons i amb moltes zones de terres rubefectades, ue 603, tal com si l'estança hagués sofert un foc important. Curiosament, en aquest nivell només es localitzaren materials ceràmics modelats, exceptuant un únic fragment de cuita oxidant. Per sobre, es documentà i excavar un altre estrat amb una important presència de cendres, ue 591. En aquest cas però, amb una potència de fins a 30cm, i amb molta presència de còdols de mida petita i mitjana dispersos, terres recremades, fragments de terra cuita i com dèiem, molt material cendrós. La naturalesa d'aquest segon nivell, amb elements de rubefecció, però sobretot amb un gran nombre de fragments de terra cuita, ens fa pensar que es tractés de l'esfondrament del segon pis, el qual hauria col·lapsat com a conseqüència d'un incendi de l'estança⁵¹³. D'aquesta manera, els blocs de terra cuita que es recuperaven podrien correspondre al trespols i ferm d'aquest pis superior, però potser també a una eventual llar de foc que hagués existit a la planta primera. A diferència de l'incendi de l'Àmbit IV, amb un paquet considerable de nivell cendrós (i per tant de matèria orgànica, el que avalaria, també, una possible activitat tèxtil d'aquella estança), en aquest cas es localitzava majoritàriament terres recremades. Finalment, per sobre aquell estrat, se'n localitzava un altre, ue 551, clarament de rebliment, format per terres marronoses, de textura gravosa, barrejades amb alguna pedra petita. La potència conjunta dels dos estrats no superava els 35cm. En resum doncs, interpretem l'estrat 603 com el nivell resultant de la destrucció de la planta baixa, amb certament molts pocs elements a considerar; l'estrat 591 correspondria a l'incendi i col·lapse del terrabastall del primer pis; mentre que l'estrat 551 s'hauria d'entendre com el nivell generat pel definitiu enderroc de les parets de la finca.

---

⁵¹³ Cal recordar en aquest cas que el reompliment majoritari de la sitja 757, ue 771, corresponia a un sediment que semblava procedir d'un lloc de destrucció i incendi.

Inici de l'estrat 591, amb l'enderroc i les terres recremades

Es van poder recuperar un gran nombre de fragments ceràmics (uns 800 entre els dos estrats) dels quals el percentatge realitzat a torn no era molt significatiu (del 8.5% en l'estrat 551 i del 5.5% per l'estrat 591). En aquestes tipologies destacaven les ceràmiques ibèriques pintades (i d'entre aquestes, els càlats) i les àmfores ibèriques que, juntament amb la total absència del material d'importació romà, ens marcaria una cronologia de l'estrat de finals de segle III ane o primera meitat de segle II ane. Tanmateix, pensem que els processos sedimentològics i deposicionals documentats ens estan mostrant com era una vaixella ceretana en el moment del col·lapse de l'edifici. Tenint en compte que nosaltres situem el moment de reformes republicanes del Castellot a mitjans de segle II ane, i considerant que a l'interior de la finca, en tant que habitada per una comunitat ceretana, no havia d'haver forçosament la presència de material romà importat, creiem que la desfeta de la sala s'hauria produït en aquell marc temporal, a mitjans de segle II ane, i el volum ceràmic recuperat, seria una mostra

exemplificadora d'una vaixel·la domèstica ceretana durant la primera meitat d'aquella centúria⁵¹⁴.

A banda de les peces que ens marquen la cronologia de l'estrat, un element a destacar fou un fragment de ceràmica grisa estampillada, amb decoració de cercles concèntrics (Làmina 71: Figura 7). Aquesta és una producció força minoritària i que es recupera molt excepcionalment en els jaciments catalans, localitzant-se sobretot a la Catalunya interior (Ilergècia i Lacetània)⁵¹⁵ i als assentaments de la costa central catalana. Tot i que semblaria que la seva producció s'iniciaria als segles V-IV ane (SALES, 2000: 203 i CURA, 1975), amb una perduració fins al segle I ane, almenys a les zones valencianes (VALOR, *et alii*, 2005: 120), semblaria que en el cas català té una incidència major al llarg dels segles IV-III ane (CURA, 2007: 333⁵¹⁶; PIERA *et alii*, 2013: 186) I Finalment, també volem fer esment de la recuperació d'un fragment d'àmfora tarraconesa, possiblement de la forma Laietana I Citerior, en el nivell 591. És una peça que indubtablement hem de considerar com una intrusió, d'acord amb les cronologies i evolució general de les estructures del jaciment, però que ens dóna una idea del moment d'abandonament del mateix, en un moment avançat del segle I ane⁵¹⁷.

---

⁵¹⁴ I d'altra banda, per corroborar la cronologia de la destrucció de la finca a mitjans de segle II ane, comptem amb la datació de la sitja 757, ubicada a l'avantsala de l'Àmbit VII. Nosaltres creiem que els dos fenòmens, incendi i destrucció de l'Àmbit, i rebliment de la sitja, estan íntimament relacionats. Així, les dues datacions haurien de ser força contemporànies en el temps.

⁵¹⁵ Per exemple s'han trobat fragments de ceràmica grisa estampillada al jaciment d'Olius en contextos del 200 ane (ASENSIO *et alii*, 2008: 162), al canal dels Avellaners, en contextos de finals IV o principis del segle III ane (SÀNCHEZ, 1989b: 285) a Salàs de Pallars en contextos dels segles IV-III ane (PIERA *et alii*, 2013: 184-186), però també a la Catalunya Nord, com *Ruscino* i *Illiberis*, també en contextos de l'ibèric ple (UGOLINI, 1998: 79).

⁵¹⁶ Aquest autor havia realitzat diferents articles sobre aquestes produccions en les que plantejava una cronologia dels segles IV i III ane. Tanmateix, en un article pòstum acotava la cronologia tan sols en el segle III ane (CURA, 2007). Davant la raresa en el registre material en els conjunts coneguts dels anys 80, es teoritzava sobre la possibilitat que es tractés d'una producció amb influències celtes (UGOLINI, 1998: 79). Avui en dia però, i veient que es va localitzant a una àmplia zona de la part central catalana, es tendeix a pensar que correspondria a una producció autòctona.

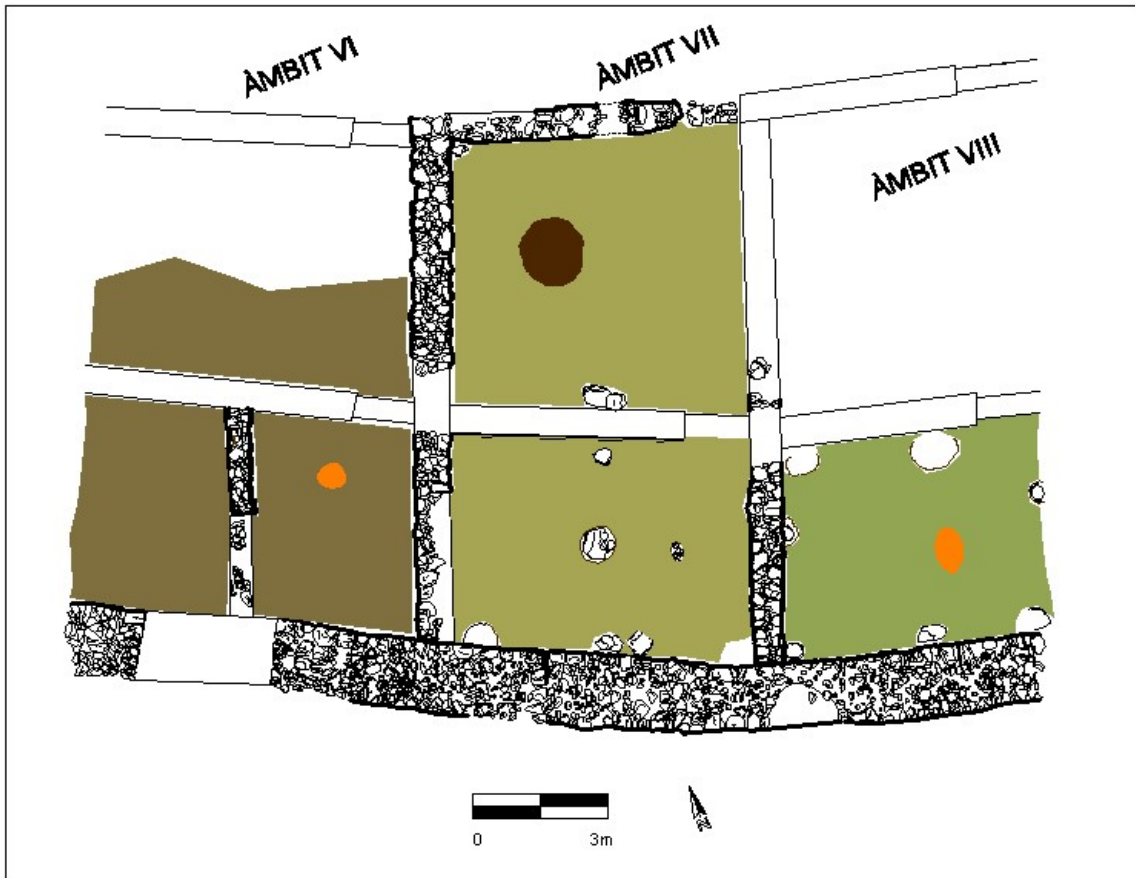
⁵¹⁷ Aquestes àmfors de producció local es van començar a realitzar a la costa catalana, imitant les formes itàliques, a partir de la primera meitat de segle I ane, possiblement a partir dels anys 90-80 ane.

Detall del fragment de ceràmica gris ibèrica estampillada

Interpretació de l'Àmbit VII. Consisteix en una finca de planta rectangular, formada per dues habitacions juxtaposades, i orientada de manera perpendicular a la muralla meridional, a la qual s'hi adossa. Presenta unes mesures internes de 11.5m de llargada per 6.5m d'amplada, conformant una superfície de prop de 75m². A diferència de la hipòtesi que fèiem amb anteriors finques (per exemple l'Àmbit III, el qual pensàvem que podria haver tingut una primera façana feta amb materials lleugers), en aquest cas totes les parets perimetrals estarien fetes a partir d'un sòcol de blocs de pedres, i s'haurien bastit en un mateix moment de manera conjunta. El moment de la construcció nosaltres el situem al llarg del segle IV a.n.e, però en aquest cas s'ha provat que l'aixecament de les noves estructures comportà el desmantellament d'una antiga ocupació, originada en el Bronze Final o Primer Ferro.

Hipòtesi de continuïtat de l'Àmbit VII

L'accés al primer dels espais es realitzaria igualment per una porta de 1.2m d'amplada, emmarcada a la solera per un marxapeu de llosetes petites. Aquesta primera estança consistiria en un pati de planta quadrangular que hi hauria hagut just davant de la sala principal, amb una superfície útil d'uns 40m². Molt probablement hauria tingut una multiplicitat de funcions, des de l'estabulat de part del bestiar, sobretot aquell més menut, fins a la complementarietat de les funcions domèstiques que exercia la sala principal, com podria ser la cuina i preparat d'aliments, la realització dels utensilis ceràmics i altres. Tasques que, sense cap mena de dubte, agafarien més importància en les estacions càlides, mentre que a l'hivern, a causa del fred pirinenc, totes les activitats quedarien recloses a l'interior de l'estança principal. Tot sembla indicar que en el moment de la destrucció de la finca hi hauria una sitja en funcionament, ubicada al bell mig del pati la qual

s'hauria buidat (o encara estava buida) per reblir-la del material generat per l'incendi.

A diferència del què succeïa amb el pati de l'Àmbit III, en aquest cas no estem en disposició de proposar un sistema de coberta i de distribució de l'espai intern. En aquell àmbit, tot un seguit de forats de pal ens permetien pensar en un porxat en els laterals que deixés lloc a un corredor central a l'aire lliure. En l'avantsala de l'Àmbit VII no s'ha trobat cap element que ens doni pistes en aquesta direcció, i a falta d'aquests indicis, ens cal pensar que consistiria en un espai obert i sense coberta. La considerable superfície del pati i l'absència de forats de pal o blocs de pedra de suport, no permet pensar en un embigat travesser o un sistema d'encavalcada que abracci l'amplada total, amb el que de moment hem de concloure que es tractaria d'un espai a cel obert.

I la segona de les habitacions correspondria a la sala pròpiament dita. Es tractaria d'un espai de planta més allargassada, amb unes mesures de 6.6m per 4.7m, conformant una superfície interna de 31m². Consistiria en un espai amb dos pisos diferenciats. A la planta baixa hi hauria un sòl de terra batuda que regularitzaria el terreny, i tota una sèrie de suports en fusta ubicats al voral de la superfície ajudarien a sustentar el primer pis. No creiem que en aquest pis inferior s'hi desenvolupessin tasques familiars o culinàries, ja que no s'ha localitzat cap tipus de llar de foc, i els nombres de fragments ceràmics dels estrats resultants, no eren ni molt menys importants. Contràriament, al pis superior, aconseguit a partir d'una capa endurida de terra cuita amb una planxa de fustes per sota que l'aguantarien⁵¹⁸, és on s'hi desenvoluparien les activitats domèstiques i familiars. Allà hi hauria la llar de foc i tots els estris culinàris i pel consum. Desconeixem com es realitzaria la comunicació entre els dos pisos, però davant l'absència d'estructures permanents, cal pensar en algun tipus d'estructura mòbil.

---

⁵¹⁸ Aquest tipus de trespol també ha pogut ser identificat a l'excavació del Tossal de Baltarga, tal com detallarem en el seu moment.

Aquesta unitat domèstica va quedar totalment desmantellada a mitjans de segle II ane. Un incendi provocà l'enderroc complet de la finca, amb bona part dels utensilis del seu interior. Part de la runa generada fou abocada a una sitja que hi havia a l'avantsala, que s'aprofità per amortitzar-la. Tal com dèiem en parlar de l'Àmbit IV, no coneixem l'origen ni la naturalesa d'aquesta destrucció, al marge de situar-la en un moment d'evident canvi en les tinències i gestions del poder, i per nosaltres és significatiu que a moltes estances ibèriques no s'hagi documentat cap tipus d'incendi. Per què unes finques foren incendiades i altres no? Fou un escarni selectiu? Fou una crema casual? Són preguntes que de moment se'ns escapen. El que de ben segur va ocórrer fou que aquests canvis no van deixar indiferent a ningú, esdevenint un veritable punt d'inflexió en l'evolució de l'*oppidum*. Però el que queda cada cop sembla més clar és que els canvis van venir precedits d'una certa coerció, d'una voluntat d'imposició de la voluntat romana per sobre l'autòctona, generant uns episodis, que si bé no permeten parlar de violència i destrucció generalitzada, si que deixen entreveure uns signes d'afirmació de l'autoritat romana, i que denoten una certa conflictivitat, circumscrita en el marc de l'assentament, entre les dues societats.

5.3.1.3.1.9. Àmbit VIII

Aquesta també es tracta d'una finca de planta rectangular ubicada de forma perpendicular respecte la muralla ibèrica. Estava definida a partir del mur 480 a ponent, que la separava de l'Àmbit anterior, i dels murs 511/885, que la separaven de l'Àmbit IX. De ben segur que estava formada per dues habitacions, una davant de l'altra, dividides pel mur 847. En aquest cas però, la superfície hipotètica del pati ens ve mediatitzada per la presència d'un gran retall ovalat d'època republicana, ue 763, que anul·là qualsevol estructura que hi pogués haver hagut anteriorment. De totes maneres, tenim alguns petits indicis que ens indiquen el límit de façana de l'Àmbit. Primerament, es localitzà una petita rasa de l'amplada d'un mur, ue 876, que continuava longitudinalment des del mur de façana 878 de l'àmbit precedent, fins a quedar tallada pel retall 763. Tenint en compte la

disposició i orientació, aquesta rasa podria ser la petita trinxera on hauria fonamentat un eventual mur de tancament del pati de l'Àmbit VIII. Però d'altra banda, hem de pensar que en els dos àmbits contigus, Àmbits VII i IX, s'ha documentat clarament estructures que conformen una avantsala, i en ambdós casos, la façana segueix la mateixa orientació i traçada que la rasa 876 mencionada. Per tant, pensem que seria lògic que l'Àmbit VIII també tingués el seu espai a davant.

En vermell, estructures corresponents a l'Àmbit VIII

I si considerem aquesta possibilitat, tindríem que aquest Àmbit presentaria una llargada de 12.15m, per una amplada de 6.1m⁵¹⁹, conformant una superfície

⁵¹⁹ La correlació en aquest cas es corresponia a una relació que s'aproparia molt a la relació de 1:2. Segons els estudis de Paul Olmos als que abans hem fet referència (OLMOS,2008, 2009,

interna d'uns 74m². Com que en aquesta finca també hem localitzat una paret que la compartimentaria de forma transversal, també en aquest cas hem de pensar que hi hauria dues estances juxtaposades. Pel que fa al pati davanter presentaria unes dimensions quadrangulars d'uns 6m de costat, amb una superfície que rondaria els 35m². Per tant, tindria unes dimensions similars a les altres però, més enllà d'això, no tenim cap més dada, ja que com dèiem, resta totalment afectada pel retall 763.

De la que sí que en coneixem la seva estructura i estratigrafia és de la sala principal. Consistia també en una habitació en aquest cas també de planta quadrangular, delimitada pels murs 480 a ponent, el mur 847 a tramuntana, i el mur 511 a llevant. Presentava unes mesures de 6.1m llargada per una amplada de 5.6m, el que configurava un espai d'uns 34.1m² de superfície.

Tot i que no es pot assegurar del tot, és probable que una zona a la part més occidental del mur de façana, ue 847, amb una majoria significativa de lloses planes, potser estaria delimitant el marxapeu de la porta d'accés a l'habitació, ue 884. Si fos així, i a diferència de tots els altres àmbits, que tenen la porta desplaçada a l'est de la façana, en aquest cas tindríem l'accés a la part de ponent. L'amplada de la part de petites lloses de la paret (i per tant de l'eventual entrada) és de quasi 1.4m.

Tipològicament els murs presenten certes diferències que cal considerar. Els dos murs laterals, ue 480 i 511 tenen la mateixa fàbrica, essent realitzats amb còdols de mida mitjana lligats amb fang i col·locats en un doble parament formant una amplada de 75-85cm. En canvi, el mur de façana, ue 847, era realitzat amb blocs de mida mitjana però també menuda, amb més presència de lloses en la seva composició, formant una amplada de només 60-65cm. No hem pogut copsar les relacions físiques entre estructures perquè o bé estan perdudes, o tan sols en

---

2010), aquesta també seria una relació mètrica en les pautes de construcció pròpia de la cultura ibèrica i ben utilitzada pels seus pobles durant l'ibèric ple.

resta l'última filada, amb el que tampoc es desprèn informació significativa. Davant d'això, i donat que és evident una gran reforma durant el segle II ane, pensem que bona part del mur de façana de l'Àmbit IX correspon a la reforma realitzada, segurament bastint-se allà on hi havia hagut el mur anterior, però amb una tipologia un xic diferent (en aquest cas el marxapeu 884 que hem considerat anteriorment, i per extensió la porta d'accés a la sala posterior, correspondrien a la segona fase).

Nivell d'ús 575 de la sala principal, relacionat amb la llar 574 i amb tot un seguit de blocs petris perimetrals

Ja pel que fa a l'estratigrafia de l'interior, el ferm de circulació de l'estança era l'estrat 575, d'uns 10-15cm de potència i que ja cobria el terreny geològic. Consistia en unes terres de tonalitat blanquinosa-grogenques, compactades a la superfície, que efectivament s'entregava a totes les parets laterals. Just a sobre d'aquest paviment, en una posició més o menys centrada respecte la superfície de

l'estança, es va localitzar una llar de foc de planta ovalada, ue 574, de 80cm de llargada per 50 d'amplada. Estava formada per un llit de graves de mida mitjana i gran (5-8cm de diàmetre) fortament compactades i barrejades amb terres vermelloses rubefectades⁵²⁰, a sobre de la qual hi hauria hagut una plataforma argilosa endurida. De totes maneres, aquesta pel·lícula superior havia gairebé desaparegut del tot. Els materials ceràmics de l'estrat 575 no passaven d'una trentena de fragments, tots ells fets a mà.

Detall de la llar de foc 574

Tallant aquest ferm i molt a prop de la paret septentrional de l'estança, es van localitzar dos retalls semicirculars, ue's 578 i 579. Tanmateix, no van ser excavats ja que els dos s'endinsaven per sota la paret medieval 344. El primer semblava tenir un diàmetre d'uns 50cm, mentre que el segon seria un xic més gran.

---

⁵²⁰ Aquesta estructura no ha estat excavada.

Finalment, el nivell de circulació també estava relacionat amb tot un seguit de blocs de pedra i forats de pal col·locats en posicions estratègiques i particulars dins de les estances. Els blocs 644, 645 i 646 es recolzaven a la muralla perimetral. Dos d'ells s'ubicaven a les cantonades dels murs laterals mentre que el tercer restava en un punt equidistant. Pel que fa als forats de pal 589 i 590, estaven col·locats al centre de la traçada dels murs laterals 480 i 511 i per tant, enfrontats entre ells. Aquesta potser és l'estança on més clarament s'observà la disposició i ordenació dels blocs de pedra i forats de pal, havent-n'hi un a cada cantonada de l'habitació, més un altre en els punts intermitjos. En la part septentrional, comptem amb els petits retalls 578 i 579, els quals no van poder ser excavats en estar localitzats just a sota del mur medieval 344. És probable, a tall d'hipòtesi i com a mínim en el cas del retall 578, que també es tractessin de forats de pal. Ja hem comentat la possibilitat que el mur de tramuntana de l'estança 847 correspongui a una refecció de la segona fase. Certament, els dos retalls se situen un xic allunyats de la traçada de la paret, amb el que tal vegada estarien indicant l'antiga ubicació del mur en la primera fase. I en cas que el mur de façana no s'hagués mogut de posició, també es podria pensar que només el retall 578 correspondria a la fonamentació d'un suport.

Interpretació de l'Àmbit VIII. Aquesta finca consisteix en una unitat domèstica de planta allargassada, disposada de forma radial al jaciment i en bateria respecte a les finques contigües, i com aquestes, adossada a la muralla ibèrica. Presenta una llargada de 12.15m per una amplada de quasi 6.1m. També d'igual manera que les cases veïnes, s'hauria articulat a partir de dues estances juxtaposades. Una primera de planta quadrangular, però de la que no en tenim cap dada, ja que va quedar totalment afectada per la construcció d'una cisterna en època republicana; i una segona a la part posterior, que esdevindria la sala principal.

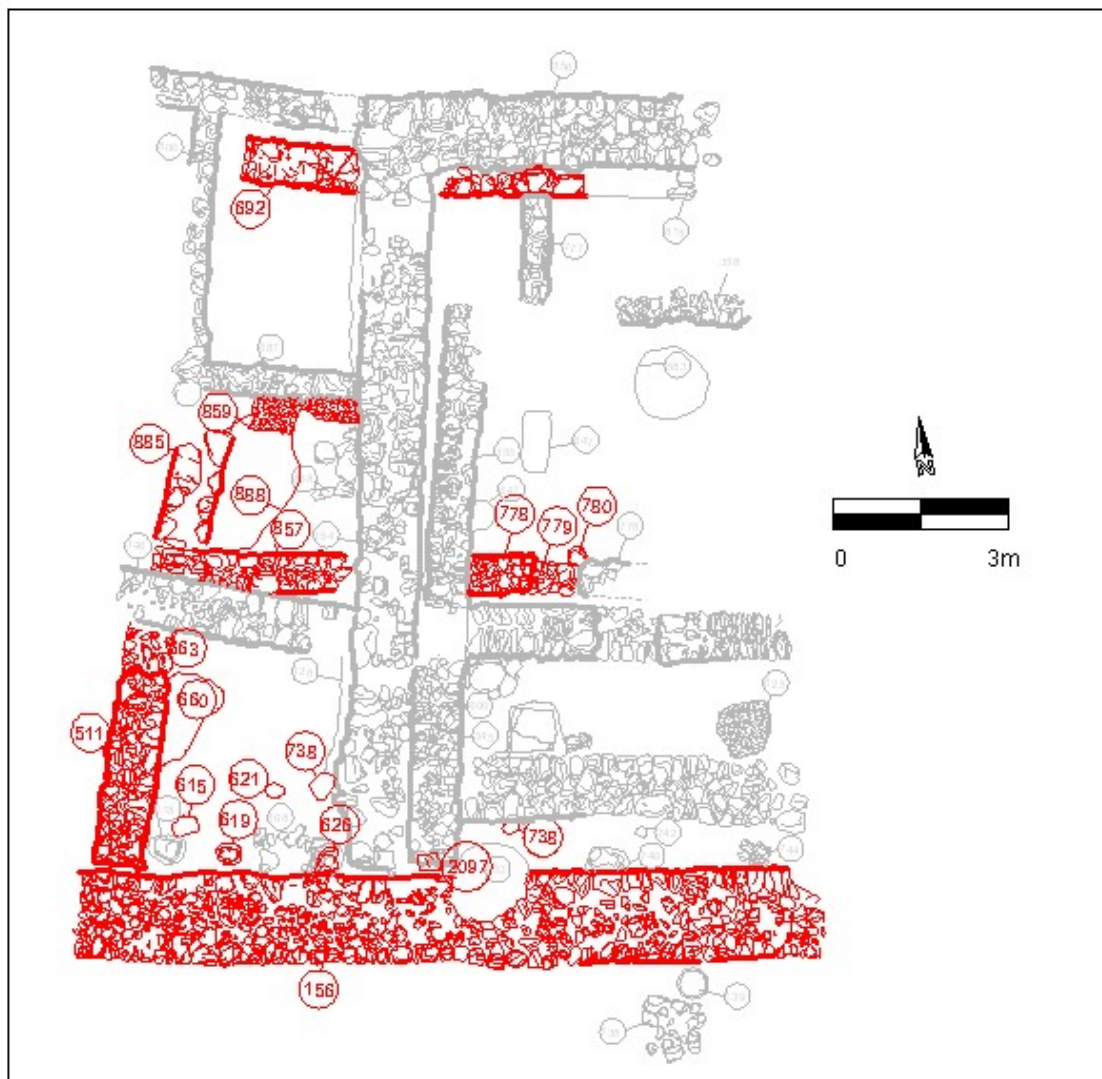
Hipòtesi de continuïtat de l'Àmbit VIII

És possible que a aquesta segona estança s'hi accedís per una porta desplaçada vers la paret de ponent, amb una amplada al voltant dels 1.2m. Un cop a dins, un nivell de terres marronoses, compactades a la superfície actuària com a ferm de circulació, regularitzant el sòl geològic, de lleuger pendent continuat en direcció sud i est. L'estança, de 6.1 per 5.6m, estaria dominada per la presència en una zona central d'una llar de foc, especialment construïda a partir d'un llit de còdols que ocuparien un diàmetre d'uns 90cm. El fogar quedava lleugerament sobrelevat respecte de la cota de circulació. En aquesta planta, l'altre element que hi destacava era la localització d'una sèrie de forats de pal i grans blocs calcaris, en un nombre de set en total, disposats a les cantonades de l'estança o en punts equidistants. Com ja hem anat dient, estarien vinculats al sosteniment d'un pis elevat i tal vegada d'un mobiliari menut.

Pel que fa a la cronologia, no tenim dades absolutes d'aquesta finca, però cal pensar que, seguint el mateix procés que les veïnes, es degué bastí al llarg del segle IV ane, òbviament amb posterioritat a la configuració de la muralla defensiva. Creiem que en un moment a partir del tercer quart de segle II ane es produïrien les grans reformes que modificaren completament els usos i funcionalitats dels diferents espais, en el marc de la construcció d'un nou edifici, l'Edifici II, que havia de respondre a unes noves necessitats.

5.3.1.3.1.10. Àmbit IX

En vermell, estructures que correspondrien a l'Àmbit IX

Consisteix en una altra finca allargassada, molt afectada per les construccions posteriors, republicanes i medievals. Però encara que d'una manera parcial i fragmentària, podem resseguir-ne els seus límits. Estava delimitada pels murs 511/885 per ponent, i els murs 692/815 a la part nord. El mur de llevant havia desaparegut totalment, tanmateix, tenim tota una sèrie d'indicis per poder-lo situar. La localització en una posició més o menys centrada del mur 778/857 tallant transversalment la finca, ens estaria indicant que aquesta també comptaria amb dues habitacions enllaçades, una davant de l'altra. És de destacar que algunes d'aquestes estructures, com el mur 857 i el 885 mantenien la llei de travesa, el que indicaria que s'havien realitzat de forma conjunta. Per tant, l'Àmbit IX també es va concebre i executar d'una manera unitària, sense afegits o annexes posteriors. Amb tot això doncs, podem determinar amb bastanta precisió que l'Àmbit IX tindria una llargada de 11.65m per una amplada de 6.7m, conformant una superfície interna de 77m².

Pel que fa a la primera estança, estaria molt afectada per la construcció dels Edifici II i III. Tot i així, es pot resseguir que estaria delimitada pel mur 885 a ponent, el mur 857 a migdia i els murs 692 i 815. El cas curiós era el mur 692, consistent en una estructura amb una amplada de 70-75cm, de la qual es conservaven 2m de llargada amb una disposició que seguia la línia que marcaven les façanes 878 de l'Àmbit VIII i la rasa de fonamentació 876 de l'Àmbit IX. La curiositat requeia en el fet que presentava una composició dual. Estava formada per un sòcol molt similar a les parets de cronologia iberoceretana, amb un doble parament de blocs de pedres tipus còdols, de mida mitjana, amb pedres petites i terres reblint els buits. En aquest cas però, i a diferència de la majoria de murs de la primera fase d'ocupació, els fonaments estaven encastats en el terreny. Així, a l'alçada del substrat geològic, el sòcol estava cobert per dues grans lloses de pedra, amb un gruix proper als 15cm. Desconeixem si consistien en el límit a partir del qual començaria la tàpia per sobre, o simplement uns blocs d'amortització de

l'estructura, ja que no se n'han localitzat de similars al jaciment⁵²¹. Nosaltres pensem fermament que es tractaria del mur de tancament nord de l'avantsala de l'Àmbit IX, exercint unes funcions similars a les altres documentades. En cas que l'espai hagués tingut una planta reticular, amb la disposició dels murs perpendicular, estaríem parlant d'una habitació de planta quadrangular d'uns 40m² de superfície interna. L'únic dubte que ens resta en aquest sentit és la fonamentació especialment sòlida⁵²², i una tipologia constructiva també excepcional en els murs de la primera fase. Però tal vegada només siguin solucions pràctiques a unes problemàtiques constructives concretes.

I ja pel que fa a l'estratigrafia, cal dir que no es va localitzar cap nivell arqueològic per sobre del substrat estèril. Potser aquests foren eliminats completament en fer-se els Edifici II i III, o més versemblantment, la cota de circulació de l'avantsala en època ibèrica era el mateix sòl geològic. Ara bé, el que sí que es documentà foren dos retalls en el terreny que se situaren en el terç més proper al mur transversal 857.

El primer, ue 859, es corresponia a una cubeta ovalada d'uns 20cm de fondària i una llargada d'un metre i mig amb la part central lleugerament més estreta. És de destacar que un dels extrems estava lleugerament més enfonsat, trobant-se el fons a uns 30cm. L'estructura se situava de forma paral·lela al mur 857, separant-s'hi uns 2m, i s'hauria adossat al mur lateral 885. L'interior estava reblert de cendres, terres termoalterades, i el que semblaven restes de paret de forn. No es va poder documentar l'amplada total ja que l'estructura quedava amortitzada per una estructura de l'edifici republicà, el que indicava que indubtablement es tractava d'un element de la fase ceretana del jaciment. Tanmateix, l'amplada no hauria excedit el 70cm. Per les seves característiques pensem que podria consistir

---

⁵²¹ Aquests blocs eren sensiblement diferents als localitzats a l'Edifici III i que posteriorment detallarem. Aquells consistien en lloses de pissarra de 2-3cm de gruix, mentre que en aquest cas es tractava de pedra calcària de 10-12cm de gruix.

⁵²² El mur 815 de l'Edifici III també està encastat i retallant el substrat geològic. I cal recordar que aquesta particular fonamentació no ha estat observada en cap altra de les estructures iberoceretanes del jaciment, les quals simplement s'assenten a sobre del terreny.

efectivament en un fornec d'abast domèstic. Però, què produïa aquesta estructura? Per a què era utilitzat el fornec i amb quines finalitats?. Bé, no és fàcil de respondre a les preguntes, ja que bona part de les traces van ser eliminades en fer-se l'Edifici II. Però el que sí sabem del cert és que del rebliment del fornec es van recuperar uns quants fragments de rebuigs metàl·lics, petits cordons de composició fèrrica. Així, amb aquesta dada, podem pensar que es tractaria d'un baixforn de reducció del ferro, el que indicaria que en aquest àmbit es pogués desenvolupar una activitat especialitzada centrada en la metal·lúrgia.

Cubeta 859 en el decurs de l'excavació

I d'altra banda, just a tocar del fornec, i a la cantonada que formen els murs 885 i 857, es va localitzar un gran retall, ue 888, de tendència semicircular, del qual només se'n va poder documentar una part, tenint una amplada mínima de 2.3m⁵²³.

---

⁵²³ Volem recordar que dels dos retalls, l'anterior 859 i aquest, ue 888, no tenim estratigrafia associada. Així, els estrats que cobrien els rebliments de les dues estructures eren els nivells de

Presentava unes parets verticals, amb una fondària mínima de 1.5m. No es va poder delimitar completament, ni acabar-lo d'excavar, ja que el retall s'endinsava per sota els murs 885 i 857, i la seva excavació hauria provocat el col·lapse d'ambdós. Tanmateix, no creiem que tingués molta més amplada de la documentada ja que l'estructura no apareixia a l'altra banda dels murs esmentats.

Vista del retall 888 on s'observa com continua per sota les parets 857 i 885

El rebliment consistia en grans paquets de blocs de pedra sorrenca i terres estèrils, semblants a la composició d'un sediment format per l'excavació de terreny geològic que posteriorment hagués estat un altre cop abocat. Els materials ceràmics recuperats eren força escuets en relació al volum de terra exhumat, ja que sumaven uns pocs fragments tots ells fets a mà. Els únics que presentaven

---

circulació de l'Edifici II, d'una cronologia republicana. Així doncs, i a nivell estratigràfic, la cronologia relativa que ens determinen les relacions físiques és que es corresponen a una cronologia *ante quem* mitjans de segle II ane.

una distinció eren dos fragments amb decoració geomètrica a l'exterior, la qual es podia assimilar amb l'anomenada decoració mailhaciana típica del període del Bronze Final IIIb i Primer Ferro, en els segles IX-VII aC (RUIZ ZAPATERO, 2014: 651). Aquests motius decoratius no són infreqüents a Cerdanya, i així per exemple, també han estat localitzats a les excavacions de Llo 1, al jaciment de Lo Lladre de Llo (BOUSQUET *et alii*: 2014: 159), en els nivells corresponents al Bronze Final IIIb. A més, en la revisió dels materials que hem efectuat hem localitzat alguns fragments amb decoració mailhaciana al jaciment de Llivia (a les Feixes de la Colomina i al Turó del Castell) i a la Fou de Bor. Fins i tot podríem mencionar la seva localització a la vall mitjana del Tet, en uns contextos també del Bronze Final IIIb (TREINEN-CALUSTRE, 1988: 108).

Detall dels fragments ceràmics amb la decoració dita mailhaciana

De totes maneres, els fragments localitzats no superarien la desena així que, en termes comarcals, seria una tipologia decorativa certament excepcional en el marc

de finals del període del Bronze. Pel que fa al context general, els autors semblen acordar que es tractaria d'un motiu decoratiu amb clares influències del sud-est francès, que s'hauria estès pel territori català sobretot entre els segles IX i VIII ane, podent arribar fins a la centúria següent (RUIZ ZAPATERO, 2014: 651). Per tant, i si només ens basem en aquests fragments ceràmics, semblaria que ens trobaríem amb una estructura que hauríem de situar en els segles IX-VII aC. Així mateix, l'any 2014 es va realitzar una datació radiocarbònica d'un carbó aparegut en les capes inicials del rebliment. Tot i els dubtes raonables que generava la seva datació, en haver-se recuperat d'una zona que podia estar contaminada o alterada, vàrem decidir d'efectuar-la. El resultat d'aquesta anàlisi fou una datació de 370 a 180 cal ane. Per tant des d'un punt de vista radiocarbònic, la datació del rebliment de l'estructura s'hauria de situar en els segles IV-III ane, el que sembla contradictori amb les relacions i cronologies absolutes existents. Tanmateix, nosaltres creiem veure-hi una solució. Ens expliquem. D'una banda tenim que la datació de la construcció de l'*oppidum* sembla que està força ben precisada, en la primera meitat de segle IV ane, i cal pensar que la construcció de les unitats domèstiques interiors s'hauria realitzat amb una relativa posterioritat, al llarg del segle IV ane *grosso modo*. D'altra banda, les relacions físiques entre l'estructura 888 i els murs 885 i 857 són molt evidents: els dos murs són construïts amb posterioritat al retall. Tenint en compte que les dues parets són originals en l'Àmbit IX, i per tant presumiblement del segle IV ane, i que el rebliment de l'estructura presenta una cronologia dels segles IV-III ane, amb materials del bronze final, com solucionem aquesta contradicció?. Doncs bé, nosaltres creiem que efectivament, els murs s'haurien construït al llarg del segle IV ane, i que la datació ens estaria oferint el moment d'amortització definitiva de les estructures anteriors, en ús durant el Bronze Final-Primer Ferro. Els fragments amb decoració mailhaciana podrien haver arribat al rebliment de l'estructura a través de dues vies: o bé perquè estiguessin en deposició secundària, o sigui, que fossin uns materials residuals dins d'un paquet de terres originat en el segle IV ane; o bé perquè el retall ja estigués total o parcialment reblert des d'època del Bronze Final, però en fer-se les noves estructures s'acabés de colmar, o es remogués el terreny,

dipositant nous materials, en aquest cas amb una cronologia del segle IV ane. Al nostre entendre, les dues possibilitats podrien ser vàlides per resoldre l'aparent contradicció arqueològica.

Pel que fa a la funcionalitat del retall, Desconeixem la seva naturalesa i tampoc sabem quina finalitat tenia. Tal vegada es tractava d'una sitja, la qual quedà seccionada en fer-se l'Àmbit IX? Potser era un forat d'extracció d'argiles i material constructiu? O potser és un retall que ens pot indicar algun tipus de ritualitat fundacional?. En qualsevol cas, és indubtable que es tracta d'una estructura anterior al bastiment dels murs 857 i 885, i que la datació relativa dels materials ceràmics ens retrotrau a una cronologia del Bronze Final IIIb. Amb les noves dades que se'ns presenten (unides a la datació radiocarbònica d'un estrat formatiu de l'Àmbit VII, que oferí un resultat dels segles VIII a V ane) semblaria que el jaciment ja estaria ocupat en el Bronze Final IIIb o el Primer Ferro. Ara bé, el dubte radicaria en saber quin tipus d'ocupació hi havia. Es tracta d'una sitja que formava part d'un poblat del qual de moment no n'hem observat les traces? Es tracta d'una ocupació puntual i secundària amb dependència a un poblat ubicat als contraforts cerdans? Podem inferir una producció excedentària de la plana cerdana en aquell període? Aquestes també són preguntes que, de moment, tenen una resposta certament incerta.

I si analitzem la sala posterior, els resultats també són francament interessants. Es tracta d'un àmbit de planta rectangular caracteritzat per haver quedat completament tallat quan van fer l'Edifici III. En formen part el mur de ponent 511, i el mur de tancament nord, murs 778 i 857. Totes les estructures presenten les característiques pròpies dels murs d'aquesta fase, amb una amplada d'uns 70-75cm. En un cert moment, l'estructura 778 quedava interrompuda, essent continuada per una successió de petites llosetes encavalcades, ue 779. Davant la similitud amb els marxapeus ibèrics localitzats en altres estances, la considerem la porta que donaria accés a la sala posterior de l'Àmbit IX. I, donat que en tots els casos les portes s'han localitzat a tocar de les parets laterals, creiem probable que

just després del marxapeu hi hagués hagut la paret lateral de llevant de l'estança, avui totalment perduda. Si fos així, l'espai resultant seria una estança de planta allargassada de 4.75m d'amplada per 6.7m de llargada⁵²⁴, conformant una superfície útil interna de 28.5m² que, a grans trets, ve a ser la superfície mitjana de les estances posteriors del barri meridional de cases en la primera fase d'ocupació del Castellot. També hem de dir que just on hi hauria un dels brancals de la porta, per la part exterior de l'habitació, es va localitzar un forat de pal falcat amb lloses de pissarra enclavades, ue 780. La particular ubicació del retall ens féu plantejar que tal vegada estigués relacionat amb la porta d'accés.

Àmbit IX amb els diferents retalls localitzats

---

⁵²⁴ Una altra vegada hem de recordar que la correlació entre ambdós respondria a una relació de $1\sqrt{2}$.

Quant a l'estratigrafia de l'interior, el nivell de circulació d'aquella fase ibèrica s'identificà amb l'estrat 659⁵²⁵, consistent en un nivell de terres gravoses, amb certa compactació a la superfície, i que tenia una potència que podia arribar als 10cm, cobrint ja el sòl geològic. Efectivament, aquest nivell s'entregava al mur 511 (sense la porta 663) i a la muralla 108. Ara bé, associat al nivell de circulació 659 es van localitzar tot un seguit de retalls, forats de pal i lloses horitzontals. Les ue 617, 618 i 2097 consistien en sengles lloses que estaven col·locades tocant la muralla. Pel que fa als retalls 615, 619, 621, 626, i 738 eren forats de pal circulars de dimensions variables (entre 15 i 30cm de diàmetre per 10 a 40cm de fondària), quasi sempre emplaçats a la meitat de migdia de l'estança, ben a prop de la muralla 108. En els rebliment dels retalls normalment es recuperava algun fragment de ceràmica a mà o ibèrica comuna, excepte en el retall 626, d'on es recuperà un fragment de campaniana A⁵²⁶. Els retalls i lloses ubicades a les cantonades i tocant els murs perimetrals de l'estança han de formar part del sistema de sosteniment de les parts aèries de les cases, tan comú en l'urbanisme domèstic del Castellot. Però de la resta de petits forats de pal en desconeixem el seu ús. Tal vegada aguantarien algun tipus de mobiliari aeri? Estarien relacionats amb el retall 660? Com diem, ens és difícil de valorar. Pel que fa a aquest retall 660, consistia en una cubeta de planta amorfa, d'uns 90cm d'amplada màxima, i no més de 20cm de fondària, que s'emplaçava a tocar del mur 511, i estava reblert quasi exclusivament per carbons i material cendrós. Es tractava de les restes d'un forn? Es tractava d'un lloc de combustió? No ho sabem però sembla probable. Talment, pensem que es pot relacionar el retall 660 amb el baixforn 859 de l'avantsala. Aquell també s'ubicava tocant la paret mitgera 511/885, i efectivament també es relacionava amb la combustió i amb una producció manufacturada a través del foc. En confirmar-se aquest extrem ens trobaríem davant la presència de dos forns domèstics en una mateixa finca, un dels quals probablement destinat a la reducció del ferro, que se sumaria al fet de no trobar-se'n cap més a

---

⁵²⁵ D'aquest estrat no es va recuperar cap fragment ceràmic.

⁵²⁶ Val a dir que el forat de pal 626 estava tallat per la rasa de fonamentació del mur 354, que conformava l'Edifici III. Per tant, també és probable que fos una contaminació d'aquella actuació.

les finques restants en la fase ceretana⁵²⁷. Per tant, és possible pensar que l'Àmbit IX tindria una certa especialització de tasques vinculades a la combustió. Si acceptem com a vàlida l'hipòtesi del baixforn per a reducció de ferro per a un dels dos fornets, podríem atorgar-li aquesta funcionalitat, sense descartar-ne altres. En qualsevol cas, i davant l'absència d'elements similars en les altres finques, ens trobaríem davant una producció especialitzada que cal entendre d'abast comunitari.

Sala principal de l'Àmbit X al final de la intervenció. A la dreta, el retall 660 encara amb algunes cendres

Interpretació de l'Àmbit IX. Es tracta d'una finca de planta allargassada, d'uns 11.65m de llargada per 6.7m d'amplada, sense ésser plenament rectangular, construïda d'una manera unitària tota ella en algun moment del segle IV ane. En

⁵²⁷ No s'han trobat altres finques amb evidents traces d'especialització metal·lúrgica. Ara bé, tal com veurem tot seguit, el que sí que es documentà és una altra zona en l'espai central, just on després s'hi ubicà l'Edifici IV, que també presenta indicis d'elaboració metal·lúrgica.

aquest cas sí, el bastiment de la nova casa comportà l'obliteració definitiva d'unes estructures anteriors, definides per la presència d'un gran retall en el subsòl. Aquest element ens estaria indicant una ocupació al Castellot com a mínim des del segle IX ane, en una valoració que cal entendre en el marc de l'ocupació dispersa i disseminada pel territori que s'esdevé en aquell moment i al llarg del Primer Ferro. La configuració de l'*oppidum* ibèric alterà per complet la realitat preexistent, implementant un nou tipus urbà que fins aquell moment no s'havia ni tan sols intuït (almenys en el cas del Castellot).

Hipòtesi de continuïtat de les estructures de l'Àmbit IX

Aquest Àmbit també s'articulà a partir de dues grans habitacions juxtaposades. De la primera no en coneixem molts elements, a banda de la seva planta més o menys quadrangular i d'uns 40m² de superfície. El sòl de circulació seria el mateix terreny geològic, i en destacaria la presència d'un forn encarat a la paret lateral de ponent. Un baixorn que segurament s'hauria utilitzat per a la reducció de

minerals de ferro i que per tant, estaria relacionat amb l'elaboració metal·lúrgica⁵²⁸. Com a resultat d'això, també hauríem de pensar que aquesta avantsala estaria configurada amb grans espais de ventilació, o pensada com un pati de porxats i semicobert.

Pel que fa a la sala principal, estaria ubicada a la part posterior de la finca i presentava una planta més rectangular. Aparentment estaria articulada com si es tractés d'un espai domèstic, amb els típics suports en fusta a tot el voral intern que aguantarien un trespol superior. Però també existirien tota una sèrie de suports més petits que en desconeixem la funcionalitat, així com una zona a la part de llevant clarament vinculada a la combustió. Aquest fet, i l'absència de la llar de foc (tot i que també és possible que hagués estat eliminada en fer-se l'Edifici III), ens fa pensar que tal vegada no hauria albergat unes tasques plenament familiars. Tot i així, no podem descartar que l'activitat domèstic-familiar es desenvolupés al pis superior i que la zona de combustió fos un element de tipus puntual i que no s'hagués de tenir en compte en la funcionalitat de l'espai com a habitatge.

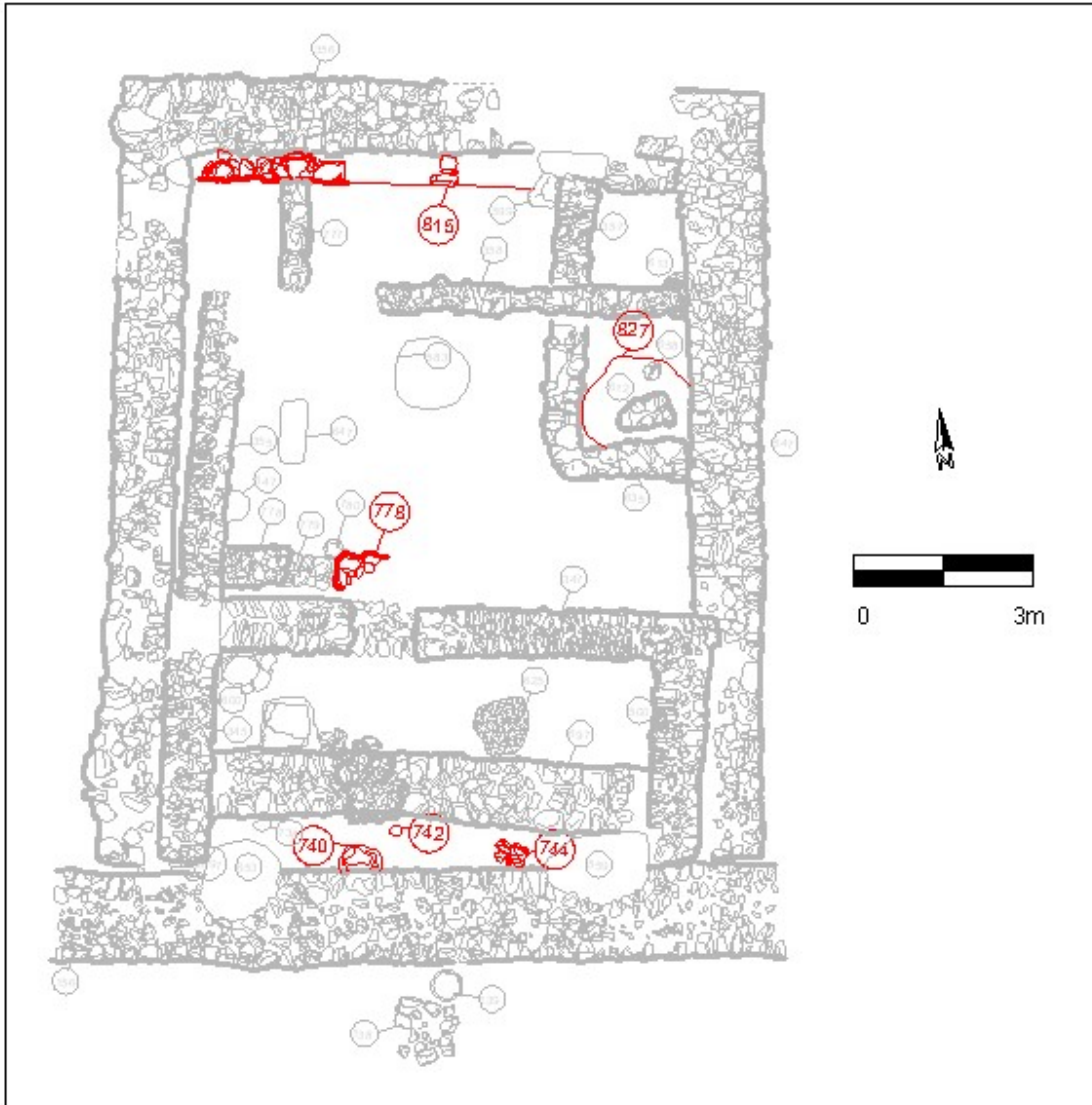
En qualsevol cas, i independentment de si la finca va mantenir tasques domèstiques i d'habitatge familiar en la sala principal, per nosaltres ens sembla obvi pensar en una certa especialització productiva. En aquest cas, una producció metal·lúrgica, o potser relacionada amb el procés d'elaboració d'objectes de ferro. I d'una evident especialització, ja que, a banda d'una zona a la part central de l'assentament, a cap altra finca s'han trobat traces i elements similars.

Finalment, aquesta configuració i les activitats que s'hi desenvolupaven es van transformar completament a mitjans de segle II ane, quan l'Àmbit IX passà a formar part del que hem anomenat Edifici II (juntament amb els Àmbits VII i VIII).

---

⁵²⁸ Sabem que també podrien existir forns de rostir i de reducció de la mena. Tanmateix, considerem que aquests potser se situarien a cel obert, a prop dels llocs miners d'extracció de la matèria prima, a banda que la seva presència deixaria un nombre important d'escòries i rebuigs fèrrics. En el cas de les estructures de l'Àmbit IX, nosaltres pensem que es correspondria a l'últim dels processos de realització del ferro, la darrera reducció per ja realitzar el forjat final.

5.3.1.3.1.11. Àmbit X

En vermell, estructures que corresponien a l'Àmbit X

Aquest és el darrer Àmbit identificat al barri meridional i el situat una zona més oriental. Inferim l'existència d'aquesta finca a partir de tot un seguit d'estrats i estructures localitzats en l'excavació de l'Edifici III republicà, però que no pertanyien a aquell recinte. Lògicament, es tractava d'elements inconnexes, alterats i seccionats per la gran construcció posterior, però que inevitablement haurien d'haver format part d'un espai d'habitació. Així, s'han de vincular a estances d'hàbitat que haurien existit amb anterioritat a la construcció de l'Edifici

III, i molt probablement seguint el mateix model constructiu i de distribució espacial. Tanmateix, són elements inconnexes i molt escapçats per les fases posteriors, els quals no podem sinó agrupar-los en un mateix esquema descriptiu.

Com diem, tota aquesta zona està molt mediatitzada per la presència imponent de l'Edifici III republicà i per les seves sòlides parets de 1.15m d'amplada. Tanmateix, tant en el mur de façana com a la part final del mur lateral de llevant d'aquest Edifici, s'observa un engruiximent sobtat i poc racional en un cos ja de per si prou potent. Nosaltres pensem que no es tracta d'un reforç de l'estructura sinó que són restes d'estructures anteriors que van quedar tallades en fer-se l'edifici (o incorporades). De fet, en el cas de la façana de l'Edifici III és força evident ja que el fragment de mur tallat, ue 815, coincidiria exactament amb la línia de façana que marquen els murs 878 de l'Àmbit VIII, la rasa de fonamentació 876 de l'Àmbit IX, i el mur 692 de l'Àmbit X. Per tant, en aquest cas podríem parlar d'una anterior delimitació.

Si fos així, ens trobaríem amb què l'Àmbit X tindria una llargada de 11.3m i una amplada que podria ser d'uns 6.2m. Amb aquestes dimensions, no veiem probable que es tractés d'una sola estança, i seguint el model domèstic que majoritàriament es repeteix al Castellot, veiem probable que estigués format per dues habitacions: una avantsala i una sala principal a la part posterior. Tot i així, volem recordar que no hem trobat la separació física entre els dos espais i la ubicació que a continuació realitzem situant les restes documentades a una o a una altra estança, obeeix a la lògica d'atribuir les mateixes dimensions de les habitacions de les altres finques a les hipotètiques de l'Àmbit X.

Pel que fa a les restes que correspondrien al teòric espai d'avantsala, hem de parlar de la sitja 827. Es localitzà a la petita habitació de llevant del què després fou l'Edifici III, i quedava parcialment coberta pel mur lateral de l'Edifici III, i per un dels murs de l'estança, 635. De fet, les estructures cobrien molt parcialment (i fins i tot podríem dir tangencialment) la sitja 827, tal com si en bastir-se aquests encara

hi hagués el record del retall i s'hagués intentat evitar la col·locació de nous fonaments just per sobre. Per tant, és evident que la sitja es corresponia a un moment *ante quem* a la construcció de l'Edifici III, o sigui de mitjans de segle II ane.

Sitja 827 a l'inici de l'excavació. Totes les restants estructures que s'observen corresponen a la fase republicana del jaciment

Degut a aquesta localització parcial, només fou possible realitzar un sondeig en el seu interior. Però com que arribats a una fondària de 80cm es corria el risc que s'esllavissés alguna pedra, vam decidir deturà la intervenció i reblir-la altra vegada. Els materials recuperats de l'estrat de farciment eren bàsicament fets a mà, amb només quatre fragments tornejats (que representaven encara no l'11% del total). D'aquests podem destacar els dos fragments de vernís roig ilergeta, els quals ens proporcionarien una datació d'entre els segles III-II ane. De totes maneres, i tenint

en compte les relacions físiques i el moment de construcció de l'edifici III, és evident que la sitja s'hauria amortitzat abans de mitjans de segle II ane.

Aquesta estructura d'emmagatzematge s'ha de vincular clarament a la primera fase d'ocupació del jaciment. Tanmateix, dins del llarg període de fins a dos segles que durà aquella fase, és probable que la sitja s'hagués realitzat en un fase tardana, a finals de segle III o principis de segle II ane, ja que com hem vist, sembla que la traçada de les noves estructures de l'Edifici III l'hagués tingut present per evitar-la. Si la sitja hagués estat amortitzada des d'antic, segurament s'hauria perdut el record de la seva ubicació, i les noves estructures versenblantment l'haurien pogut tallar, tal com succeeix, per exemple, amb la sitja 216 a l'Edifici I o la 830 a l'Edifici IV, com veurem posteriorment.

Ja hem vist que no és gens infreqüent la troballa de sitges a l'interior de les cases en època ceretana. Les sitges 216 i 453, en l'avantsala de l'Àmbit III, la sitja 476 en l'estança principal de l'Àmbit IV, o fins i tot la 370 a l'interior de l'hipotètica superfície de l'Àmbit II en són bons exemples. Tanmateix, també cal dir que aquest és una fase en la que no només es localitzen sitges a l'interior dels habitatges, sinó que també es poden ubicar en zones aparentment sense construccions, en espais més centrats del jaciment.

La sitja 827 seria un altre cas de sitja d'emmagatzematge a l'interior de l'espai domèstic, i confirmaria la tesi que la zona d'avantsala dels àmbits podrien adquirir funcions ben àmplies, dins les que s'inclouria l'emmagatzematge de productes.

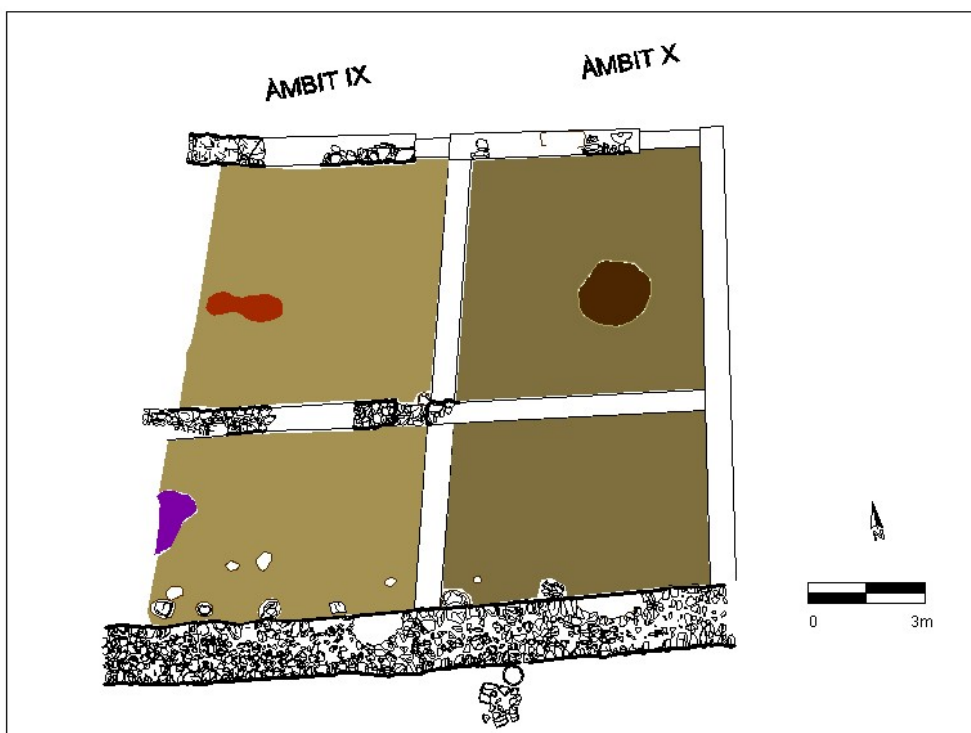
I quant a la teòrica sala principal, els elements identificats es localitzaren a tocar de la muralla 108, entre aquella i el mur de tancament sud de l'Edifici III, ue 697. Primerament, allà existia un nivell d'enderroc, ue 694, format per còdols de mides diferents originat probablement en el moment de construcció de l'edifici. Tenia una potència d'entre 15 i 30cm i cobria un altre estrat, ue 722. Consistia en un nivell de terres marronoses força compactades de tonalitat groguenca, el qual segurament

esdevingué un ferm de circulació en la primera fase d'ocupació. Evidentment quedava tallat per la construcció del mur 697 de l'Edifici III. Associat al nivell de circulació 722 existia un seguit de forats de pal (ue's 738 i 742) i de lloses de pedra (ue's 741 i 744) , sempre adossats a la muralla que eventualment haurien pogut formar el sistema de suport cobertes de les habitacions anteriors a l'edifici. Pel que fa als materials arqueològics no ens aporten moltes dades per interpretar els diferents elements. De fet, només es van recuperar ceràmiques en el nivell d'enderroc 694, i corresponien totes elles a produccions fetes a mà. Per tant, i pel que fa a les connotacions cronològiques, només comptem amb la datació relativa que ens dóna el fet que tots aquests nivells i elements resten tallats per l'Edifici III.

Interpretació de l'Àmbit X. Tot i la documentació tan fragmentària de les seves estructures, pensem que es tractaria d'una finca de planta rectangular i adossada a la muralla, amb una llargada de 11.3m i una amplada de 6.2m, conformant un recinte d'uns 70m². Seguint amb aquesta proposició, considerem que també hauria tingut dues estances, tal com succeeix amb els altres Àmbits ibèrics, una a davant i l'altra a la part posterior.

De l'avantsala només coneixem la presència d'una sitja, amb una cronologia dels segles III-II ane. Per tant, és probable que aquest espai seguís el mateix model que s'inferia dels altres recintes, o sigui, un lloc exterior a la sala principal, configurat com un pati semicobert o a l'aire lliure, i que podria tenir una multiplicitat de funcions, entre aquestes, la d'emmagatzemar productes agrícoles.

Pel que fa a la sala principal, només coneixem l'existència d'un nivell d'ús format per un llit de terres gravoses, que es relacionava amb tota una sèrie de fonaments petris, els quals haurien ajudat en la subjecció dels elements superiors de la finca. No tenim elements cronològics absoluts per aquest Àmbit X, a banda de la relació en *terminus ante quem* que ofereix el bastiment de l'Edifici III a mitjans de segle II ane.

Hipòtesi de continuïtat de l'Àmbit X

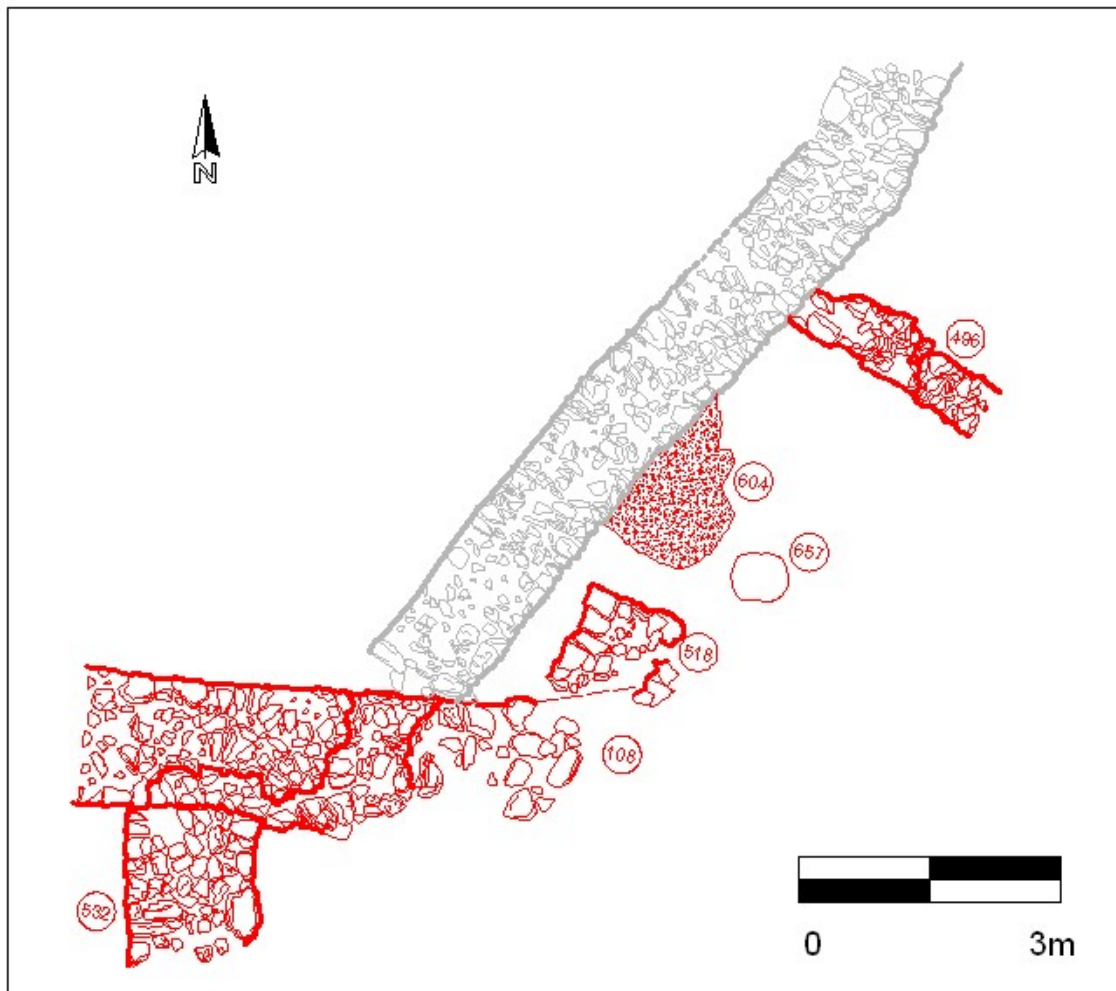
5.3.1.3.1.12. Àmbit XI

Consistia en l'estança més meridional del barri de cases de llevant⁵²⁹ i només s'ha pogut fer la documentació que es correspon amb la part que restava a l'exterior de la muralla medieval 495⁵³⁰. Quedava definida pel mur 496 al nord, i la muralla 108

⁵²⁹ Tal com hem anunciat al principi d'aquest apartat, en el cas de les finques documentades a la part llevantina de l'assentament no realitzarem la seva descripció diferenciant els dos plans cronològics (època ibero-ceretana i època republicana). En el cas del barri de cases meridional s'ha documentat un urbanisme molt ben definit en època ibèrica (la successió de finques en bateria i adossades a la muralla), el qual queda completament transformat, desenvolupant-se una nova entrada monumental a la part central, amb cossos fortificats adossats, i amb uns nous grans edificis polifuncionals, que englobaven varies de les antigues unitats domèstiques. Però aquest procés no s'ha detectat al barri de llevant. Allà, la seqüència estratigràfica documenta certament les dues fases d'ocupació, però tanmateix, no s'observen canvis substancials en les construccions domèstiques, ni es fan noves edificacions tampoc. Les cases mantenen el seu perímetre original, i només evolucionen en el sentit que es modifiquen els nivells de circulació, i potser les funcionalitats d'alguns dels espais, però no les estructures que basteixen cada finca. És degut a això, que en aquest cas passarem a fer una descripció diacrònica de cada Àmbit, on s'observarà l'evolució estratigràfica i seqüencial de cada espai. Entenem que aquesta és la millor manera per afavorir la comprensió d'aquest sector del jaciment, i poder fer-ne una lectura arqueològica més apropiada.

⁵³⁰ En el present 2016 s'ha iniciat l'excavació de la superfície de la finca que restaria a la part interna de la muralla medieval 495. El registre ha semblat mostrar la presència d'elements de fortificació en aquell sector, tant en època ibèrica com republicana.

al sud. Per la part est hauria estat delimitada també per aquesta muralla però, tot i que en algun punt s'insinuava, havia estat erosionada quasi completament. Tanmateix, sí que es podia determinar que la muralla 108, amb una traçada clara en sentit E-O, semblava iniciar un gir progressiu, corbant-se per aconseguir una orientació N-S. Ara bé, com dèiem, amb els pocs blocs conservats aquest fet tan sols es podia hipotitzar.

Estructures de l'Àmbit XI de les fases ibèriques i republicanes

El que sí que es conservava en aquesta zona de gir era un pilar fet de blocs de pedres, ue 518, bàsicament lloses de pissarra, ubicat a la part interna de la muralla 108. Precisament, com que s'adossava a la muralla presentava una planta triangular en angle recta. Els catets tenien una amplada de 1.2m. L'estructura

tallava tota l'estratigrafia antiga d'aquella estança (cal recordar però que no es relacionava amb la muralla medieval). Creiem que es tractaria d'un reforç intern de la muralla, realitzat en una segona fase del poblat ceretà, potser per reforçar l'angle sudoriental del clos⁵³¹.

Pilar triangular 518, de cronologia republicana, reforçant la cantonada de la muralla

Pel que fa a l'estratigrafia de l'estança, primer de tot hem de dir que estava molt condicionada per la topografia original, perquè des de l'inici i ja començant a ran de la muralla medieval, existia el pendent continuat de la terrassa. A més, de tots els àmbits de llevant potser aquest era d'on es conservava menys superfície. Per

---

⁵³¹ A part de les evidències estratigràfiques, que ens determinen una cronologia avançada, creiem que en aquest cas és important la tipologia constructiva. Així, volem recordar que moltes de les estructures de caire defensiu que es realitzen en la segona fase (Torre I i II, cos de guàrdia,...) són fetes amb lloses de pissarra col·locades una sobre l'altra, formant filades irregulars. Talment, l'excavació de 2016 ha mostrat com molt probablement aquesta estructura es pot relacionar amb la presència d'una torre republicana en aquell sector.

tant, és evident que tots aquests factors van influenciar en la documentació i interpretació dels estrats. L'estança tenia una llargada de sis metres i una amplada màxima conservada de 2.4m, el que féu que només poguéssim documentar poc més de 10m² de superfície interna.

Els primers estrats documentats consistien en uns estrats de rebliment, formats per terres de diferents textures i tonalitats (ue 517 i 577) amb una potència conjunta d'uns 40-50cm. Aquests nivells en cobrien un altre format per un enderroc de blocs de pedra de mides diferents (fins i tot també alguna mola de molí), i terres marronoses poc compactades, ue 580. Tenia una potència d'uns 15-20cm i contenia materials on les ceràmiques ibèriques hi representaven el 11.4%. Tanmateix, pel que fa a la cronologia el més important fou la localització d'un fragment de campaniana A que ens acostaria la cronologia cap a finals de segle III o el decurs de segle II aC.

Per sota apareixia un nivell molt fi de terres marronoses de tonalitat groguenca i blanquinosa, ue 594, segurament un estrat residual originat a partir de l'ús de l'estança, el qual ja cobria el nivell de circulació d'època ibèrica, ue 609, consistent en un estrat compactat de tonalitat blanquinosa amb graveta barrejada. A aquest ferm s'hi relacionava una gran llar de foc, ue 604, més o menys circular de la que només es va poder documentar mitja superfície perquè la resta s'amagava per sota la muralla medieval.

Era formada per terres recremades i graves de mida mitjana (uns 5-8cm de gruix) molt compactades i endurides per la calor. Tot i tenir un perímetre lleugerament irregular, es va poder observar un diàmetre de 185cm. També cal dir que tenia una secció amb tendència cònica rebaixada, és a dir, amb la part central uns centímetres més elevada que als vols. Just a llevant de la llar, es localitzà, també tallant el paviment, un retall circular de 65cm de diàmetre i uns 40cm de fondària, ue 657. Els materials recuperats tant d'aquesta cubeta com del nivell 594 eren exclusivament fets a mà. Arribats a aquest punt, i considerant que la llar de foc

ocupava bona part de la zona d'actuació, decidírem finalitzar aquí l'excavació arqueològica.

Paviment 609 amb la llar de foc 604 i el forat de pal 657

No cal dir que és força excepcional la localització d'un fogar de les dimensions del 604, almenys per correspondre a la llar de foc d'una estança prototípica (només la part documentada del fogar 604 és tres vegades més gran que qualsevol dels localitzats a les altres habitacions). Aquest fet, unit a que no es va documentar cap traça dels blocs petris de suport o de forats de pal, ens porta a pensar que aquest àmbit no va estar destinat a un hàbitat domèstic. Tot i que podríem hipotitzar sobre possibles usos rituals, o fins i tot que la seva localització en un dels angles del jaciment indiqués unes finalitats comunicatives interpoblacionals, nosaltres pensem que una de les funcions del fogar correspondria a usos culinaris d'abast suprafamiliar, tal com s'ha proposat en altres indrets per estructures similars, com

és el cas de Lattes (PY, 2009: 118-119). En aquella ciutat es va documentar un gran edifici domèstic de 265m², en què una de les habitacions contenia un gran fogar rectangular de 2.2 per 2.5m, fet amb còdols petits i amb una solera circular d'argila per sobre⁵³². La sala fou interpretada com una cuina que abastaria tot l'edifici. Amb unes mesures un xic inferiors, també a Burriac hi ha un exemple en aquest sentit, ja que en l'anomenat "edifici públic" es localitzà un fogar central rectangular amb unes mesures de 1.4m i 1.6m (ARANEGUI, 2012: 93). Així, tot i que la identificació d'aquest tipus de fogar no apareix amb molta freqüència, semblaria que la seva presència està relacionada amb usos comunitaris o estrictament suprafamiliars⁵³³. En el cas del Castellot, de moment no s'ha evidenciat que l'Àmbit XII formi part de cap edifici complex polihabitacional, o d'un edifici públic, de característiques singulars. Tanmateix, les mateixes característiques del fogar ens porten a pensar que l'estança podria haver estat utilitzada amb finalitats comunitàries que sobrepassaven les relacions estrictes de la mateixa. Ara bé, el cert és que en el moment actual encara ens manquen suficients dades per valoritzar correctament l'estructura. Així, haurem d'esperar a la documentació del què resta de l'estança per contrastar aquesta hipòtesi i tal vegada, lligar-la versemblantment amb uns aspectes també rituals i/o comunitaris.

Interpretació de l'Àmbit XI. D'aquesta estança no en coneixem les seves dimensions reals, i per tant, tampoc podem categoritzar el recinte on s'inclouïa. Però amb els diferents elements localitzats ens podem fer una idea de les funcionalitats que podria tenir (i també de les que no podria tenir). En època iberoceretana a l'Àmbit XI hi hauria un gran fogar de tendència circular, amb un diàmetre de 1.85m, el qual se situaria al centre mateix de la sala. Aquestes extraordinàries dimensions ens permeten pensar que aquest espai no seria un

---

⁵³² Es tractava de la casa 901 de l'illot 9, amb una cronologia del segle II ane, i consistia en un gran edifici domèstic de set habitacions envoltant un pati central. A l'habitació del fogar fins i tot existia una petita cubeta just al costat que s'utilitzava com a cendrera (PY, 2009: 118).

⁵³³ Encara que es tracti d'un moment posterior, volem indicar que en un edifici singular del jaciment de Monteró també es va localitzar un gran fogar quadrangular de 1.6m de costat. La cronologia en aquell cas seria de l'últim quart de segle II ane o primer quart de segle I ane (PRINCIPAL *et alii*, 2015: 317). Aquest fogar, seria un nou exemple de la utilització dels fogars de grans dimensions en edificis públics ("singulars") i per tant d'abast comunitari.

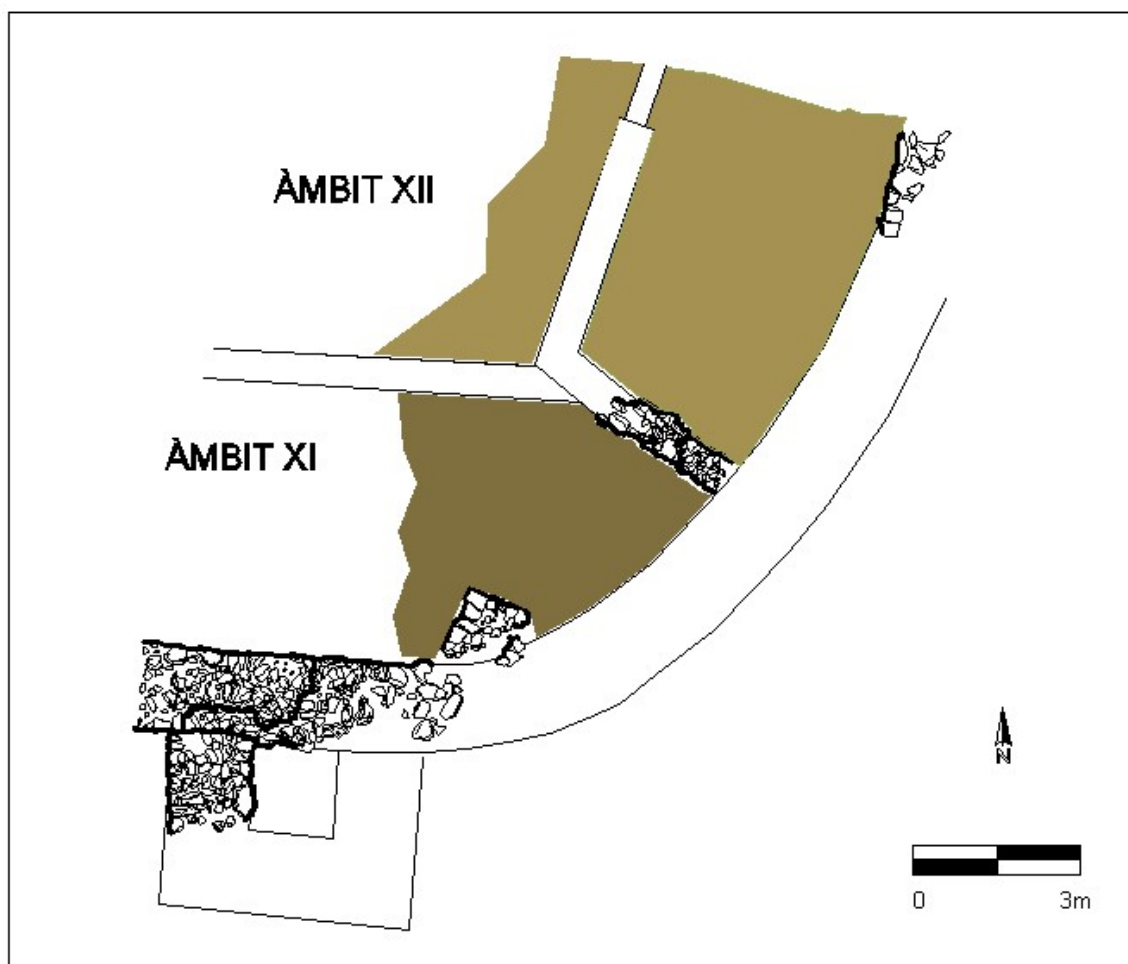
simple lloc d'hàbitat familiar, similar a la majoria de sales principals que hem anat veient. No. Aquest gran fogar ocuparia massa superfície de l'estança i generaria massa escalfor i poder calorífic del que necessiten les activitats familiars. Per nosaltres, l'estructura s'ha de vincular a uns usos suprafamiliars que van més enllà del senzill àmbit domèstic, tal vegada vinculats a activitats rituals, culturals o de comensalitat comunitària.

Hipòtesi de continuïtat de l'Àmbit XI en època ibèrica

Així mateix, i pel fet d'estar a una de les cantonades, i de presentar unes funcions més aviat "comunitàries" també és possible pensar en un lloc de fortificació, de baluard, tal com passa en altres llocs com per exemple a Puig castellet de Lloret de Mar (PONS *et alii*, 1986) o a les Toixoneres de Calafell

(SANMARTÍ/SANTACANA,1992), assentaments en què en les zones angulars i del front defensiu presenten elements de fortificació en el seu interior⁵³⁴.

Estructures de l'Àmbit XI en època republicana

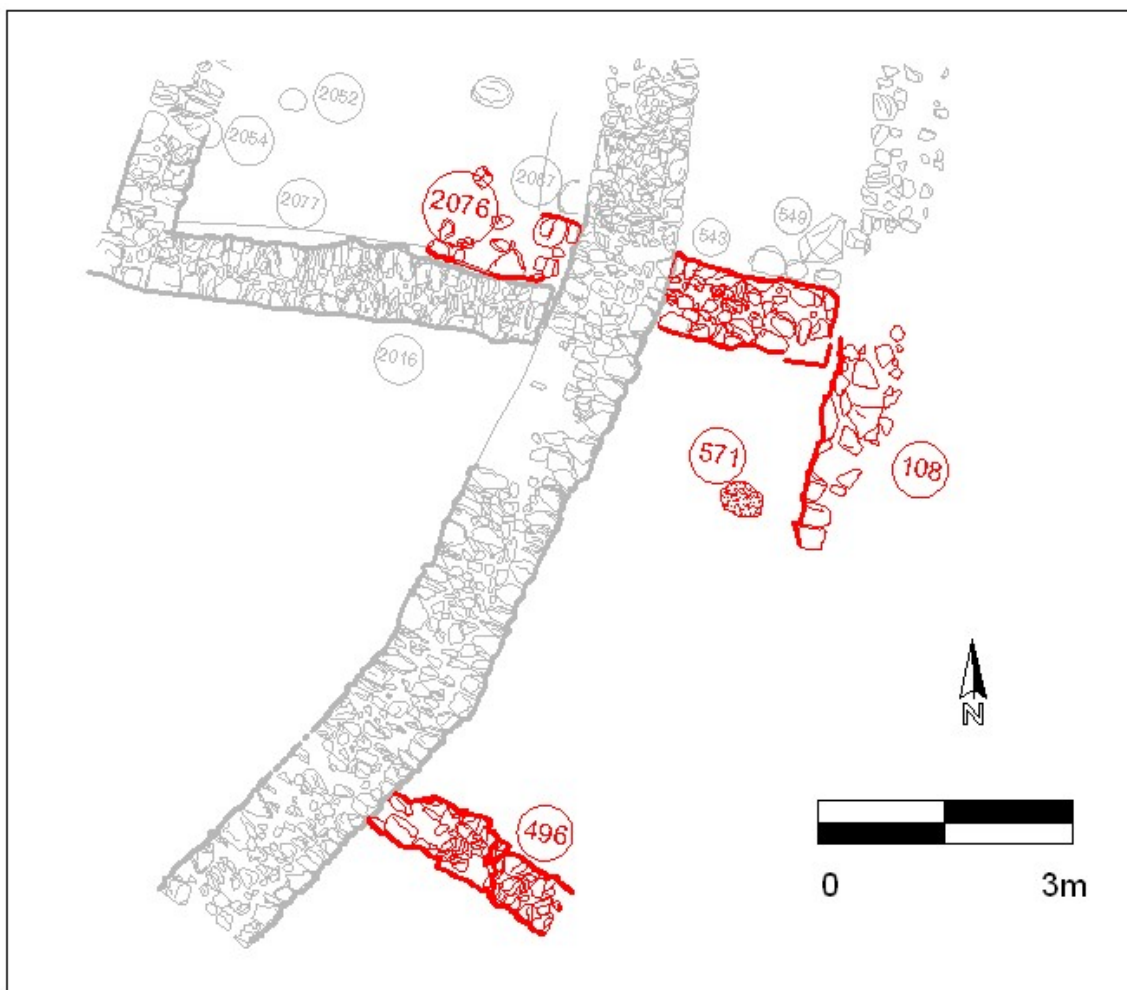
Tanmateix, en un moment que nosaltres situem en el segle II ane (i molt probablement en el marc de les grans reformes que s'esdevenen a mitjans d'aquella centúria) es va amortitzar aquest espai, amb l'abocament de tot un seguit de nivells de rebliment que apujaven considerablement la cota de circulació. De fet, l'excavació no ha permès d'identificar aquest segon sòl, ja que hauria

⁵³⁴ De fet, en la recent campanya d'excavació del 2016, en aquesta zona s'ha pogut localitzar una potent estructura murària, de 1.4m d'amplada i presumiblement de cronologia ibèrica, que podria estar indicant aquesta interpretació. Tanmateix, aquesta paret tan sols espiava i no ha estat possible finalitzar l'excavació dels seus estrats associats i observar-la i documentar-la completament. Esperem en properes campanyes poder valorar adequadament la presència d'un punt de fortificació a la cantonada oriental del jaciment.

desaparegut amb el pas dels anys. L'única estructura documentada d'aquella fase fou una mena de pilar que creiem que podria reforçar la cantonada de la muralla en aquell punt. De totes maneres, també és possible pensar que l'estructura estigués relacionada amb altres elements que encara no s'han visibilitzat, quedant amagades en la franja de terreny que manca per excavar.

5.3.1.3.1.13. Àmbit XII

En vermell, estructures de l'Àmbit XII

Aquest àmbit estava delimitat pels murs 496 al sud, i el mur 543 al nord. Aquest darrer presentava una amplada més gran que la resta d'estructures domèstiques, ara de 85cm enfront uns gruixos d'entre 65 i 75cm per la resta. A la zona més

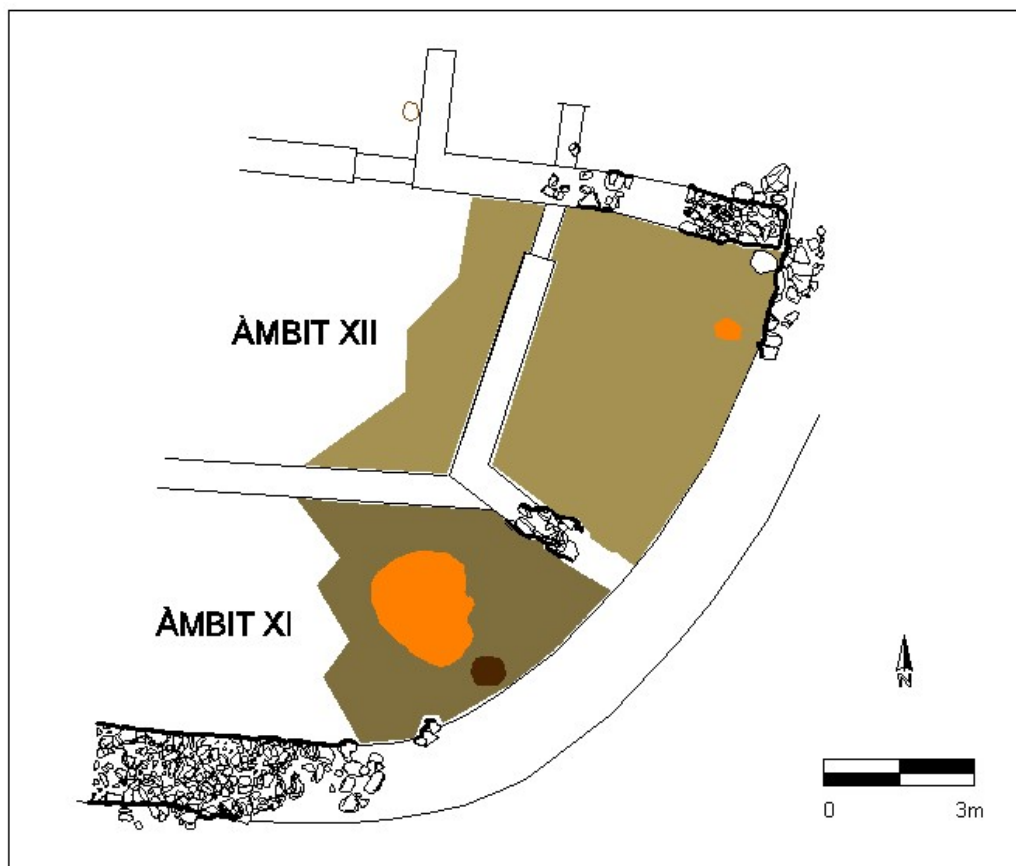
septentrional es recuperava altra vegada la muralla 108 delimitant la part oriental de l'estança. Tot plegat es va poder documentar una superfície de 14.2m², amb una llargada de 6.2m i una amplada de 2.3m (des de la muralla ibèrica 108 fins a la muralla medieval 495).

Pel que fa a l'estratigrafia primer es va documentar un nivell heterogeni de rebliment i enderroc, ue 498. Aquest estrat presentava un bon nombre de materials, d'on destacava un 24% de materials ibèrics (àmfora, vasets,...). Per sota, a uns 25-30cm de potència, va aparèixer un estrat horitzontal sense pedres, de terres groguenques més o menys premsades, ue 503/555. Consistia en un nivell de circulació que no es relacionava amb cap altra estructura (a banda lògicament de les parets perimetrals). D'aquest estrat es van recuperar menys materials arqueològics, essent els ibèrics una mostra d'un 18.4% (7 fragments). El ferm en cobria una altre, ue 565, força similar a l'anterior pel que fa a la composició i també amb certa compactació a la superfície. D'aquest estrat ja només es van recuperar una vintena de fragments, tot els fets a mà. I finalment, i a uns 10cm per sota, se'n documentà un darrer, també compactat a la superfície, ue 570, on es localitzà un petit retall convex, quasi sense potència, completament reblert de material cendrós i carbons, ue 571. Ja cobria el substrat geològic i tenia una potència d'uns 5-10cm. Aquesta darrer tan sols presentava materials fets a mà.

Àmbit XII al final de la intervenció

Interpretació de l'Àmbit XII. Fent l'evolució panoràmica de l'estança, tenim que aquest àmbit s'hauria bastit segurament a la primera fase d'ocupació del jaciment, recolzant-se a l'arc de muralla. Ara bé, així com moltes de les habitacions semblen mantenir un ús domèstic, almenys en la primera fase, en aquest cas mantenim els nostres dubtes, ja que no s'ha localitzat cap traça de llar de foc ni de les bases pètries de suports de coberta, tant típics com hem vist a la majoria d'habitacions domèstiques al Castellot. Si bé és cert que no s'ha excavat tota la superfície, també és cert que no s'ha localitzat cap pàtina cendrosa a la superfície del ferm, o restes de carbons, ni cap tipus d'element que indiqués la presència de mobiliari, construït amb materials periples o no. Per tant, com diem, per nosaltres no és del tot evident que en la fase ibèrica l'estança tingués funcionalitats de tipus familiar. Ara bé, el pobre registre material i estratigràfic d'aquesta habitació tampoc ens permet aventurar altres possibles usos.

Hipòtesi de continuïtat de l'Àmbit XII

Posteriorment l'estança patí una remodelació que tan sols s'observa pel recreixement del nivell de circulació. És probable que el nou sòl no es disposés amb la gran reforma que afectà bona part de l'assentament sinó un xic abans. Nosaltres pensem que en la fase de grans reformes del poblat va ocórrer durant el tercer quart de segle II ane, i provocà tota mena de refetes, refeccions, destruccions i fins i tot incendis. Però sovint, aquesta fase es detecta pels potents rebliments de terres, moltes vegades heterogènies pel que fa a la seva composició. En aquest cas però, el realçament del nou paviment no supera els 10-15cm, ue 565, essent de composició força similar al que existia anteriorment. Talment, el registre material documentat ofereix una absoluta presència de fragments fets a mà. Així doncs, nosaltres creiem que aquest recreixement, eventualment relacionat amb una reforma, podria haver-se efectuat en algun moment al llarg del segle III ane.

I posteriorment es produiria un tercer recreixement de la cota de circulació (definit amb els estrats 503 i 555). D'acord amb la composició ceràmica, i de la major potència arqueològica, pensem que ja podria tractar-se d'una reforma efectuada en el marc dels profunds canvis que s'esdevenen a partir de mitjans de segle II ane. De totes maneres, això no són sinó simples conjectures que, evidentment, s'haurien de contrastar amb l'excavació de la totalitat de l'estança.

5.3.1.3.1.14. Àmbit XIII

Aquest és un dels Àmbits de llevant que ha estat excavat completament. Tanmateix les seves restes queden dividides i fragmentades per la presència de la muralla medieval 495. Això féu que la documentació de la finca s'hagués de realitzar amb campanyes diferents i que, per tant, es produís una duplicació en la nomenclatura del registre. En aquest cas sí que podem afirmar que la seva orientació seria E-O, a diferència de les finques del barri meridional, que presentaven una disposició en sentit N-S.

Vista d'una manera global, aquesta és una finca que nosaltres pensem que presenta una disposició i organització de l'espai sensiblement diferent a les altres finques. De fet, és l'única que no mostra la combinació avantsala/sala en la seva distribució interior, sinó que l'Àmbit XIII estaria format per tres estances. Dues estarien ubicades una al davant de l'altra, i la tercera en un lateral, adossant-se a les altres dues pel costat de llevant. La superfície interna conjunta rondaria els 45 metres quadrats⁵³⁵.

En vermell, estructures ibèriques i republicanes de l'Àmbit XIII

De fet, en aquesta distribució només tenim la seguretat pel que fa a les dues habitacions juxtaposades una al davant de l'altra. En la tercera, la lateral, tenim

⁵³⁵ Aquesta és una dada a considerar i que es repetirà amb els altres Àmbits del barri de llevant. Les superfícies internes d'aquestes finques són notablement més petites, en aquest cas d'uns 45m², i contrasta amb les que presentaven les finques del barri meridional, les quals oscil·laven entre els 66 i els 77m².

importants dubtes que ens provenen de la seva documentació, ja que d'una banda les restes ens van aparèixer en molt mala conservació, i de l'altra encara ens manca per excavar part de la meitat de la suposada estança⁵³⁶. El que sabem segur és que l'esquelet de la finca es correspondria a les dues primeres habitacions, donat que els murs perimetrals d'aquelles presenten uns gruixos propis dels murs de càrrega ibèrics, d'entre 70 i 85cm. I en canvi, l'estança lateral es correspondria a un afegit que s'adossaria a les dues anteriors per un costat, ja que les seves parets presenten uns gruixos de tan sols 40-45cm. Com hem anat veient, són unes amplades que sempre es corresponen a compartimentacions internes de les finques, però que mai conformen les parets mestres. Davant d'aquesta feblesa estructural, nosaltres pensem que hauria de ser un cos relacionat amb la finca que estem descrivint, però que s'hi hauria adossat des d'un lateral. De fet, per nosaltres només hi caben dues possibilitats, i per entendre-les hem de tenir present que en la paret lateral nord de les dues estances (la que separaria aquestes de l'habitació adossada que parlem), només presenta un espai de porta en l'avantsala, però no en la sala principal. Per tant, si existia comunicació entre les tres estances es realitzaria per l'avantsala. La primera possibilitat fora que efectivament, l'estança a què ens referim abastés tota la llargada de la paret lateral, conformant-se com una sala allargassada adossada pel costat a les altres dues (tal com nosaltres intuïm). En aquesta tessitura, com diem, la comunicació es realitzaria a través de l'avantsala. Una segona possibilitat seria que l'estança lateral no s'allargués per tota la traçada del mur lateral, sinó que es conformés com una petita habitació de planta més quadrangular, que només s'adossaria a la sala principal de les altres dues. Però com que hem dit que no existeix un espai de comunicació entre aquests dos espais, la porta pel que fa a l'habitació annexa hauria de ser independent. I al mateix temps, la porta documentada a l'avantsala no comunicaria amb cap altra estança, sinó que menaria a l'espai públic. Per tant, en aquesta segona possibilitat, l'Àmbit XIII estaria format per dues estances i estaria relacionat físicament amb un petit espai

---

⁵³⁶ De fet, enguany s'ha procedit a l'excavació de part d'aquest espai, confirmant-se que l'ocupació medieval havia anul·lat qualsevol rastre anterior.

de murs molt lleugers ubicat, com veurem, just a l'entrada del poblat. Un fet ben anòmal en aquesta correlació, seria que l'entrada a la finca es realitzaria des d'un lateral, dada que no ha estat testimoniada amb cap altra finca ibèrica del Castellot. Per tot això, nosaltres pensem que el més probable és que les tres estances estiguessin formant part de la mateixa unitat domèstica.

I finalment, per acabar d'entendre el funcionament d'aquestes habitacions, també hem d'entendre les relacions físiques entre aquestes i l'entorn, les quals no són, ni molt menys, senzilles. D'una banda, tenim que la sala i avantsala presenten unes estructures homogènies que marcarien un cos unitari, el qual s'adossaria clarament a la muralla ibèrica. Tanmateix, el clos murat finalitzaria just en aquell punt. Així, l'estança lateral s'adossa també a la muralla. O sigui, el seu mur perimetral s'inicia en el parament extern de la muralla. Els diferents gruixos entre els dos (1.5m la muralla i 40cm de mur) fan que l'estança també es recolzi en el teòric brancal de la muralla, a banda de recolzar a les altres estances. És justament per tot això que creiem que aquesta habitació lateral, d'estructura lleugera i íntimament relacionada amb la porta d'entrada, no pot funcionar de manera autònoma, sinó que és més fàcil vincular-la a la finca més propera, en aquest cas l'Àmbit XIII. I és des d'aquest enfocament que nosaltres realitzarem la descripció dels espais.

De l'habitació que formaria l'avantsala no en tenim massa informació ja que els estrats medievals cobrien directament el substrat geològic. Així, només mencionar la localització de dos forats de pal, ue 2052 i 2054, els dos d'uns 35cm de diàmetre, i una fondària propera als 20cm, que a falta d'una relació amb el període medieval, hem de vincular amb l'època antiga. L'estança estaria conformada pels murs 2076 a migdia, 2075 a llevant, el qual separaria l'avantsala de l'estança principal, i el mur 2073 a la part nord. I d'altra banda, també hem de fer notar la localització d'un marxapeu, ue 2074, en el mur 2073. La potència conservada dels dos murs laterals anava disminuint paulatinament. En el cas del mur 2073 però, es podia resseguir una molt lleugera rasa de fonamentació 2056, que permetia que

es conservés la traçada i alguna filada de la paret. En un cert moment la paret desapareixia per donar lloc al marxapeu 2074, ubicat a una cota uns pocs centímetres inferior a la del substrat geològic. Estava format per una successió de petites lloses de pissarra, col·locades horitzontalment una al costat de l'altra delimitant una llargada de poc més d'un metre d'amplada. Efectivament, aquesta solera presentava la mateixa tipologia constructiva que la resta de marxapeus localitzats de la fase ceretana. Aquest fet, indicaria un pas de comunicació. Ja hem dit que una possibilitat seria que fos l'entrada a la finca des de l'exterior, o més versemblantment per nosaltres, que comunicés amb la sala allargassada contigua. En aquest darrer cas, és evident que les dues, avantsala i estança adossada, més la sala principal posterior, haurien format part de la mateixa finca.

Imatge on s'observa, al fons, algunes de les estructures ibèriques. A l'esquerra, el marxapeu 2074. Les parets perimetrals corresponen a una cronologia medieval

En definitiva, i ja tornant a les característiques de l'avantsala, hem de reconèixer que en desconeixem les dimensions reals, a banda de la seva llargada, 3,2m, però tenim motius per pensar que la façana marcaria una amplada de només 2.1m aproximadament (conformant una superfície de 6.7m²). El primer motiu és que les portes d'època ceretana identificades al Castellot sempre s'ubiquen a tocar d'un dels dos murs laterals. Com que el marxapeu 2074 no està tocant el mur 2075, pensem que hauria d'estar desplaçada vers l'altra mur de l'estança, en aquest cas l'hipotètic mur de façana de la finca. També, un segon argument tindria a veure amb l'hipotètica traçada d'aquest mur, que precisament, en cas que se situés on proposem, deixaria a banda i banda els forats de pal 2052 i 2054 abans mencionats, fet que no deixa de ser significatiu, tenint en compte l'especial rellevància que adquireixen aquests retalls al Castellot quan es troben al voral de les estances. I finalment, un últim motiu és que la façana generada, mantindria la mateixa orientació que la que es proposa en els casos dels àmbits XV i XVI, com posteriorment veurem.

I pel que fa a l'habitació que hauria format la sala principal de la finca, estava formada pels murs 2075 a ponent (el qual la separava de l'avantsala anterior), el mur 2076/543 a migdia (que la separava de l'Àmbit XII), i el mur 2073/523 a la part nord, que la separava de la teòrica habitació allargassada adjacent. Tot plegat generaria una superfície de 14.5m² (4,2m de llargada per 3,4m d'amplada), el que a grans trets significaria la meitat de la que presentaven les finques del barri de migdia (cal recordar que les superfícies de les sales principals de les cases adossades a la muralla no eren uniformes, però allà on es coneixia oscil·laven entre els 28 i els 32m²). Per tant, es tracta d'una habitació considerablement més petita⁵³⁷.

---

⁵³⁷ Degut a que totes les finques identificades al barri de llevant són de dimensions més petites, lògicament les seves habitacions interiors també són de dimensions inferiors en comparació a les del barri meridional.

Espai de la sala posterior de l'Àmbit XIII

Just per sota de l'últim nivell medieval, apareixia un primer estrat, ue 542/2081, consistent en un nivell de terres marronoses amb algunes pedretes i lloses petites que contenia alguns fragments de llar de foc o de fornet, i també petits carbons i cendres. Interpretem l'estrat 542/2081 com el nivell d'enderroc de la finca ibèrica, ocorregut en l'inici de la fase republicana. I tenint en compte la presència de restes de fang endurit, fragments de solera d'argila, i altres elements constitutius de les llars de foc en l'estrat (més d'una vintena), i donat que en planta baixa no s'identificà cap estructura que pogués correspondre a una llar de foc, pensem que el fogar d'aquesta estança s'hauria de situar en el pis superior. L'estrat d'enderroc tenia una potència d'uns 20-25cm, cobrint un segon estrat, ue 548/2086, format per terres marronoses de tonalitat groguenca amb llosetes petites. Aquest segon nivell apareixia en una zona on el substrat geològic feia un salt de 5 o 10cm, i esdevindria el nivell de circulació de la fase ceretana. A banda d'esdevenir el ferm

de circulació, era un nivell que regularitzava el terreny natural ja que en aquella zona tenia un pendent continuat vers llevant. Així, a tocar de la muralla 108 les cotes del substrat aconseguien una fondària d'uns 40-45cm.

Pel que fa als materials ceràmics, els de l'estrat 542/2081 sumaven un total de 446 fragments, dels que 67 corresponien a produccions típicament ibèriques tornejades (oxidades o reduïdes), destacant alguns fragments d'àmfora de boca plana o un plat de vora reentrant, que representava el 15% del total de fragments. Quant a l'estrat 548/2086, dels 160 fragments recuperats, només 3 corresponien a ceràmiques ibèriques a torn (que representava menys del 2% del total).

L'estrat 542/2081 també cobria uns altres elements. Es tractava dels grans blocs de pedra calcària, ue 2087 (a la cantonada SO), ue 549 (a la cantonada SE), ue 561 (a la cantonada NE) i el bloc 2147 a la cantonada NO). És indubtable que consisteixen en uns altres fonaments dels suports de les estructures aèries, en aquest ubicats a les quatre cantonades de l'habitació.

Així doncs, semblaria que en aquest àmbit tan sols es conserva un únic moment d'utilització, definit pel nivell 548/2086, i les estructures de suport mencionades, les quals semblen determinar l'existència d'un pis superior. Aquesta inferència quedaria contrastada amb l'enderroc que sembla que es produí a mitjans de segle II ane, en els nivells del qual, ue 542/2081, s'ha recuperat restes d'un possible fogar, i per tant, ubicat en una planta superior.

I pel que fa a l'estança lateral adossada a aquestes dues primeres, restava definida pels murs 636 i 664. El primer delimitant l'estança pel nord i el segon per la part de llevant. D'aquesta tercera estança fins al moment només n'hem pogut documentar la part que es correspon a la superfície que resta a l'exterior de la muralla medieval 495. En cas que l'habitació hagués tingut una disposició allargada, adossant-se tota ella al lateral de la finca, tindria unes mesures de 8m de llargada per 2.3m d'amplada, conformant una superfície de 18.4m².

Paviment 560 de l'Àmbit XV amb la petita fossa 652

El nivell de circulació d'aquesta fase corresponia a una estesa de terres marronoses amb la superfície compactada i tacada per alguns carbons dispersos, ue 560, el qual evidentment s'adossava aquells dos murs i al 523, i tenia una potència d'entre 10 i 15cm. Pel que fa a la tipologia de materials, d'entre el gran nombre recuperat (al voltant de tres-cents fragments), la gran majoria era realitzat manualment, i tan sols menys de l'1% corresponia a ceràmiques ibèriques a torn⁵³⁸.

A la cota de l'estrat 560 es van localitzar una sèrie d'elements que cal destacar. El primer d'ells fou un retall circular de 90cm d'amplada, secció convexa, i amb una fondària de només 30cm, ue 652. El nivell que el farcia, ue 614, contenia terres

---

⁵³⁸ És de destacar que tots aquests fragments es van localitzar en un espai que no supera els 6m². Això contrasta amb el volum ceràmic recuperat dels nivells de circulació de les altres finques, en els quals el nombre de fragments en el millor dels casos no arriba a la meitat d'aquell número. Nosaltres vinculem aquesta dada a l'específica funció de l'habitació.

flonges barrejades amb algunes pedres, de les que es va recuperar un fragment de ceràmica ibèrica d'engalba blanca, possiblement ilergeta⁵³⁹. Desconeixem la funció d'aquest retall, d'aspecte propi al d'una sitja excepte per la poca fondària, peròensem que podria haver tingut funcions rituals. I d'altra banda, associats al nivell de circulació es van localitzar una sèrie de petits contenidors soterrats, ue 655 (Làmina 6: Figures 2 i 5; i Làmina 10: Figura 3). Pensem que, pel fet d'estar *in situ* i sense cap trencadissa, correspondrien a algun tipus d'ofrena o de ritual fundacional⁵⁴⁰. Els contenidors eren petits vasos bicònics i gresols realitzats a mà⁵⁴¹. Estudis recents ja proposen que aquests tipus de fosses amb materials ceràmics especialment col·locats, estarien relacionats amb els rituals domèstics, i en aquest cas tindrien una funció propiciatòria, esdevenint un tipus de talismà susceptible d'atraure la felicitat i prosperitat a la casa, i/o allunyar-ne la desgràcia⁵⁴² (BELARTE/DE CHAZELLE, 2011: 176). Tenim exemples de vasos enterrats en innumbrables assentaments ibèrics, ja que era una pràctica certament ben extesa (Mas Castellar de Pontós, els Vilars,...).

---

⁵³⁹ Aquest fragment, junt al context general de l'assentament, ens determinava que el retall havia estat amortitzat a la segona meitat de segle II ane, i conseqüentment, els canvis en aquella estança, i en última instància l'anul·lació de la primera porta d'accés al poblat, s'hauria produït en aquell moment.

⁵⁴⁰ Com molt bé exposen R. Roure i L. Pernet en el llibre *Des Rites et des Hommes*, tot analitzant els rituals domèstics i els objectes i materials enterrats al subsòl amb voluntat ritual, "...un vas sencer enterrat en una fossa sota el sòl d'una habitació no es correspon ni amb la seva suposada funció inicial (contenir i servir líquids) ni amb una manera habitual de desfer-se de l'objecte, el qual, a més, resta sencer" (ROURE/PERNET, 2011: 268).

⁵⁴¹ En aquest sentit però, d'entre els vasos enterrats volem destacar el petit gresol sencer recuperat (Làmina 8: Figura 2), el qual indubtablement procedia de l'ofrena ritual. L'ús dels gresols s'ha relacionat sovint amb el procés metal·lúrgic vinculat al bronze o altres metalls (ROVIRA, 2005: 798-799), i és per aquest motiu que es féu un estudi de mostres dels seu interior per tal de poder determinar quins elements hauria contingut i la seva possible relació amb la metal·lúrgia, conjuntament amb altres gresols apareguts en diferents zones del jaciment (l'estudi fou realitzat pels arqueometal·lúrgics Alicia Perea i Óscar García, del Laboratorio de Microscopía Electrónica y Microanálisis –MicroLab). Val a dir que la peça no estava especialment recremada ni vitrificada i, aparentment, no semblava haver format part directament del procés de transformació dels metalls. L'estudi dels sediments de l'interior mostrà la presència de partícules de Coure, Plom, i Cinabri, aquest últim utilitzat ja en època romana per a la pigmentació on els processos de daurat. Si bé l'informe ressalta que el gresol no va estar utilitzat directament en el procés metal·lúrgic, sí que se'n pot inferir la seva activitat. Les diferents interpretacions que es deriven d'aquests resultats, així com dels altres gresols analitzats, seran degudament analitzats en els següents apartats.

⁵⁴² Com subratllen R. Roure i L. Pernet, "...mai es podrà saber si un animal o un objecte enterrat al subsòl d'un espai domèstic hi ha estat disposat per allunyar-ne la desgràcia, o per atraure'n la bona fortuna. Però es pot estimar raonablement que hi ha una vocació de protegir l'espai domèstic o els seus habitants, ja sigui honorant una divinitat o buscant una conciliació amb les forces de la natura." (ROURE/PERNET, 2011: 269).

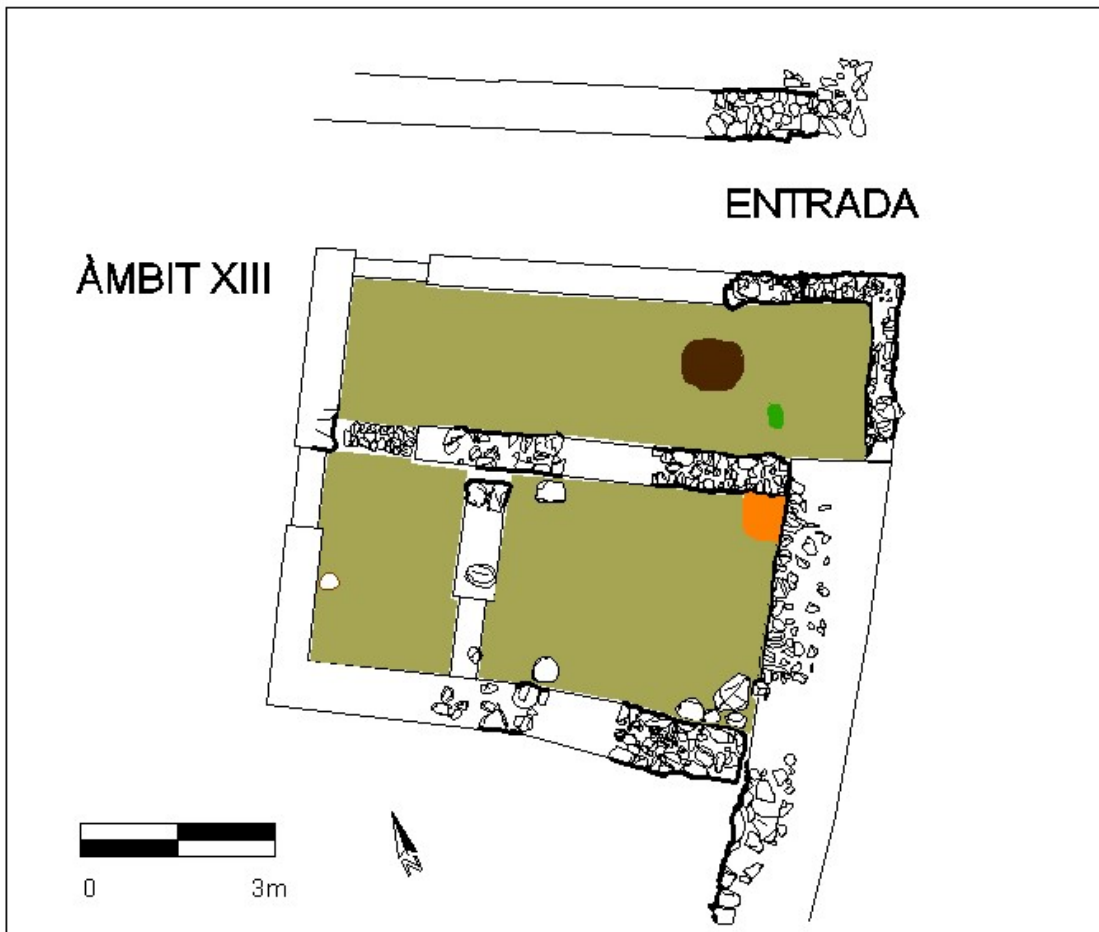
Detall del petit dipòsit d'objectes localitzat a l'habitació lateral de l'Àmbit XIII

D'aquesta manera, donades les troballes realitzades en aquesta estança (el retall circular 560 i les ofrenes 655), i tenint present que just després de l'habitació es trobava la porta d'accés al poblat, es podria pensar que aquesta estança (i per extensió l'Àmbit XIII) tingués un caràcter de tipus ritual, amb implicacions culturals pel que fa a l'entrada i sortida de l'*oppidum*.

Interpretació de l'Àmbit XIII. Així doncs, arribats a aquest punt podem fer una sèrie de consideracions al respecte de l'Àmbit XIII. Per nosaltres estaria format per tres estances. Dues ubicades una al davant de l'altra, i una tercera al lateral, allargassada, que correspondria a la que físicament delimitaria la porta d'accés al poblat. Tot plegat tindria unes mesures de 7m de llargada per 6.4m d'amplada⁵⁴³, conformant una superfície d'uns 45m². Per nosaltres, l'accés a la finca es

⁵⁴³ La zona de l'habitació allargassada seria més llarga, arribant fins als 8m.

realitzaria per l'avantsala, i des d'aquesta hi hauria sengles portes de comunicació a les altres dues estances. De fet, hem parlat terminològicament d'avantsala per referir-nos a la primera de les habitacions, però certament, no creiem que en aquest cas s'hagi de plantejar en termes similars a les altres finques⁵⁴⁴. No pensem que aquesta habitació es correspongués a un pati semiobert o porxat a l'aire lliure. La poca superfície de l'estança, i l'especial connotació simbòlico-cultural que tal vegada tingué l'Àmbit XIII fan que ens plantegem que probablement incorporés el mateix sistema de coberta que les altres, i que l'habitació, més que funcions d'avantsala, mantingués uns usos de recepció i distribució.

Hipòtesi de continuïtat i funcionament de l'Àmbit XIII en època ibèrica

⁵⁴⁴ Si ens hi hem referit ha estat per ajudar al lector en la comprensió de la distribució de l'espai, aplicant el terme "avantsala" en un sentit organitzatiu, que no conceptual.

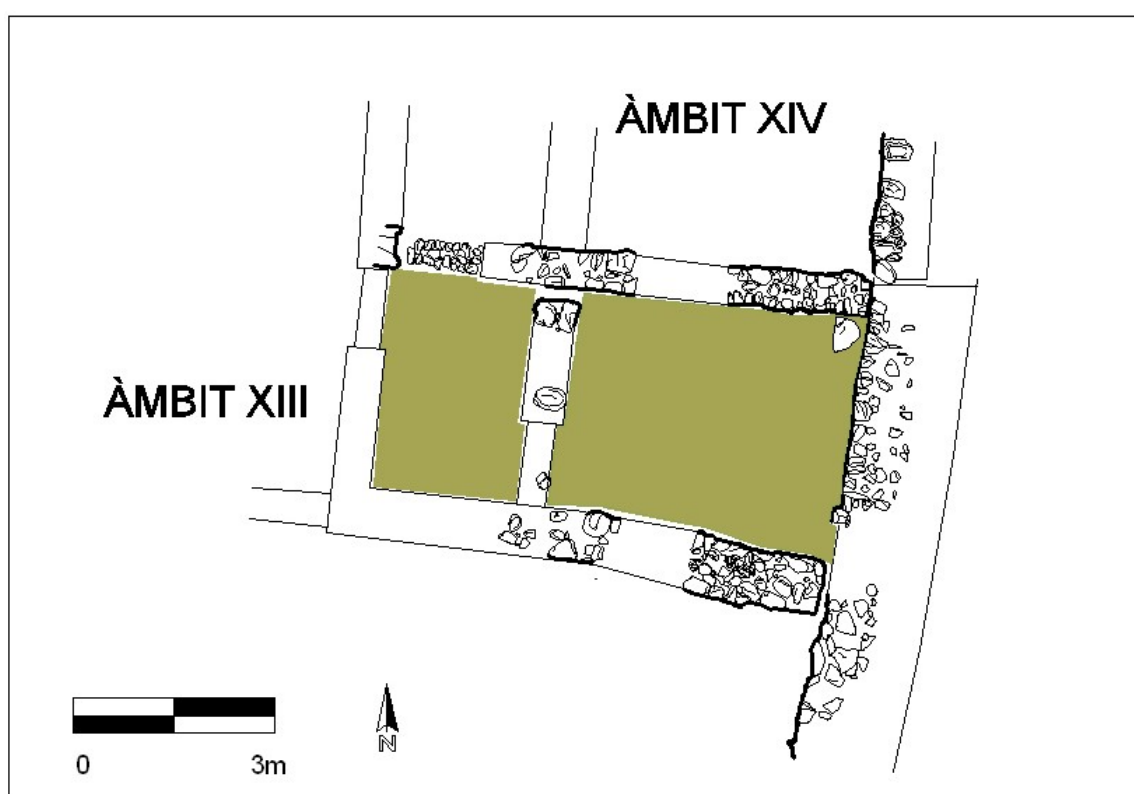

En la construcció de la finca, i pel que fa a les dues finques juxtaposades (que fins al moment són les que estan excavades i documentades) s'hauria partit d'una lleugera regularització del terreny geològic, originalment en un lleuger pendent. Això hauria provocat que a la primera de les estances el ferm de circulació fos el mateix el sòl geològic. Ara bé, a la segona s'hauria realitzat un salt en el terreny, aprofitant el mur mitjaner que separava ambdues habitacions. En aquesta segona estança ja no s'hauria regularitzat el terreny, fent que restés un pendent continu que progressivament s'anava fent més fort. Per tal d'aconseguir una cota de circulació horitzontal, tota aquella superfície de la sala posterior, des del mur mitjaner fins a la muralla, es va reblir amb un nivell de terres que després de la seva compactació en superfície va esdevenir el sòl d'ús en època ceretana. En aquest pis hi destacava un seguit de blocs de pedra adossats a les cantonades de les parets laterals que ajudarien a la sustentació del segon pis i de la coberta, així com de possibles mobiliaris aeris que hi hagués pogut haver. Aquests tipus de suports han estat localitzats i identificats en la majoria de finques ceretanes. La ubicació del suport 2087 a una certa distància del mur mitjaner 2075 que separa les dues sales, fa pensar en la possibilitat que la porta de comunicació entre ambdues estigués ubicada en aquell punt, desplaçada tocant amb el mur lateral 2076.

En aquest cas, de ben segur que en el pis superior de la sala posterior s'hi situaria la llar de foc. I si fem cas de la presència o no d'aquests elements petris de suport distribuïts pel voral de les sales, hauríem de concloure que en la primera de les estances i en l'allargassada lateral no existirien trespols o plantes superiors, ja que no n'hem identificat (tan sols un forat de pal en l'estança de recepció).

Finalment, els estrats d'enderroc estarien indicant un moment de reformes, d'amortització dels suports laterals en el cas de l'estança posterior, i de recreixement del nivell de circulació. S'han recuperat un bon nombre de fragments ceràmics del nivell 2081. L'absència de qualsevol tipus de material ceràmic

importat dels nivells de rebliment, combinat amb la notòria presència dels tipus tornejats ibèrics (en un percentatge del 15%) indicarien que la formació dels estrats s'hauria esdevingut als segles III-II ane. Tenint en compte la localització de material ceràmic més significatiu, com és el cas del fragment d'engalba blanca en estrats relacionats a nivell de relacions físiques i temporals, nosaltres proposem que l'enderroc i posterior transformació d'aquell Àmbit hauria coincidit amb el gran moment de reformes del tercer quart de segle II ane.

Hipòtesi de continuïtat de l'Àmbit XIII en època republicana, ara de només dues estances

Pel que fa a les funcionalitats, ja hem vist com la localització d'algun retall i de dipòsits d'objectes farien pensar en un caràcter litúrgic i sacralitzat de l'entrada. Donat que nosaltres pensem que hi hauria hagut una estreta relació entre les tres estances, vehiculada a través de la porta que comunicava la primera habitació amb aquesta més allargassada, també creiem que s'hauria d'estendre la funcionalitat cultural a tot l'Àmbit XIII. En aquest sentit, i més enllà que les portes d'accés als poblats ibèrics estiguessin carregats d'una forta connotació simbòlica i

cultural (BONET/VIVES-FERRÁNDIZ, 2009: 288) volem destacar el sentit especialment sacra i ritual que tenen les portes i les cases del costat de les portes en el món ibèric. Per molts autors, les portes en el món antic, i també en el context ibèric, van ser espais de reunió o de cerimònies religioses, ja que eren el nexa entre l'interior i l'exterior, entre el món urbà i el rural, o entre allò conegut enfront allò desconegut, considerant-se un lloc sagrat i estan consagrades a divinitats protectores (MONTANERO/ASENSIO, 2009: 178)⁵⁴⁵. Així, per exemple a Burriac, en el marc de la remodelació de la porta en el segle II ane, es va localitzar una mandíbula d'ovicaprí i una espasa sencera doblegada just a sota de l'enllosat de l'entrada. Pels seus investigadors, s'havia de vincular a un ritus propiciatori i de consagració de l'entrada, amb l'objectiu de protegir i garantir la perdurabilitat de l'indret, en el marc d'un fenomen cultural plenament indígena (GARCIA *et alii*, 1998; 323). O també a la Bastida de les Alcuses, jaciment en què en la seva porta Oest, es va localitzar un dipòsit d'eines i utensilis de ferro i de bronze, armes, ceràmiques o restes d'un banquet, que s'interpretà com un fenomen ritual realitzat pel conjunt de les elits en el moment de reconstrucció de l'entrada, al segle IV ane (VIVES-FERRÁNDIZ *et alii*, 2015: 299-301). Així doncs, en el cas del Castellot veiem molt probable que les restes documentades al subsòl de l'Àmbit XIII també tinguin a veure amb unes litúrgies efectuades en el marc d'una ritualitat que pretenia sacralitzar l'entrada al poblat. Les actuacions haurien d'haver estat dirigides i canalitzades per unes elits polítiques i religioses que en últim terme, eren els garants de la protecció i dels bons auguris de la comunitat.

5.3.1.3.1.15. Àmbit XIV

A diferència de tots els altres Àmbits documentats al Castellot, aquest només existí a partir d'època republicana. Amb anterioritat, al seu lloc hi havia l'entrada i sortida de l'*oppidum*. Malauradament, i tal com passava amb les finques XI i XII,

---

⁵⁴⁵ De fet, aquest simbolisme protector i sacralitzat s'hauria d'estendre també a la muralla, com a element que físicament delimita l'espai conegut i propi del terreny desprotegit i aliè. És per aquest motiu que justament a prop de les muralles, torres i a les portes és on es troben els dipòsits rituals en l'espai públic (MONRÓS, 2012: 320). Per tenir més informació sobre el simbolisme dels sistemes constructius es pot consultar l'article de Luis Berrocal sobre la qüestió (BERROCAL, 2004).

només ha estat possible documentar la part de finca que es troba a l'exterior de la muralla medieval 495⁵⁴⁶, amb el que en tenim una visió certament molt parcial. L'Àmbit estava delimitat pels murs 523 al sud (que el separava de l'Àmbit XIII), 526 al nord (que el separava de l'Àmbit XV), i el mur 641 a llevant. L'excavació va permetre documentar 9.5m² de superfície de l'habitació, la qual presentava una amplada de 4.85m, i es van poder excavar uns 2.1m de llargada. Tanmateix, és evident que aquestes no serien les mesures reals de la casa. De fet, si li proposem la mateixa llargada que les cases veïnes (sobretot l'Àmbit XIII, del qual en tenim les dimensions amb bastanta fiabilitat), podríem concloure que la llargada total de l'Àmbit XIV podria rondar els 7m. Per tant, és probable que la finca ocupés una superfície d'uns 33m².

En vermell, estructures ibèriques i republicanes de l'Àmbit XIV

⁵⁴⁶ Aquest impediment s'ha degut a la pròpia dinàmica de l'excavació. Tanmateix, en el present 2016 s'ha realitzat l'excavació de part de la finca restant. Els resultats encara estan en estudi, però ja es pot avançar que l'excavació mostrava un molt alt grau d'arrasament degut a les construccions medievals posteriors.

Com diem, en la fase ibèrica no existia cap tipus d'Àmbit en aquest espai. De fet, i sent fidels a la realitat, la meitat sud de la superfície estaria ocupat per l'estança allargassada de l'Àmbit XIII, descrita en l'apartat anterior. A la meitat nord, no es va recuperar cap tipus de resta, ni estratigràfica ni estructural, que es correspongués a la fase iberoceretana. Contràriament, semblava que entre el mur de tancament de l'Àmbit XIII, ue 636, situat al sud, i el mur de tancament ue 526 de l'Àmbit XV, ubicat al nord, existien 2.1m d'amplada sense urbanitzar, i on només existia el simple sòl geològic. És per aquesta absència de dades en el registre, per les seves dimensions, i per la seva ubicació, just al final de la muralla, que vam pensar que es podia tractar de la porta d'entrada a l'*oppidum*.

El primer estrat documentat en aquest sector, es va localitzar un primer nivell de circulació, ue 545, consistent en terres argiloses i de tonalitat fosca, compactades a la superfície, amb una potència que no sobrepassava els 10cm. Es relacionava amb els tres murs que delimitaven l'estança: 523 al sud, 641 a l'est i 526 al nord. L'estrat 545 també s'adossava a un gran bloc ubicat a ran de la paret 641, en un punt equidistant respecte el 523 i el 526, ue 572. Hem d'entendre aquest gran bloc calcari com un altre dels fonaments que hi havia a dins de les habitacions a sobre dels quals s'hi ubicava un suport de les estructures aèries. El fet de localitzar-ne només un, al bell mig de la traçada del mur 641 potser estaria indicant una racionalització dels suports, aprofitant les més reduïdes dimensions dels espais. I tal vegada, només existissin quatre grans pals de sustentació ubicats al bell mig de cada mur. En qualsevol cas, són simples especulacions ja que com hem dit, resta per excavar bona part de la superfície de la finca.

Ja en aquell moment, a la cota del paviment 545 s'observava que la paret 641 s'adossava a les altres dues, fent evident que s'havia construït amb posterioritat a aquelles, i per tant, no podia correspondre a la construcció de la muralla 108. Talment, l'excavació del nivell d'ús 545 va mostrar que la paret recolzava a sobre altres nivells antròpics, el que acabava de confirmar la tesi.

Nivell d'ús ue 545

Aquest nivell d'ús 545 a la meitat nord cobria el sòl geològic. Tanmateix, a la meitat sud cobria i amortitzava les estructures de l'estança allargassada de l'Àmbit XIII, murs 636 i 664, i lògicament els estrats del seu interior (el nivell de circulació 560 i el retall circular 652). Per tant, el que es podia deduir d'aquest primer estrat era que, no només havia anul·lat l'entrada principal del poblat en època ibèrica, sinó que també en l'etapa republicana s'hi havia produït una important remodelació. D'aquesta manera, l'antiga finca de 3 estances de l'Àmbit XIII restà només configurada a partir de dues estances juxtaposades. La tercera d'elles, aquella lateral, s'enderrocà completament i l'espai generat, juntament amb l'antiga superfície de la porta, fou utilitzat per a la construcció d'una nova finca, l'Àmbit XIV. Nosaltres situem aquest episodi a la segona meitat de segle II ane. Les dades cronològiques del propi estrat 545 no són molt rellevants, ja que només es van recuperar una seixantena de fragments ceràmics, dels quals 6 es corresponien a

tipologies de ceràmiques ibèriques a torn (que representaven al voltant del 10%. Així mateix, ja ho hem dit anteriorment, del reblliment del retall circular 652 es va recuperar un fragment de ceràmica pintada en blanc, probablement de la zona de la llergècia⁵⁴⁷. Aquesta és una tipologia ceràmica que es comença a produir a les terres de Lleida a la segona meitat de segle II ane i que perdurarà fins al tercer quart de segle I ane (GARCÉS, 2000: 11 i ss), el que ens portaria a pensar que el retall s'obliterà a partir de la segona meitat de segle II ane, i que per tant, la creació de l'estrat 545 també es realitzà en *terminus post quem* a aquell moment.

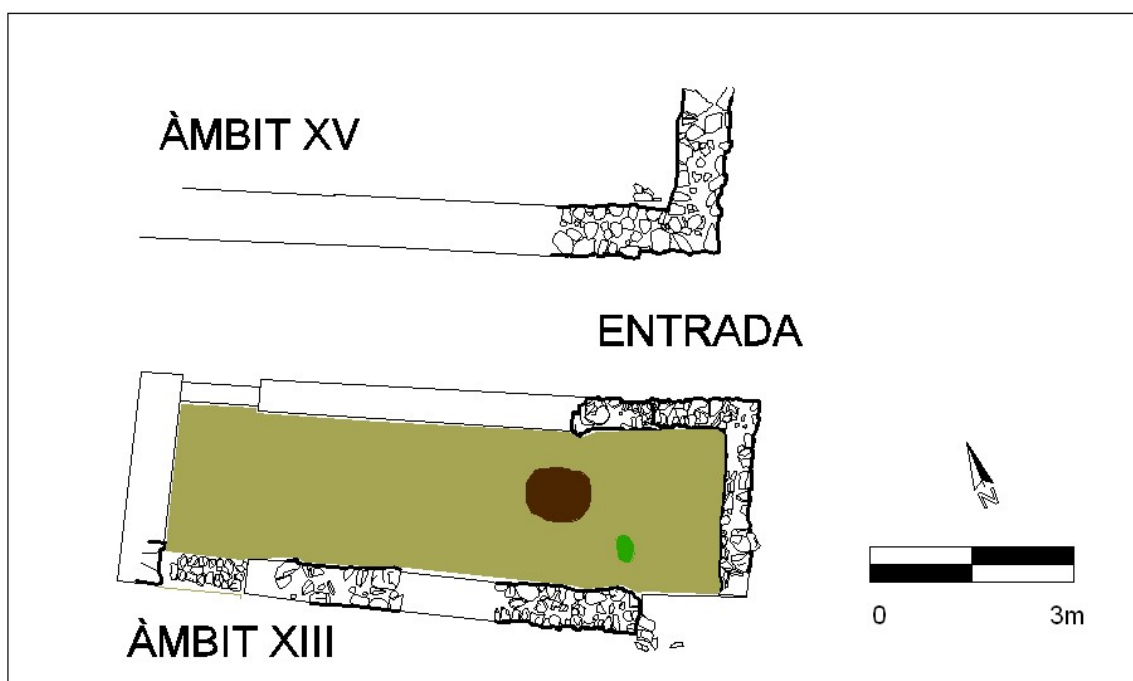
Finalment, per sobre el nivell de circulació 545 es van documentar uns nivells de reblliment i enderroc, ue 524 i 525, formats per terres poc compactades i blocs de pedres de mides diferents. Presentaven uns materials ceràmics on les ceràmiques ibèriques a torn hi eren representats en un 19.5% i un 22% respectivament, amb els còlats, vasos, plats i altres, i també algun fragment de campaniana A. Pensem que es tractaria d'un moment de reformes de la casa, o ja de la fase d'abandonament del poblat i de col·lapse de les estructures.

Interpretació de l'Àmbit XIV. L'Àmbit XIV estrictament, es correspon amb una finca de 4.85m d'amplada i que, si mantenia les mateixes façanes i disposicions que les finques veïnes, podria haver arribat a tenir uns 7m de llargada, conformant una superfície interna d'uns 33m². Però aquesta casa es construï a partir de la segona meitat de segle II ane, en el lloc on hi havia hagut l'antiga entrada a l'*oppidum* en època ibèrica, i prenent part de l'Àmbit XIII. Concretament, el cos que s'amortitzà per passar a formar part de la nova finca fou una habitació d'aquell àmbit que en l'etapa anterior hauria adquirit funcions de tipus ritual i profilàctics. Aquesta amortització coincidiria amb la construcció de la porta monumental de la part central de la muralla, i de les torres i elements fortificats que la flanquegen.

---

⁵⁴⁷ L'Àmbit de difusió d'aquestes ceràmiques es definia en les valls mitjanes dels rius Segre-Cinca. Com veiem en el cas del Castellot, l'alta vall del Segre també fou una zona de difusió d'aquesta tipologia, tal com ja s'havia intuït darrerament amb la troballa d'alguns fragments a Isona (GARCÉS/REYES, 2014: 91). També és molt probable que els fragments identificats com a ceràmica d'engalba blanca de la zona d'Empúries en els jaciments del Roc d'Esperança (MERCADAL/ALIAGA, 1991:67), o els que provenen del jaciment de Llívica (MERCADAL/CAMPILLO, 1997: 878) realment es tractin de fragments de pintura blanca de la zona ilergeta.

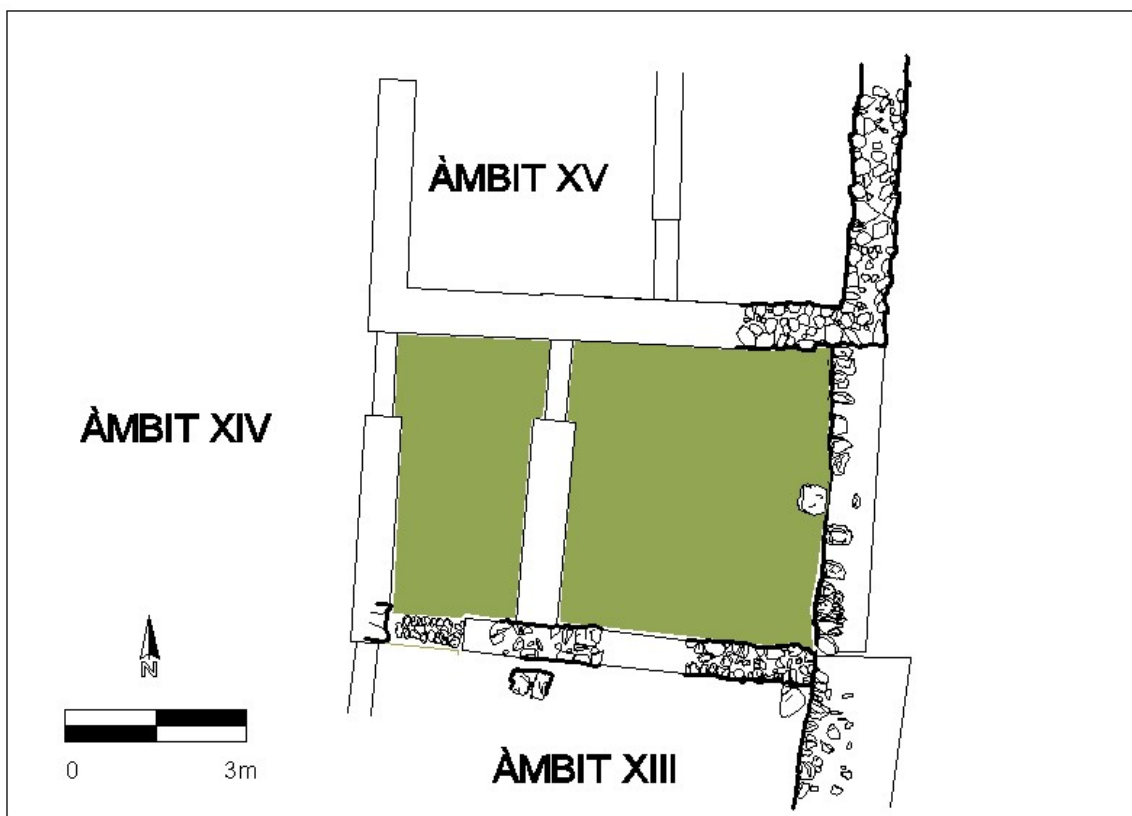
Evidentment, la materialització d'aquell portal faria del tot innecessari el manteniment de l'antiga entrada, amb el que no hauria d'estranyar el seu tancament. Pel que fa a la cronologia, el bastiment de la nova finca hauria de ser coetània, o potser un xic posterior, al moment de construcció del nou portal. Ja hem indicat que la nova entrada republicana es construiria a mitjans de segle II ane, possiblement ja iniciats el tercer quart d'aquella centúria.

Hipòtesi de continuïtat a la zona de l'Àmbit XIV en època ibèrica

Desconeixem l'estructura de la nova finca que es bastí en època republicana, i de fet, no sabem s'hi s'organitzà també a partir de dues estances, o es tractava d'una gran sala polivalent. En l'etapa ibèrica les cases tenien un mínim de dues habitacions, però a partir de la fase republicana l'estructuració de les finques varia notablement, passant a formar part les antigues cases d'un nous edificis de grans dimensions. Així és ben probable que l'Àmbit XIV no mantingués el mòdul de dues habitacions típicament ceretà, ja que la casa ceretana no és en aquest moment el patró bàsic en la urbanització domèstica. Però com diem, en l'Àmbit XIV no tenim cap indicatiu dels dos indicis. L'únic que sembla clar és que l'estructuració interna també s'hauria articulada a partir d'uns grans suports de fusta que ajudarien

a sustentar la coberta i un eventual trespols. Potser per les més reduïdes dimensions dels espais, ara ja no caldria una successió de suports arrengrats al perímetre de l'estança, sinó que amb uns pocs pals ubicats estratègicament en els punts dèbils de les càrregues ja hauria estat suficient.

Hipòtesi de continuïtat de les estructures de l'àmbit XIV en època republicana

Però com diem, potser el més destacat de la seqüència estratigràfica documentada en aquest espai és justament la localització de la porta d'entrada i sortida a l'*oppidum* en època ceretana. En aquella fase, entre l'Àmbit XIII (amb l'habitació allargassada de caràcter ritual incorporada) i l'Àmbit XV existia un espai d'uns 2.2m d'amplada sense urbanitzar. Per nosaltres aquest espai correspondria a l'entrada al poblat. Si fos així, significaria que l'accés se situaria just al final de l'arc de muralla de migdia. Però també voldria dir que després del pas de porta existirien un seguit d'estances habitacionals, la paret posterior de les quals ja delimitaria el tancament del poblat, sense necessitat del bastiment d'un mur de

tancament específic. Això s'entendria en la mesura que a partir d'aquell punt s'inicia la part més escarpada de l'elevació del Castellot, amb més dificultat en l'accessibilitat.

Aquest tipus d'entrada i sortida a l'*oppidum* és el més comú dels poblats ibèrics en les primeres fases, moment en el qual és té una concepció ben simple de les portes. Aquestes estarien formades pel simple acabament dels dos extrems de la muralla, o per un dels dos en cas dels *oppida* en barrera, presentant un accés en sentit perpendicular a la traçada de la muralla (MONTANERO/ASENSIO, 2009: 178; BEYLER/GAILLED RAT, 2011: 251). Pel que fa a les dimensions i a l'amplada, els 2,2m d'amplada del Castellot estaria dins les mesures més usuals en els jaciments ibèrics. Així, tenim un bon nombre d'exemples d'accessos que presenten aquestes mesures. Sense ànim d'exhaustivitat podem mencionar les dues portes del jaciment de Mas Castellar de Pontós, amb una amplada de 1.4 i 1.5m (PONS *et alii*, 2005: 383); la porta del Castellet de Banyoles, de 2.8m d'amplada (DILOLI *et alii*, 2009: 239); la del jaciment de Ca n'Olivé en la fase corresponent al segle III ane, que presenta uns 3m d'amplada (FRANCÈS/GUÀRDIA, 2011: 168); una de les dues portes del Puig del Castell de Cànoves i Samalús té 3m d'amplada (GUÀRDIA, 2015: 56); la del promontori de Cros, a l'Auda, que en la fase del segle VII té uns 2.2m d'amplada (BEYLER/GAILLED RAT, 2011: 252), o les portes del Puig de Sant Andreu, amb gruixos d'entre 2,3 i 3.15m⁵⁴⁸ (DE PRADO, 2009: 338 i ss). Per tant, com veiem, l'entrada del Castellot en la fase ibèrica mostraria unes dimensions que s'ajusten a les de molts dels assentaments ibèrics del moment. I si fos així, i donades aquestes amplades, hauríem de pensar que la porta física de tancament hauria de ser a doble batent, tal com se suposa en aquests casos (DE PRADO, 2009: 338 i ss; DILOLI *et alii*, 2009: 239).

Finalment, hem de considerar la ubicació de la porta en relació a l'assentament. Ja hem dit que l'entrada s'ubicaria just al final de la muralla en la seva part de llevant, en un pas habilitat en el seu extrem. Però tanmateix, és probable que la decisió en

---

⁵⁴⁸ L'anomenada Porta 1 té 2.3m d'amplada; la Porta 6, 3.1m; i la Porta 7, 3.15m d'amplada. La resta es correspondrien a poternes de més petites dimensions (DE PRADO, 2009).

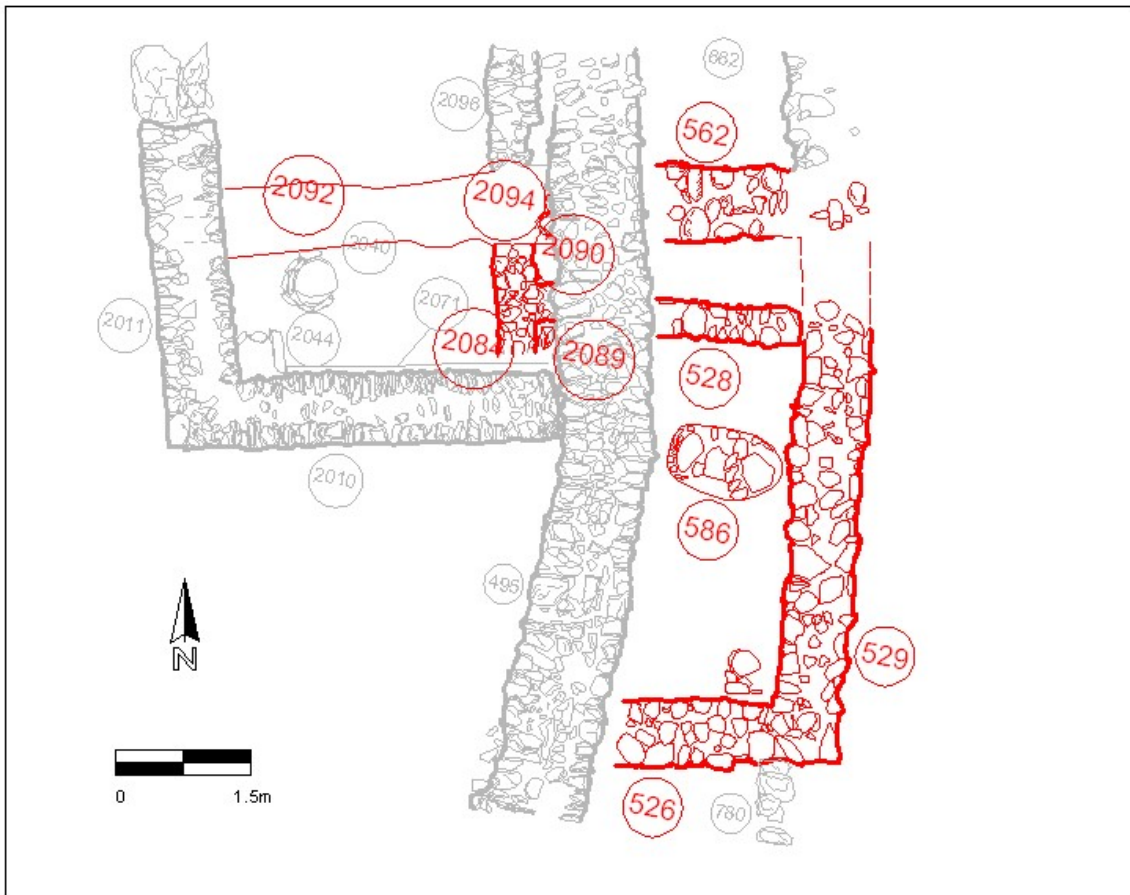
ubicar l'accés en aquell punt no tingués tant a veure en relació a la muralla, com en la pròpia topografia de l'enclavament. Efectivament, alguns autors consideren que, a banda de les evidents funcionalitats en la comunicació dins-fora del poblat, i del caràcter simbòlic que sovint se li ha volgut representar (BONET/VIVES-FERRÁNDIZ, 2009: 288), les portes també haurien tingut un paper fonamental en l'evacuació de les aigües de les interiors i del desguassat general (DE PRADO, 2009: 352). Doncs bé, en el Castellot aquests usos serien del tot compatibles ja que a la zona on s'atribueix l'entrada és on hi ha les cotes més baixes de tot l'assentament. Dit d'una altra manera, l'altiplà on s'assenta el Castellot (amb una variació altitudinal que no arriba als dos metres) manté un molt lleuger pendent natural vers justament la zona de l'entrada i sortida en època ibèrica, amb el que, de forma natural, les aigües pluvials es conduïrien cap a l'exterior del poblat amb una relativa facilitat a través de la porta.

5.3.1.3.1.16. Àmbit XV

Es corresponia amb la primera finca que es localitzava després de l'entrada al poblat. Curiosament, aquest àmbit juntament amb l'Àmbit XVI, presentaven una organització interna diferent de la resta de finques del poblat en època ibèrica (exceptuant els Àmbits VI i XIII els quals ja hem comentat que es tractarien de recintes singulars dins la trama urbana). A diferència de les altres cases, organitzades a partir de dues habitacions juxtaposades, en el cas dels Àmbits XV i XVI, la teòrica sala principal queda subdividida en dos espais a partir de sengles envans de compartimentació, de només 40-45cm de gruix.

En el cas particular de L'Àmbit XV, restava definit a la banda de migjorn pel mur 523 (al sud), pel mur 562/2094 a la banda nord, i ambdós es lligaven per llevant al mur 529, conformant una amplada d'uns 4.95m Així tots tres tenien uns gruixos similars, al voltant dels 75cm d'amplària, i per tant, la finca no s'adossaria a cap estructura de tancament preexistent, sinó que seria la mateixa successió de finques, i sobretot les parets posteriors com és el cas del mur 529, les que

delimitarien el poblat. No coneixem la ubicació de la paret de façana. Però si aquesta se situés en la línia marcada per les façanes de les primeres finques del barri de llevant, configuraria una llargada d'uns 7m⁵⁴⁹, el que conformaria una superfície d'uns 35m².

En vermell, estructures de l'Àmbit XV

Per la part interna, el mur 2084 dividiria el conjunt de l'estança en dues grans habitacions: la teòrica avantsala, a ponent, i la sala principal, a llevant. Al mateix temps, aquesta darrera habitació estava compartimentada per un altre muret, ue 528. Aquests dos murs, 2084 i 528, estaven en franca solidaritat, tenien els dos unes amplades d'uns 40cm, i s'adossaven als murs perimetrals.

⁵⁴⁹ Si aquesta hipòtesi fos certa, o sigui, en cas que la façana d'aquesta línia se situés en la línia imaginària que tracen les façanes de les dues primeres finques del barri de llevant, el que significaria que l'Àmbit XV tindria una llargada d'uns 7m, ens tornariem a trobar una altra vegada amb la repetició de la correlació $1:\sqrt{2}$ en els patrons constructius.

De la banda de ponent del mur 2084, a l'espai que correspondria a l'avantsala de l'Àmbit XV, gairebé no en tenim dades⁵⁵⁰, i tan sols podem mencionar la localització d'un nivell, ue 2083, consistent en una fina pel·lícula de terres marronoses de tonalitat ocre, lleugerament setinades, amb algunes pedretes petites, que ja cobria el substrat geològic. Presumiblement, es podria tractar del nivell d'ús de l'avantsala de l'Àmbit XVI, però no es pot assegurar degut a que no s'han recuperat materials ceràmics. Malauradament, degut al lleuger pendent del terreny geològic, però sobretot als forts rebaixos en el terreny realitzats en època medieval pel bastiment de les construccions d'aquell moment, l'estrat 2083 només es conservava en una franja d'un metre d'amplada a tocar del mur 2084. A la resta, s'havia perdut completament.

Pel que fa a l'habitació que es correspondria a la sala principal, tenia unes mesures de 4.95m de llargada, per una amplada de 2.95m, el que conformaria una superfície interna de 14.5m². Així mateix, com dèiem, l'habitació estava compartimentada a partir de l'envà 528, ubicat a tan sols 70cm del mur 562, el que deixava un petit espai a la zona més septentrional de tan sols 1.7m². L'excavació no ha permès de conèixer a què es devia la separació ni com s'ha d'interpretar el muret 528.

Pel que fa a l'estratigrafia, i fent la descripció de dalt a baix, el primer nivell identificat fou l'estrat 527, consistent en un nivell heterogeni tal vegada contaminat per l'ocupació medieval. Després de la seva extracció n'aparegué un altre, ue 535, consistent en un nivell de cendres, amb una potència variable d'entre 1 i 5cm, el qual ja cobria un sòl d'ocupació. Es tractava de l'estrat 541/2085, un nivell compacte de terres marronoses amb taques de cendres i d'argiles groguenques i vermelloses, amb una potència que no superava els 10cm. És de destacar que d'aquest nivell es van recuperar dos fragments d'àmfora itàlica, i 16 de comuna

---

⁵⁵⁰ De totes maneres, si la façana se situés on nosaltres suposem la llargada de l'habitació podria ser de 3.7m. I si tenim en compte que l'amplada de la finca és de 4.95m, la superfície interna podria ser d'uns 18m².

ibèrica a torn, que representava quasi el 50% del conjunt de materials recuperats. Però una altra dada significativa és que el nivell cobria l'envà 528 abans mencionat, i també cobria un bloc de pedra, ue 2085, ubicat a la cantonada entre aquest mur i el 2084, que es correspondria al fonament dels suports de les parts aèries i de coberta de l'Àmbit XV. Per tant, aquest estrat corresponia a un moment de total remodelació de l'Àmbit XV, ja que en aquest moment s'havia decidit de desmantellar l'organització que havia tingut l'estança fins aquell moment.

Per sota el nivell d'ús 541/2085, es documentà un nivell de terres de rebliment, ue 554/2091, conformat bàsicament de terres i graveta petita, i que presentava una potència propera als 15cm. Curiosament, de la cinquantena de fragments ceràmics recuperats només un corresponia a ceràmica ibèrica tornejada. Tanmateix, és possible que es tractés del nivell de terraplè per pujar les cotes de circulació, en relació al nivell d'ús anterior.

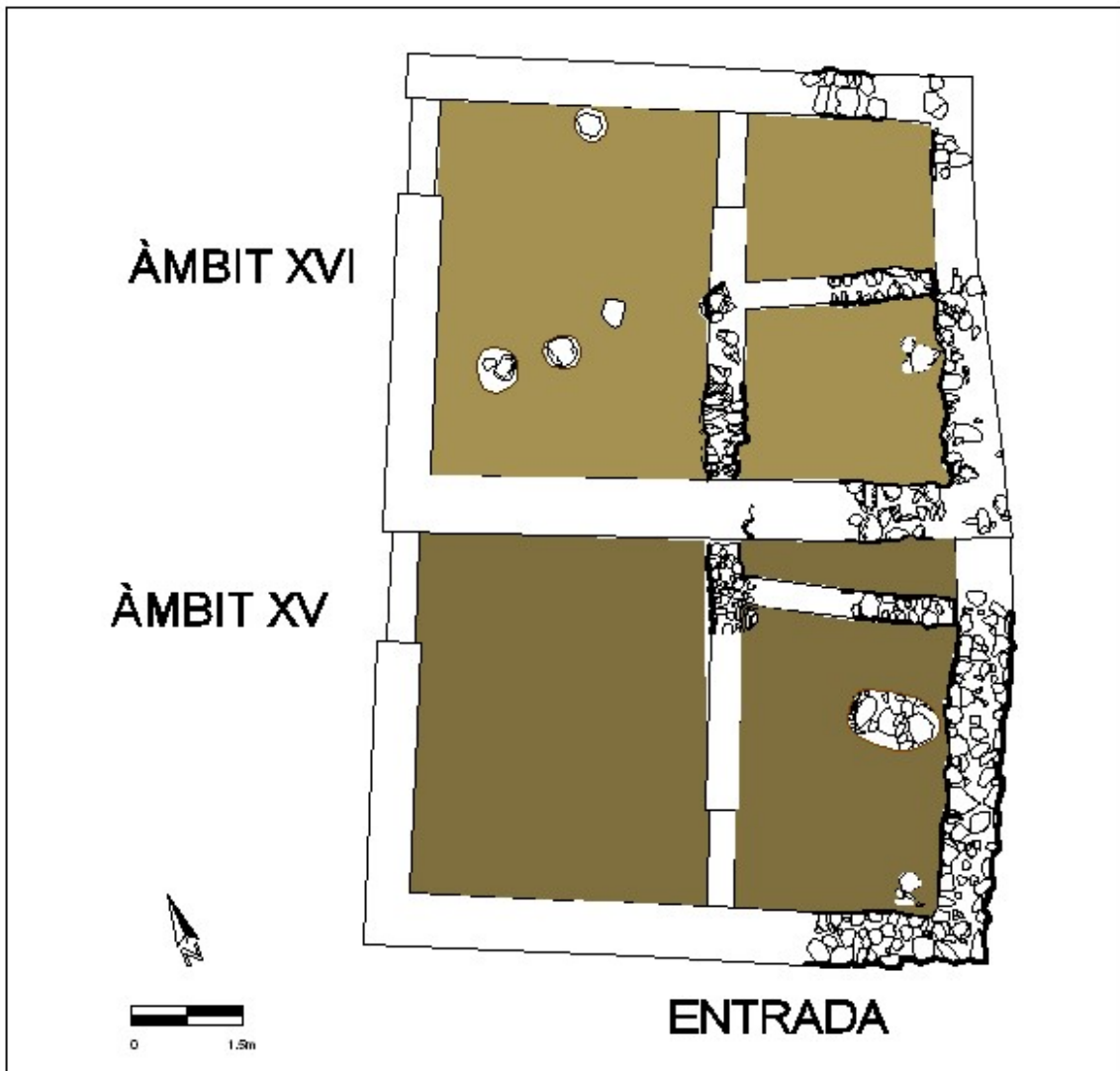

Nivell de circulació 566 tallat per retall ovalat ue 649 reblert de grans pedres

Per sota va aparèixer un altre sòl d'ocupació, ue 566, format per terres groguenques compactades. L'estrat ja es relacionava amb l'envà 528, el bloc 2085, i les parets perimetrals de la sala. D'aquest estrat es van recuperar 8 fragments ceràmics a torn, que representaven quasi el 20% del total. El nivell de circulació estava tallat a la part central per un retall ovalat de 125cm de llargada, per 75 d'amplada, amb una fondària d'uns 30cm, ue 649. Estava reblert per tres grans blocs de pedra col·locats horitzontalment i tot un seguit de pedres petites entre ells, ue 586. A sota els blocs ja es localitzava el fons del retall. Si bé podria tractar-se de les restes d'alguna estructura aèria (una base de treball, un petit altaret, ...), nosaltres tendim a pensar en unes altres possibilitats. D'una banda, es podria tractar de l'amortització d'algun tipus d'estructura que hauria estat encastada al subsòl. Ho creiem perquè la disposició dels blocs, tot i ser horitzontalitzant, no es corresponia amb el fonament d'una estructura, car els blocs no encaixaven entre ells. Per tant i seguint aquesta interpretació, un cop extreta la suposada estructura encastada, s'hi haurien col·locat els blocs de forma ordenada per tal de regularitzar el terreny. Però d'altra banda, també podria tractar-se d'algun tipus d'ofrena i enterrament ritual, el contingut del qual consistís en materials peribles i de poca durabilitat. Si fos així, s'entendria l'especial col·locació adient dels blocs, però també l'absència de materials, ceràmics o faunístics, a l'interior. De totes maneres, reconeixem que no estem en disposició d'afirmar categòricament cap de les dues possibilitats i s'haurà d'esperar al futur desenvolupament de la investigació per aprofundir en aquestes tesis.

Un cop exhumat aquest ferm de circulació, amb una potència d'entre 10 i 15cm, es localitzà un últim sòl d'ocupació, ue 592, que ja cobria el substrat geològic. Consistia en un nivell de terres marronoses de tonalitat groguenca, amb algunes pedretes petites, tot plegat força compactat, i amb una pel·lícula molt fina de cendres a la superfície. D'aquest estrat no es van recuperar materials arqueològics.

Interpretació de l'Àmbit XV. Aquesta és la primera de les estances en bateria ubicada després del què considerem la porta d'entrada de la primera fase del poblat, als segles IV-III a.És una finca que nosaltres considerem tipològicament similar a les altres, amb la diferència que no es recolza a cap estructura defensiva, sinó que queda articulada a partir de les seves parets perimetrals, lligades entre sí.

Planta amb la hipòtesi de continuïtat dels Àmbits XV i XVI en la seva fase ibèrica

Pel que fa a les dimensions de la finca, coneixem prou bé l'habitació principal. Presenta una llargada de 4.95m i una amplada de 2.95m, conformant una superfície de 14.5m². Aquestes són unes magnituds inferiors a les que ens

trobàvem a les cases de migdia del jaciment, i vindrien a confirmar que les finques de llevant en època ceretana serien un xic més petites. Com dèiem, no tenim dades per saber les dimensions de l'avantsala. No obstant això, ens atrevim a fer una hipòtesi preliminar a partir d'una projecció generada de l'anàlisi de les altres finques ceretanes. Com dèiem, podríem fer una aproximació a la seva llargada a partir de continuar la línia que marquen les façanes de la finca XIII, en el mateix barri de llevant. Però si fem l'anàlisi des d'una altra òptica arribarem al mateix punt de trobada. Amb moltes de les finques que s'han analitzat, s'observa com les dimensions de l'avantsala i l'habitació principal mantenen unes correlacions properes a la relació 3:4⁵⁵¹. És a dir, l'avantsala acostuma a ser una quarta part més gran que l'estança posterior. Així, tenint en compte que la superfície de la sala posterior és d'uns 14.5m², i seguint aquesta correlació, tindríem que l'avantsala podria tenir una superfície propera als 19m². Així doncs, considerant que la llargada ha d'ésser la mateixa, 4.95m, tenim que l'amplada hauria de ser d'uns 4m. En les dues hipòtesis plantejades, el resultat final pel que fa a les dimensions de la finca és el mateix: hauria tingut unes dimensions de 7m per uns quasi 5m d'amplada, configurant-se a partir d'una avantsala d'uns 19m², i una sala principal a la part posterior de poc més de 14m². I aquesta darrera hauria tingut la particularitat de presentar un envà de compartimentació de l'espai..

Seguint aquestes hipòtesis de grandària de l'Àmbit XV, tindríem que la superfície interna seria d'uns 35m². El més destacat és que, en cas de complir-se les dimensions, la relació entre la llargada i l'amplada totals de la finca seria de 1:√2, essent un més dels exemples en el propi jaciment on es compliria aquesta correlació en el patró constructiu.

Pel que fa al procés de construcció, s'hauria seguit el mateix procediment que a la finca anterior. També s'hauria regularitzat el terreny, horitzontalitzant l'espai de

---

⁵⁵¹ Aquesta és una mesura i una correlació aproximativa, però no es compleix estrictament en les construccions domèstiques del Castellot. Ara bé, sí que és cert que en moltes de les finques hi ha unes dimensions que s'aproximen a la relació 3:4, on l'avantsala és substancialment més gran que la sala principal, i de forma general, una tercera part més gran.

l'avantsala. Pel que fa a la sala principal, la posterior, simplement s'hauria adaptat a la topografia, fent un rebliment del pendent del terreny fins a assolir la cota desitjada. El mur mitjaner que separa les dues estances, ue 2084, s'ubicaria justament en el canvi de rasant que marca la diferència de cota en el substrat geològic. Els nivells de circulació no serien els mateixos en les dues habitacions ja que el de la sala posterior restaria un esglaió més baix.

La sala d'habitació estaria pavimentada amb un sòl de terra trepitjada, i articulada a partir d'un seguit de blocs de pedra que sustentarien les parts aèries de la construcció. De fet, l'absència de llar de foc en l'estratigrafia de l'estança fa pensar que l'espai domèstic i familiar se situaria en el pis superior aguantat pels puntals.

És probable que en la primera fase ibèrica ja es produís alguna reforma que comportés el realçat de la cota de circulació, tal com suggereix la seqüència estratigràfica. Tanmateix, això no comportà una variació substantiva de l'organització de la finca, ja que igualment es va mantenir el pis superior, sustentat per un conjunt de puntals de fusta, lloc a on s'hi desenvoluparien les activitats domèstico-familiars, segurament a partir de la ubicació de la llar de foc. En aquesta fase de reformes, en la planta baixa de la sala principal hi trobem una incidència important. Una pertorbació estratigràfica molt evident que no hem sabut interpretar correctament. D'aquesta manera, nosaltres pensem que el retall identificat ha de respondre a la realització d'algun tipus de ritual que comportés la deposició d'elements periples (hem de recordar que aquesta també és una finca limítrof de la porta d'entrada, i per tant, també hauria pogut participar de les litúrgies sacramentals o de les ofrenes rituals). Ara bé, també veiem opcional que en el mateix retall s'hi hagués encastat algun tipus d'estructura que posteriorment s'hagués desmuntat i amortitzat. Com diem, no estem en disposició de certificar cap de les dues possibilitats interpretatives.

És interessant observar una fase de reformes en la fase ibèrica ja que pensem que pot tenir implicacions suggerents pel jaciment. Indicaria que la fotografia

generada en la fase ibèrica del jaciment no seria estàtica i immòbil des del segle IV ane fins a mitjans de segle II ane, sinó que hauria evolucionat al llarg del temps, amb petites obres de remodelació en l'entramat urbà, que denotarien una certa evolució dins les dinàmiques socials. Ja ho hem vist en el cas de l'Àmbit VI i la seva unió amb l'Àmbit VII, o amb la reforma que també es detecta en l'Àmbit XII. Les remodelacions a l'Àmbit XV seria un nou exemple d'aquest dinamisme, reflectit en l'urbanisme, que hi hauria hagut al Castellot en la fase ibèrica.

Finalment, en un moment que per context històric situem a mitjans de segle II ane, es produí una altra remodelació important del recinte domèstic. Ara, amb l'anul·lació de la compartimentació interior que hi havia a la sala posterior, i també del sistema de suports que sustentaven el trespols, es crea una habitació més diàfana, però igualment amb total absència de llar de foc⁵⁵². Aquesta distribució de l'estança quedaria amortitzada en un moment que nosaltres situem a partir de mitjans de segle II ane, coincidint amb les grans reformes del poblat. D'aquesta manera, s'anul·len els fonaments petris de suport i el petit envà de compartimentació, pujant el nivell de circulació a una cota més elevada, ara coincidint amb la que hi havia a l'avantsala. I finalment, aquest moment d'ocupació culminà amb un petit incendi, ja en el moment de l'abandonament del poblat, a la segona meitat de segle I ane.

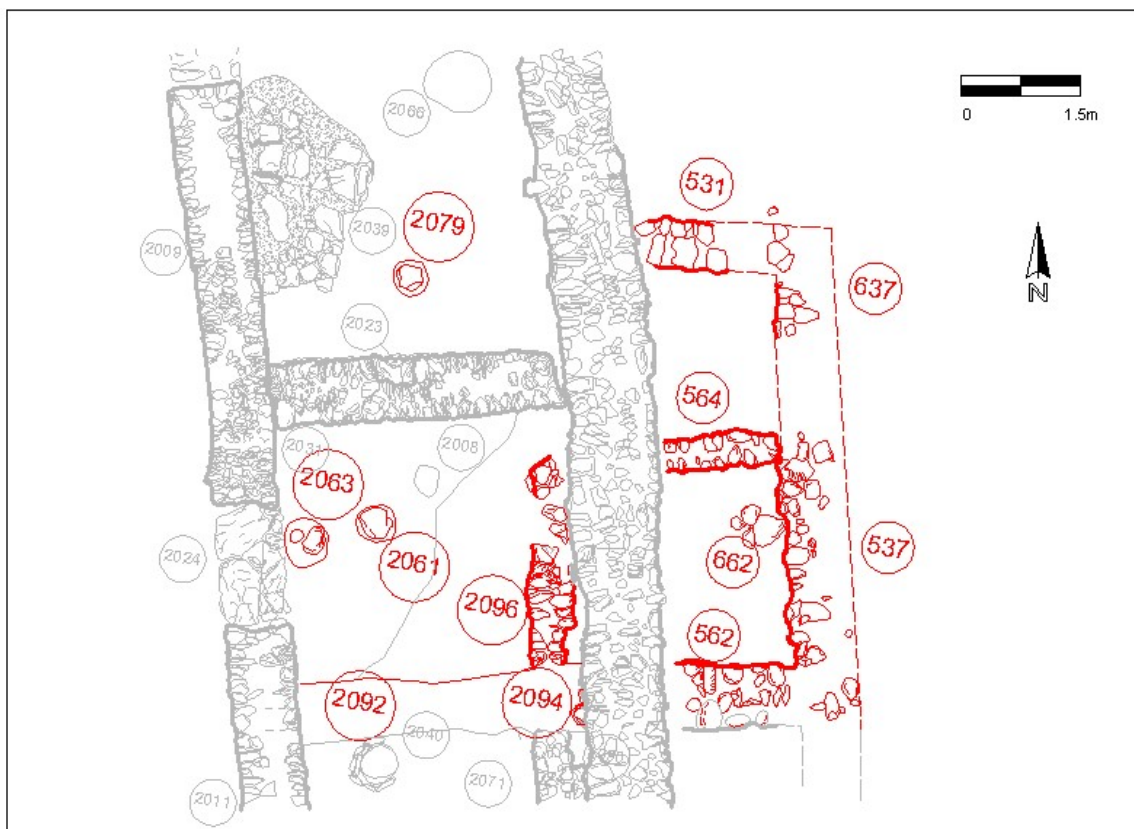
5.3.1.3.1.17. Àmbit XVI⁵⁵³

Es corresponia a l'última i més septentrional de les finques documentades al barri de llevant. Estava delimitada pels murs 562 al sud, 531 al nord, i el mur 537/637 a l'est. Aquestes tres estructures estaven lligades entre sí, i efectivament tampoc s'adossaven a cap parapet exterior, essent la finca mateixa (i sobretot la paret posterior 537/637) la que delimitava i definia l'*oppidum*. A banda d'aquestes tres

⁵⁵² Tot i així, no és descartable que igualment existís un segon pis, on hi hagués el fogar, o aquest se situés a l'habitació d'avantsala de la finca.

⁵⁵³ En la campanya de 2016 s'han identificat traces d'una ocupació en època ceretana i republicana en el barri de llevant més al nord de l'Àmbit XVI. Tanmateix, i a banda de ser elements molt inconnexes ifragmentaris, són dades que encara s'estan analitzant.

parets perimetrals, també es documentà un mur transversal, ue 2096, que indubtablement hauria dividit la finca en dues habitacions. Era una paret molt similar a l'estructura que dividia l'Àmbit XV en dues meitats. De fet, resseguia la mateixa orientació i disposició, i tenia la mateixa amplada: uns 40cm. Tal com passava amb la finca anterior, desconeixem les mesures reals que tenia, però també podem intentar fer-ne una aproximació seguint els mateixos paràmetres que en l'exemple anterior: la continuïtat en la línia de façana i una hipotètica correlació de les dues estances seguint la relació 3:4, i també en aquest cas, s'arriba a la mateixa solució pel que fa a les dimensions.

En vermell, estructures que es corresponen a l'Àmbit XVI

En la segona casuística, hem de partir de les dimensions de la sala principal, l'única que ens és coneguda. La llargada entre els murs laterals 562 i 531 seria de prop de 5m. Tanmateix, l'amplada entre l'envà 2096 i la paret 537/637 seria de només 2.6m, el que conforma una superfície d'uns 13m². Si la correlació de 3:4

fos certa, això ens estaria indicant que la superfície de l'avantsala hauria de ser d'uns 17m². Per tant, i tenint en compte una llargada de 5m, tindríem que l'amplada de l'estança hauria de ser d'uns 3.4m. Amb tot això doncs, podríem hipotitzar que la llargada total de l'Àmbit XVI seria de 6.4m, el que configuraria una superfície d'uns 32m². Conseqüentment, unes mesures força similars a les de l'Àmbit XVI, i en qualsevol cas, la meitat de grans de les que observàvem al barri de migdia.

Pel que fa a la descripció de la teòrica avantsala, el més destacat és la manca d'estratigrafia del període antic, estant tota la sala completament alterada per les construccions medievals. Així, només es van poder identificar tres forats de pal, ue 2061, 2063 i 2079, que no es corresponien amb les estructures medievals, però en canvi sí que quedaven incloses dins la teòrica superfície de l'avantsala de l'àmbit ceretà. Així, la seva cronologia s'havia de situar en una fase antiga. Es tractava d'uns retalls d'uns 30cm de diàmetre, amb una fondària d'entre 25 i 30cm, que finalitaven en una llosa plana. Com que no tenim estratigrafia associada a retalls, desconeixem si es feren en el període ibèric, o durant les reformes republicanes. En qualsevol cas, la seva ubicació, just al costat de la teòrica traçada dels murs perimetrals, fa pensar que tal vegada haurien fonamentat un suport de fusta per subjectar les parts aèries, o algun tipus de porxat. Malauradament, no es van recuperar fragments ceràmics dels seus nivells de rebliment.

Quant a la sala posterior, el fet més destacat és que també presentava una compartimentació interna, a partir de l'envà 564, que també tenies unes gruixos de 40-45cm. En aquest cas però, estava disposat de tal manera que dividia l'habitació en dues meitats iguals. D'aquesta manera, l'Àmbit XVI es configurava com una finca bessona de l'Àmbit XV, amb una organització interna que definia una subdivisió en la sala principal. Aquí també l'estratigrafia era força exigua, i en algun sector de l'habitació els nivells d'enderroc medievals gairebé cobrien el substrat geològic.

Espai de la meitat sud de la sala principal al final de la intervenció

Si ens centrem en l'espai que quedava al sud de l'envà 564, es van identificar uns primers nivells de reompliment, ue 530, 544 i 556, els quals es diferenciaven en funció de la seva coloració groguenca, ue 544, o rogenca, ue 556. Els dos primers es conservaven molt fragmentàriament, seguint el pendent topogràfic del terreny. El nivell 556 fou el primer que es documentà per tota l'extensió de l'espai. Consistia en un nivell de terres marronoses de tonalitat rogenca, ue 556, amb abundant ceràmica a mà, sobretot a la meitat oriental. L'estrat cobria un nivell de circulació, ue 568, format per terres de tonalitat groguenca més o menys compactades. L'estrat ja cobria el substrat geològic, i es relacionava amb un gran bloc monolític, ue 662, adossat al mur de tancament 537/637. També es relacionava amb una zona d'uns 40cm de diàmetre, on existia una important presència de cendres i carbons, d'uns 5cm de potència, ue 576. Possiblement es tractaria de les restes d'un punt de foc de dins l'estança.

Les ceràmiques d'aquests estrats eren exclusivament realitzades a mà, amb l'única excepció del primer d'ells, ue 530 on es van recuperar uns pocs fragments tornejats típicament ibèrics⁵⁵⁴. Per tant, creiem que, exceptuant aquest darrer, tots els estrats consistien en nivells originats en la primera fase del jaciment, i tal vegada els nivells 530 o el 544, de molt mala conservació, fossin les restes d'un nou nivell de circulació format amb les grans reformes del jaciment a la primera meitat de segle II ane.

Pel que fa a l'espai al nord de l'envà 564, l'estratigrafia era encara més pobra. Després de l'estrat superficial 494, se'n localitzà un de tonalitat blanc-groguenc, ue 563. Consistia en un potent estrat de rebliment, d'uns 30-35cm, que en cobria un altre, ue 567, format per terres marronoses més o menys compactades, que tal vegada esdevindria el nivell de circulació d'aquella meitat de l'estança. Tenia una potència d'uns 10cm i ja cobria el substrat geològic. D'ambdós estrats només es van recollir ceràmiques realitzades a mà, el que fa que creiem que es tractés de nivells de la primera fase d'ocupació.

Interpretació de l'Àmbit XVI. Com dèiem, consisteix en la darrera de les finques identificades al barri de llevant, concretament, la que fins al moment es troba en una posició més septentrional. Segons la lògica deductiva que ja hem explicat, i partint d'unes hipòtesis de continuïtat (en relació a les línies de façanes) i de repetició de models (seguint la correlació 3:4 pel que fa a les dimensions de l'avantsala i la sala posterior), tindríem una finca lleugerament rectangular, amb unes mesures a l'interior de 6.4m de llargada per una amplada d'uns 5m, conformant un espai intern d'uns 32m². De ben segur que l'Àmbit XVI estava dividit en dues estances a partir d'un envà transversal que definia dos espais de dimensions possiblement asimètriques. Coneixem prou bé les mesures de la sala posterior, de 5m de llargada per 2.6 d'amplada, amb una superfície resultant de

---

⁵⁵⁴ També cal destacar que en l'estrat més inferior de tots, ue 568, el qual presumiblement hauria de correspondre a una cronologia més antiga, es va recuperar un fragment d'àmfora itàlica, de la zona de la Campània. Tanmateix, creiem que es tractaria d'una intrusió provinent de nivells més superiors.

13m². Tanmateix, i seguint la hipòtesi de grandària de la finca plantejada suara, la primera de les habitacions, i teòrica avantsala, tindria unes dimensions de 5m de llargada per 3.4m d'amplada. Aquestes mesures segueixen en la mateixa línia d'inferioritat respecte les cases ceretanes de migdia, confirmant que les dimensions de les estructures domèstiques a la zona de llevant són considerablement inferiors.

Hipòtesi de continuïtat dels Àmbits XV i XVI en la seva fase republicana

Tal com passava amb les finques anteriors, en aquesta casa també es féu una regularització del terreny de l'avantsala. En aquesta afirmació no ens basem en criteris estratigràfics, sinó en la diferent cota i pendent que observa el substrat a banda i banda del mur que separa les dues estances. Així, la sala principal no fou horitzontalitzada, sinó que s'hi abocà un important paquet de terres, la superfície

del qual indicava el nivell de circulació. És ben probable que la divisió d'aquella estança indiqués algun tipus de diferència en la funcionalitat. Amb la *praxis* arqueològica no s'ha pogut percebre. Tan sols, dir que a l'espai de migdia s'hi detecta el fonament d'un puntal de suport de les estructures aèries, possiblement un petit trespols, i un possible fogar, mentre que a l'espai septentrional no tenim evidència de cap tipus de mobiliari.

En la sala posterior es van realitzar reformes que van passar per l'amortització i desmantellament dels suports aeris i la crecuda dels nivells de circulació. Tanmateix, la precarietat en la conservació estratigràfica, i la manca de concreció en el material ceràmic, no ens permet afinar el moment de realització de tals reformes. Pel que fa a la primera de les sales, la de ponent, la indefinició encara és major, ja que l'única dada que tenim és la localització de tres forats de pal, possiblement fonaments de puntals, dels quals no podem dir si es corresponen a la fase ibèrica o republicana del jaciment.

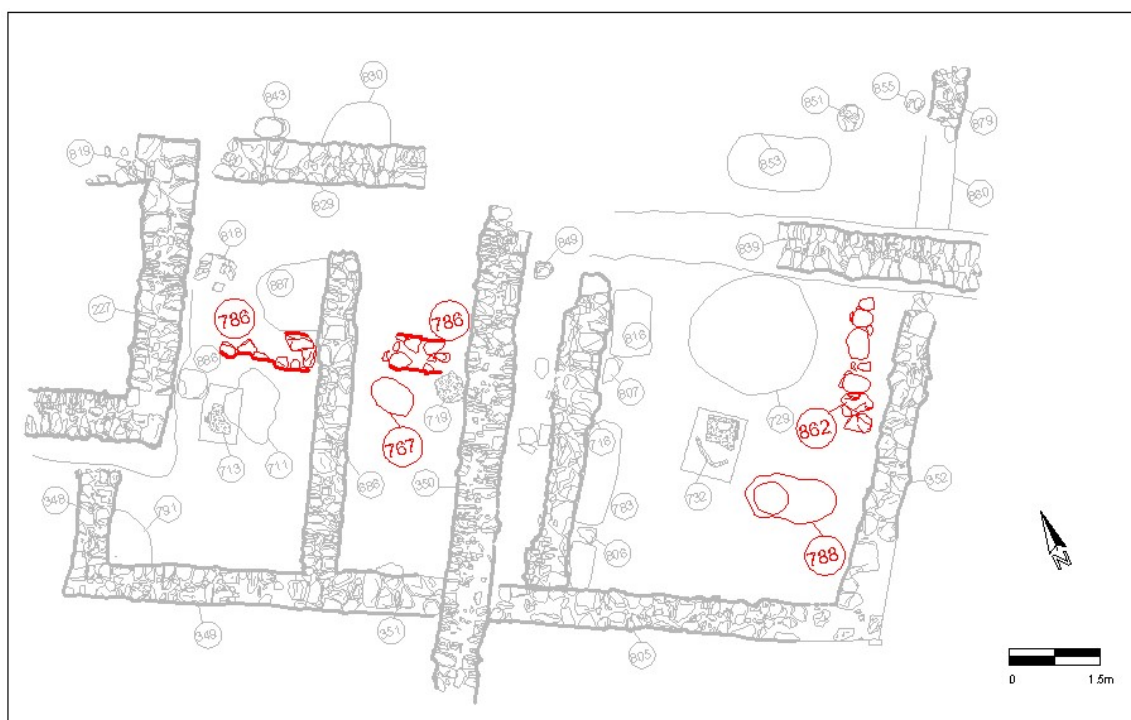
5.3.1.3.1.18. L'ocupació ibèrica al centre del Castellot

Finalment, volem fer notar que a banda de les setze finques d'hàbitat localitzades i que tot just acabem de descriure, hem pogut localitzar altres elements i estructures, sovint inconnexes i aïllades, però que ens estan parlant d'una ocupació a la zona central del Castellot⁵⁵⁵. Aquestes restes se situen al centre de l'enclavament, a la zona que en l'època republicana s'hi estructurarà l'Edifici IV. Tanmateix, són unes restes que ens queden del tot apartades de les illes d'àmbits

---

⁵⁵⁵ De fet, hi ha altres estructures documentades d'aquesta fase i que no es corresponen a les finques documentades. La majoria són sitges, però per les seves particularitats preferim descriure-les i analitzar-les en un apartat específic. Però també, podríem incloure un gran retall localitzat en la campanya de 2015 al subsòl de l'Àmbit Q medieval, a la zona de llevant de llevant del jaciment. Es tractava d'un retall, ue 2141, de planta quadrangular de 3.3m per 2.8m.. Les relacions físiques mostraven que indubtablement corresponia a una cronologia antiga, anterior a la medieval en *terminus ante quem*, ja que algunes estructures medievals s'hi situaven a sobre. L'excavació d'aquest retall s'ha realitzat en la campanya de 2016, localitzant una petita habitació amb l'entrada ubicada a la part sud, bastida a partir d'unes estretes parets de només 25-30cm de gruix, realitzades amb una barreja de còdols i llosetes de mides petites. Tota l'estança estava pavimentada amb lloses de pissarra. Malauradament, encara se n'està realitzant els estudis pertinents i no ens ha estat possible d'incloure-la en el present treball.

domèstics documentats, i a més, en alguns casos presenten un estat de conservació tant precari que es fa difícil, per elles mateixes, poder proposar-ne una interpretació. Consisteixen en dues estructures muràries i dos retalls en el subsòl.

Planta de la zona d'Edifici IV republicà. En vermell, les estructures ibèriques

Pel que fa a les estructures muràries, en el subsòl de l'Edifici IV es documentaren els murs 786 i el 862. Estaven fets de còdols de mides diferents i només es conservaven les restes de l'última filada, parcialment encastada en el terreny, trobant-se sempre coberts pel primer nivell d'ús de l'Edifici. El mur 786 presentava una orientació E-O i es localitzà en les habitacions central i occidental de l'Edifici republicà, conservant-se una llargada que no arribava als 3m⁵⁵⁶. El mur 862 presentava una orientació N-S i es corresponia amb una successió de blocs de pedra, que ocupaven una llargada de poc més de 2m, quedant tallat pels murs republicans. Per lògica cronològica, ambdues estructures s'haurien de relacionar,

⁵⁵⁶ Així i tot, les restes eren molt fragmentàries, a banda de quedar tallades per un dels murs de l'Edifici republicà.

però la conservació tan fragmentària de les dues parets i l'absència de connexió física entre ambdues, fan que no es pugui aventurar més enllà de la simple relació d'anterioritat al pla cronològic republicà.

Imatge de l'habitació de ponent de l'Edifici IV. A la part central, les restes del mur 786

Quan als retalls, el primer d'ells es localitzà a l'habitació central de l'Edifici republicà, i fou identificat amb la ue 767. Presentava una planta ovalada, de 75cm de llargada per 50cm d'amplada, secció cilíndrica, i una fondària d'uns 55cm que finalitzava de forma plana. Estava reblert per dos nivells diferents, ue 755 i 768, el segon dels quals format per terres ennegrides barrejades amb fragments de fustes carbonitzades i moltíssima escòria fèrrica. Era evident que es tractava d'un petit dipòsit de deixalles i material sobrer, que nosaltres vinculem a la presència d'un taller metal·lúrgic, el qual s'havia emplenat en dos moments diferents. Els materials cendrosos i l'escòria fèrrica indicaven una amortització vinculada a l'activitat metal·lúrgica. Ara bé, en l'estrat superior hi havia una total absència de

materials cendrosos i contràriament, la composició era molt més argilosa, com si hagués estat reblert en un sol moment. De l'estrat inferior només es recuperà un fragment de ceràmica modelada. Talment, s'efectuà una datació radiocarbònica d'un dels grans carbons recuperats, oferint una datació de 400 a 209 cal ane⁵⁵⁷. Per tant, una datació que se centrava en els segles IV-III ane. En canvi, del segon estrat sí que es recuperaren més materials ceràmics, destacant tres fragments d'amfora itàlica, 2 campans i un brindisí, i un fragment de ceràmica Campaniana A. Per tant, d'una cronologia de segle II ane i que s'adapta bé a les reformes ocorregudes en el tercer quart d'aquella centúria, i que en el cas particular d'aquella zona, desembocaren en la construcció de l'Edifici IV.

Petita cubeta 767 al final de l'excavació

---

⁵⁵⁷ L'estudi fou realitzat pel Laboratori de Datació per Radiocarboni de la Universitat de Barcelona.

Així doncs, nosaltres considerem que els dos nivells del retall es corresponen a dos moments diferents d'amortització del retall 767, i al mateix temps són el reflex d'unes actuacions també del tot diferents. L'estrat inferior s'ha de relacionar amb la reducció del ferro, i conseqüentment, amb una activitat metal·lúrgica que es desenvoluparia en els segles IV-III ane. L'estrat superior del retall s'ha de vincular amb el moment de les grans reformes a l'*oppidum*, i més concretament, a l'amortització de les estructures preexistents per al bastiment de l'Edifici IV.

Fossa 786 al final de la seva excavació

I el segon retall, ue 787, es localitzà a l'habitació de llevant de l'Edifici republicà. Presentava una planta el·líptica amb una llargada d'un metre per una amplada de 60-65cm, i estava reblert per un nivell força argilós i cendrós. D'aquest nivell es van recuperar un nombre considerable de fragments molt petits d'escòria fèrrica, i el que semblaven les restes de paret de forn. L'estructura finalitzava en un fons pla a uns 35cm de fondària que curiosament, a la part occidental, quedava definit en

un cercle d'uns 50cm uns 5cm més rebaixats. Pel tipus d'estructura i per les dades recuperades del nivell de rebliment, és probable que aquest retall hagués estat un petit forn relacionat amb l'activitat metal·lúrgica del ferro. L'estructura estava amortitzada pel primer nivell de l'estança republicana. A més, en els fermes de circulació i en els nivells de rebliment d'aquella habitació no es trobaren signes que hagués estat un lloc de combustió ni de treball a partir del foc, amb el que la presència d'un forn no es corresponia a la lògica de funcionament. Indubtablement, havia de correspondre's a una estructura anterior.

Interpretació de les restes de la part central. Així doncs, i a tall de resum, comptem amb dues estructures muràries i dos retalls vinculats a la producció d'utensilis de ferro. Tot i que les quatre no tenen cap relació física entre elles, ni de continuïtat tampoc, per la seva proximitat pensem que els quatre elements formarien part d'una mateixa unitat constructiva, participant de les mateixes funcions. En aquest cas, ens sembla força evident que el forn i la cubeta amb l'escòria fèrrica estarien mostrant un petit taller metal·lúrgic de reducció de ferro. I tal vegada, el lloc físic quedaria testimoniada amb els dues parets localitzades.

En aquest sentit, el gran nombre d'escòries de ferro del petit dipòsit de l'habitació central, quasi exclusivament reblert per aquest material, testimoniarà una depuració d'aquest metall. Efectivament, de tot el procés metal·lúrgic encaminat a la producció d'utensilis de ferro, hem de pensar que només es realitzaria les fases finals: la depuració i possiblement el forjat. Des de l'obtenció del ferro en la sedimentació geològica fins a la creació d'un utensili cal passar per un seguit d'etapes en el tractament del ferro: l'extracció del mineral i la posterior concentració i reducció del mateix (procés efectuat normalment a peu de la mina, i que ja genera uns primers volums fèrrics i les primeres escòries, les menes); la purificació del metall, que genera lògicament el ferro depurat, però també petites esponges d'escòries, un procés ja efectuat en els hàbitats⁵⁵⁸; i finalment el forjat

---

⁵⁵⁸ De totes maneres, en alguns llocs, com és el cas del jaciment de Les Guàrdies, al Vendrell, s'ha documentat bona part del procés d'obtenció de peces de ferro (RIGO/MORER, 2007: 312 i ss).

del metall, d'on s'obté l'utensili final, però també infinitat de restes microscòpiques de ferro, un polsim generat a partir del continuat martelleig a sobre l'enclusa. En aquest cas també efectuat a l'assentament (LE FER, 2004). Els processos de depuració i forjat ja es realitzen en un taller⁵⁵⁹, i necessiten de forns i encluses, a més de petits dipòsits per abocar els residus, normalment a fora el taller. Des del punt de vista arqueològic els dos processos es poden inferir a partir dels residus generats. En el primer cas, les escòries són de mides més grans, mentre que en un lloc de forjat es poden localitzar escòries molt més petites, però sobretot un polsim fèrric per sobre el nivell de circulació. El forn amb restes metàl·liques ferroses i la cubeta amb escòries esponjoses estarien mostrant el procés de purificat del ferro. I a nivell d'hipòtesi, i davant l'absència de més dades, pensem que el taller que hi hauria hagut no s'hauria quedat només amb la purificació del metall, sinó que és evident que hauria estat capaç de forjar el ferro fins a obtenir les eines desitjades, deixant unes traces arqueològiques que haurien desaparegut totalment en fer-se l'Edifici IV. No s'entendria tan sols una producció de la fase intermitja del procés, ja que la depuració del metall no és sinó el pas necessari i imprescindible per poder forjar els utensilis. Tanmateix, la producció de ferro en el taller ha de quedar dimensionada acuradament. Les escòries de la fossa 767 no ens estarien parlant d'un volum important, sinó d'una producció en una escala local, per satisfer les demandes del propi jaciment.

De fet, i per contextualitzar les restes trobades en un marc més ampli, cal dir que les restes localitzades en aquest sector, i que ens donen indicis d'una producció metal·lúrgica del ferro, són els mateixos que en molts altres *oppida* de característiques similars. Sense ànim d'exhaustivitat podem mencionar una de les cases complexes i polifuncionals dels Estinclells de Verdú en la que es proposa l'existència d'un petit taller metal·lúrgic per la presència d'abundants escòries de ferro, múltiples punts de foc i encluses de pedra (ASENSIO *et alii*, 2009: 137). El

---

⁵⁵⁹ A la zona dels Pirineus Orientals es coneixen nombrosos llocs de reducció de ferro a l'aire lliure que es corresponen a l'època ibèrica i republicana. Se'n poden trobar uns bons exemples a la zona del Canigó (PAGÈS, 2016: en premsa; MUNTEANU *et alii*, 2016: en premsa), o al Pallars Sobirà (PÈLACHS *et alii*, 2016: en premsa). Per tenir un coneixement d'ampli abast sobre la producció de ferro als Pirineus es pot consultar la tesi de Cira Crespo (CRESPO, 2011: 225 i ss).

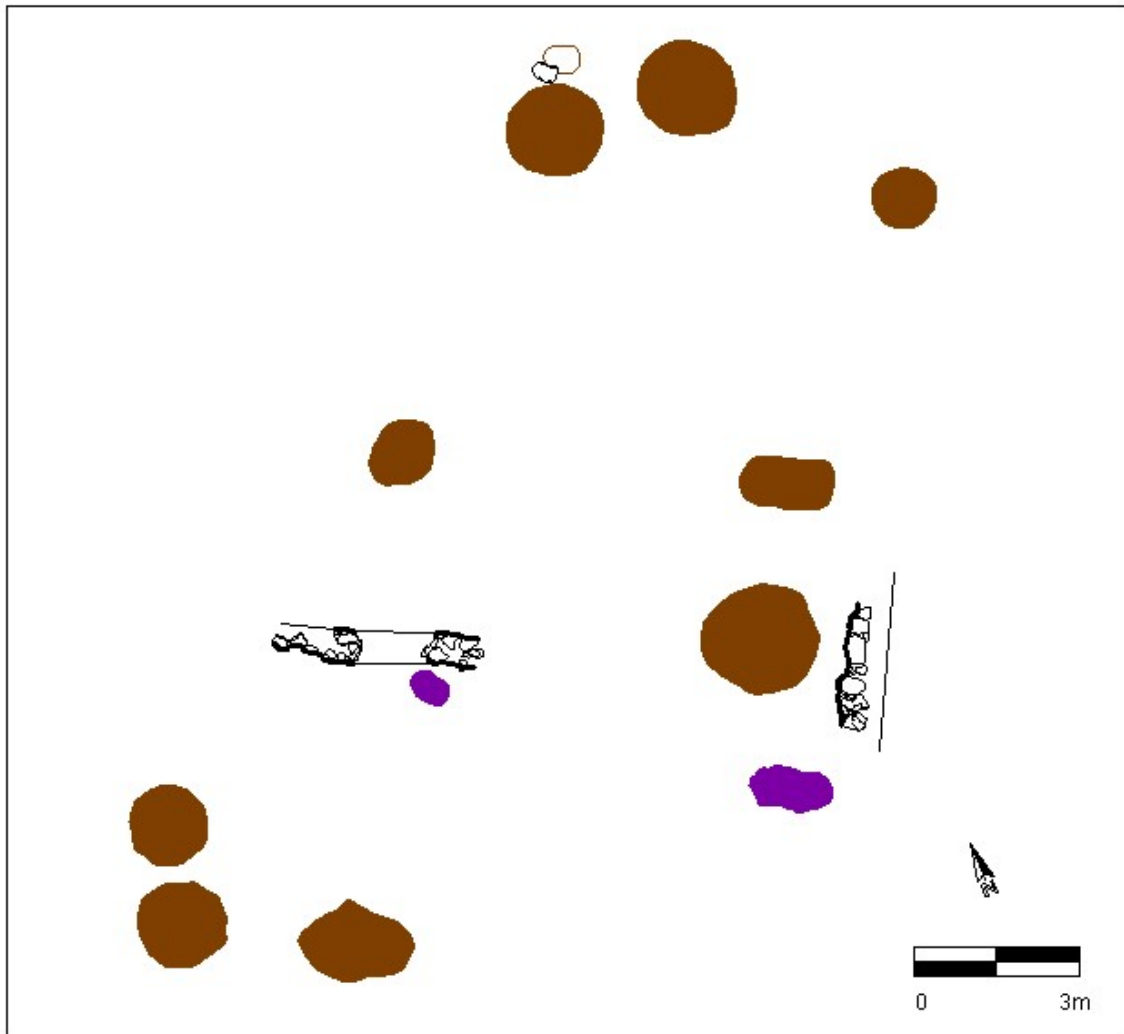
mateix succeeix a la Torre Roja, on un forn, taques de rubefecció i una enclusa s'interpreten com les restes d'un taller metal·lúrgic (FORTÓ/MAESE, 2011: 135), al jaciment de les Maleses de Montcada i Reixach (DURAN *et alii*, 2014); a la ferreria del Turó de la Font de la Canya (LÓPEZ *et alii*, 2015: 88); o al de l'Esquerda (OLLICH/DE ROCAFIGUERA, 2001: 121). De fet, el tipus d'estructura documentada ja és molt similar a la que tenen els forns domèstics de treball del ferro en època ibèrica (SANMARTÍ/SANTACANA, 2005: 97).

Detall de la fossa 786 al final de l'excavació

Finalment, hem de recordar que en el cas de l'Àmbit IX ja havíem documentat algunes traces que ens determinaven la possible presència d'un lloc de producció metal·lúrgica. Se'ns fa difícil pensar en dos llocs diferents especialitzats en les mateixes tasques, tenint en compte la forta especialització que requereix el treball del ferro (SANMARTÍ/SANTACANA, 2005: 92), i que, de fet, el Castellot no deixa de ser un assentament de reduïdes dimensions (0,6Ha) en comparació a la mitjana

dels jaciments ibèrics coneguts. No veiem la raó per la qual aquest tipus d'enclavament hagués de tenir dos llocs especialitzats en el treball metal·lúrgic del ferro.

Planta de la zona central on s'observa la proximitat entre les sitges i les possibles estructures metal·lúrgiques

Altra cosa seria si en els dos emplaçaments es realitzessin tasques diferents dins la cadena processual. Potser en una finca es podrien realitzar un tipus d'operacions i a l'altra unes altres. Però tampoc no hi veiem molta lògica, ja que si fos així, si el procés de treball estigués dividit i especialitzat, pensem que el més normal fora que els dos tallers se situessin amb una certa proximitat, potser fins i tot en certa connexió, i aquesta relació física és evident que no existeix entre

l'Àmbit IX i la zona central. Una altra possibilitat, que potser nosaltres hi donem més verosimilitud, és que els dos tallers es correspongessin a diferents períodes dins d'una mateixa fase, i que un dels dos indrets hagués heretat l'activitat de l'altre. En aquesta tessitura, en tota la fase ibèrica només hi hauria un taller especialitzat, el qual per raons i motius que se'ns escapen, s'hauria traslladat de lloc.

Com en tantes altres interpretacions, aquesta hipòtesi està mancada de fonaments i arguments empírics definitius que li donin validesa. Els materials ceràmics i els indicadors cronològics recuperats en un i altre lloc no són concloents en cap sentit. És tan sols l'estranyesa de la simultaneïtat dels dos obradors metal·lúrgics, convivint en el mateix moment, el que ens fa pensar amb evolució espacial dins del propi jaciment. En qualsevol cas, com diem, és tan sols una hipòtesi de treball que haurà de ser contrastada en futures intervencions arqueològiques i amb la realització d'un millor registre analític.

5.3.1.3.1.19. Les Sitges

En aquest apartat ens volem referir, d'una banda als retalls localitzats a l'esplanada ubicada a la part exterior dels Àmbits I a IV, als quals no hem fet referència en no quedar englobats dins de cap unitat domèstica, però de l'altra també voldríem fer una anàlisi global de les sitges excavades fins al present, intentant veure-hi característiques, comunes o diferents, que permetin elaborar una seriació cronotipològica de les mateixes.

Al llarg de la descripció dels elements documentats en les fases antigues del Castellot ja hem anat fent referència a les diferents sitges que s'anaven localitzant. Fent un breu repàs, hem parlat i descrit les sitges 370 a l'Àmbit II, les 216 i 453 a l'Àmbit III, la 476 a l'Àmbit IV, la 410 a l'Àmbit V, la 757 a l'Àmbit VII, la 812 a

l'Àmbit X, i les sitges 709, 791, 830, 853, 902, 908 i 933 de l'Edifici IV republicà⁵⁶⁰. Però com diem, aquestes no són les úniques sitges localitzades i excavades al Castellot. A aquestes catorze se n'hi han de sumar 10 més aparegudes a l'espai comprès ente els Àmbits I-II-III ceretans (o l'equivalent a l'Edifici I republicà) i l'Edifici IV dels segles II-I ane⁵⁶¹, i sis més aparegudes en què posteriorment es definirà com l'Edifici IV republicà. El primer sector és una zona de planta rectangular, amb algunes finques d'època medieval però en què no s'ha identificat cap estructura murària construïda. A nivell interpretatiu es poden considerar dues opcions per intentar explicar aquest buit estructural. Una primera seria la desaparició de les mateixes. Efectivament, dos fenòmens podrien explicar-la. Un primer seria que ens trobem a la zona de l'assentament on es conserva menys potència estratigràfica, localitzant-se el substrat geològic a una relativa poca potència. Així, la progressiva erosió i alteració del subsòl hauria acabat per fer desaparèixer les restes arqueològiques que hi pogués haver. I un altre fenomen el podríem trobar amb la pròpia construcció de les estructures medievals, les quals haurien eliminat completament les parets anteriors. Certament, en la construcció de les cases medievals d'aquell sector es va rebaixar tota la superfície de les mateixes fins al substrat geològic, eliminat tot el que pogués haver-hi anteriorment.

Però una segona possibilitat per explicar l'absència d'estructures muraries seria considerar que en aquell sector no van existir construccions de maçoneria durant l'Antiguitat, opció que nosaltres veiem més versemblant. Diferents arguments ens ho permeten pensar. D'una banda, si bé és cert que existeix molt poca potència estratigràfica, n'hi ha suficient com perquè s'hagin conservat les estructures d'època medieval, i a una cota per sobre de la del sòl natural. Per tant, a les zones que no van quedar rebaixades per les construccions medievals, en cas que hi haguessin hagut parets de maçoneria d'època antiga, s'haurien d'haver conservat

---

⁵⁶⁰ En aquest cas no considerem el gran retall 888 de l'Àmbit IX, que contenia materials del Bronze Final i Primer Ferro, ja que no tenim clara la seva funcionalitat, i no podem afirmar amb certesa que es tractés d'una sitja d'emmagatzematge.

⁵⁶¹ I a aquest nombre encara en podríem sumar dues més que s'han localitzat a la part posterior de l'Edifici III (sitges 953 i 956). Tanmateix, aquestes dues es van localitzar en la darrera campanya d'excavació, la del 2015, i han estat excavades en la darrera campanya de 2016. Malauradament, l'anàlisi del registre de dades tot just s'està realitzant.

almenys les últimes filades. D'altra banda, en el cas de l'Edifici IV s'evidencia que la construcció de les finques medievals (i ens referim a l'Àmbit D medieval) només va seccionar els antics habitatges, però no els féu desaparèixer completament. Per tant, una alta vegada, en cas que hi haguessin hagut més estructures, a banda de les de l'Edifici IV, n'hauria d'haver quedat algun rastre. I finalment, també volem considerar el fet que ens resulta força problemàtic intentar comptabilitzar el gran volum de sitges recuperades amb una ocupació domèstica racional⁵⁶². Per tot això, nosaltres creiem que la zona de ponent de l'assentament, a la part exterior dels Àmbits I, II i III no va haver construccions domèstiques, i majoritàriament va ser ocupat per un sitjar (i alguna construcció com podria ser el petit taller metal·lúrgic ceretà documentat per sota l'Edifici IV).

Ubicació del possible camp de sitges

⁵⁶² De totes maneres, aquest no ens sembla un argument definitori ja que l'ocupació de sitges i les eventuais unitats domèstiques s'haurien pogut desenvolupar en períodes diferents. O fins i tot les mateixes sitges haurien pogut construir-se en un llarg període de temps, compatibilitzant-se amb estructures d'hàbitat. De fet, en certa manera això succeeix ja que com hem vist, en època ceretana a la zona hi hauria hagut un primer taller metal·lúrgic, segurament contemporani al gran sitjar ceretà. Tot i així, és la suma d'aquest argument amb els altres dos el que fa tenir-lo en consideració.

Per tant, els únics elements documentats en aquell espai, a banda d'alguns forats de pal de difícil adscripció cronològica, fou tot un seguit de sitges d'emmagatzematge. Concretament, ens estem referint, de ponent a llevant, a les sitges 189, 25, 09, 22, 24, 200, 785, 206, 769 i 775, i seguidament en farem una breu descripció

La sitja 25 es localitzà en l'excavació de la casa C medieval. Era un dipòsit amb un diàmetre en el bocatge de 1.1m i amb una secció bicònica, amb una amplada màxima de 1.8m en el punt central. L'estructura finalitzava amb un fons pla ubicat 2.75m respecte l'inici.

Sitja 25 al final de la intervenció

Cal destacar que just abans del fons es va localitzar un gran bloc de pedra, de quasi 70cm d'amplada, que podria haver estat la tapa original de la sitja, tirada i abocada en el moment de l'amortització. De l'estrat de rebliment, ue 26, es va

recuperar un bon nombre de fragments ceràmics (572 per ser exactes), dels que un 22% corresponien a ceràmiques ibèriques reduïdes i oxidades, amb uns atuells prou representatius formats per vasos (Làmina 69: figura 5), bols, gerres (Làmina 67: Figura 2; Làmina 66: Figures 2 i 3), còlats (Làmina 64: Figures 3 i 5), ungüentaris (Làmina 68: figura 3) o un plat que imitava la forma Lamb 5 (Làmina 71: figura 4). Pel que fa als materials d'importació destacaven els pocs fragments de Campaniana A, en la forma Lamb 5 (Làmina 72: Figur 2) i una pocs fragments d'àmfora itàlica campana i calabresa. Per tant, un conjunt propi de la segona meitat de segle II ane.

Imatge de la sitja 189 on s'observa com queda seccionada per dos murs medievals

La sitja 189 estava parcialment seccionada a la boca per la cantonada d'uns murs medievals, i per tant només se'n va poder documentar la meitat.. Presentava una obertura de poc més d'un metre, i un cos lleugerament bicònic amb el fons pla situat a 2.2m de fondària. Val a dir que el rebliment era format quasi

majoritàriament per blocs de pedres tipus còdols, de mida mitjana i gran, barrejats amb terres marronoses. D'aquest rebliment en destacava el relatiu poc material arqueològic identificat, amb només 8 fragments ceràmics. Val a dir que, tan tipològicament com pel contingut del farciment, es tractaria d'una sitja molt similar a la 370 de l'Àmbit II.

Imatge on s'observen les sitges 9 (dreta) i 25 (esquerra)

La sitja 9 estava just al costat de la sitja 25, separada encara no un metre d'aquella, també en el subsòl de la casa C medieval. Presentava un diàmetre a la boca de poc més d'un metre, i un cos cilíndric lleugerament globular, amb el fons pla ubicat a 1.65m de fondària. Pel que fa a l'amplada es podia aconseguir una amplada màxima de prop de 2m en el seu interior. El seu nivell de rebliment era molt similar a la sitja anterior, format bàsicament per blocs de pedres i terres marronoses. Dels materials ceràmics també en destacava la relativa poca quantitat (una trentena de fragments), però sobretot sobresortia el gran nombre

Territori i Poblament de Cerdanya a l'Antiguitat: la iberització i romanització de la vall cerdana

percentual de ceràmiques a torn, al voltant d'un 75%. En aquest conjunt no hi havia cap fragment d'importació d'Itàlia, i només es pot mencionar uns molt petits bocins probablement de càlat (Làmina 18: Figura 3) i de vasets petits.

La sitja 19/22 es localitzà a costat de la sitja 09 i 25, i quedava seccionada en planta per una estructura medieval, la qual la tallava just pel bell mig. Això féu que no fos possible la seva excavació i només es van poder documentar els primers 40cm de rebliment. Es van recuperar 8 fragments fets a mà, tot i que no els considerem molt significatius ja que l'estrat podia haver estat contaminat per la trinxera de fonamentació de l'estructura medieval.

Sitja 19/22 tallada per una estructura medieval pel bell mig

La sitja 24 ja es trobava en un espai no afectat cap tipus d'estructura muraria, ni antiga ni medieval, entre els Edifici I i IV republicans. Tenia una secció cilíndrica, lleugerament globular, amb el fons pla localitzat a una fondària de 2.55m. La boca,

de 1.3m d'amplada, s'eixamplava fins als 1.7m. Aquesta sitja tenia la particularitat que en el perfil de la part meridional, la paret no s'aconseguia amb el terreny geològic, sinó que existia una estructura que la delimitava, UE 32. Presentava una planta triangular i se situava just a costat del mur 33, el mur perimetral de l'Edifici I republicà. Amb una amplada de 75cm, actuava com a límit de la sitja fins a una fondària de 1.15m, moment en el qual el substrat geològic perfilava altra vegada el retall. La realització d'aquesta estructura podria respondre a la situació molt propera del mur 33, i la seva presència evitaria possibles esllavissades o desfalcaments del mur.

Sitja 24 a l'inici de l'excavació on s'observa la relació de l'estructura 32 amb el mur 33

De l'estrat de rebliment ja es van recuperar més fragments ceràmics, uns 130, dels quals 25 corresponien a ceràmiques ibèriques tornejades (el que representa al voltant del 20% del total), tots ells molt fragments. De totes maneres, la cronologia es podia precisar a partir de la troballa de dos fragments d'àmfora itàlica, el que

ens situava en una cronologia de segona meitat de segle II ane o primera del segle I ane.

La sitja 200 es localitzà al bell mig d'aquesta zona sense estructures. La boca del retall consistia en una obertura de 1.35m, i la sitja, de perfil eminentment cilíndric, tenia un mínim de 2.7m de fondària⁵⁶³. El nivell de reompliment, UE 201, era format per terres marronoses poc cendroses, barrejades amb algunes pedres. Dels 239 fragments ceràmics recuperats, 181 corresponien a produccions fetes a mà (el 75 per cent), 57 eren fragments ibèrics (el 25%), destacant algun càlat, i algun fragment d'àmfora ibèric. A nivell d'importació tan sols cal considerar un fragment d'àmfora grecoitàlic, el que permetia situar la cronologia entre finals de segle III ane i la primera meitat de segle II ane.

Imatge del quadrant de ponent on s'observen les sitges 206 (en primer terme) i 200 en el procés d'excavació

⁵⁶³ No es va poder finalitzar l'excavació degut al perill potencial que suposava el despeniment de les parets. De totes maneres, en el moment d'aturar l'excavació les parets de la sitja ja iniciaven una curvatura convexa, mostrant ja el final de la sitja.

La sitja 206 estava ubicada a llevant i molt a prop de l'Edifici IV, a la part exterior de l'Habitació IV-A. Presentava un diàmetre a la boca de 1.3m i tenia un cos cilíndric lleugerament esbombat que permetia que aconseguís una amplada màxima de 1.9m. El fons, també horitzontal, es localitzava a una fondària de 2.85m. El nivell de farciment, UE 218, era format per blocs de pedres de mides diferents, terres marronoses barrejades amb molt material orgànic, cendrós i amb restes de carbons. Es van recuperar un total de 563 fragments ceràmics dels quals 115 corresponien a fragments ibèrics a torn (al voltant d'un 20% del total), dels que se'n podia destacar les gerres bicòniques pintades (Làmina 19: Figura 1), els vasos bicònics (Làmina 20: Figura 2), o els bols de vora reentrant (Làmina 22: Figures 2, 3 i 4).

Plat de Campaniana A de la forma Lamb 36, i càlat, recuperats de la sitja 206

Tanmateix la datació cronològica venia determinada per la recuperació d'un plat de Campaniana A de la forma Lamb 36⁵⁶⁴, i un fragment d'àmfora grecoitàlica. I també per la recuperació d'un càlat amb decoració pictòrica (Làmina 18: Figura 1), Es correspon amb el grup A1 de Conde (CONDE, 1991: 142), i consisteix en dos frisos de dibuix separats per tres bandes horitzontals. De cada fris hi penja una successió de semicercles concèntrics i al seu costat unes cabelleres ondulades. Una decoració que permet situar el càlat ente finals de segle III ane i principis de segle II ane 200 ane. Tot i que Conde considerava que la seva producció s'havia iniciat en el primer quart de segle II ane, en base a la seva recuperació en els

⁵⁶⁴ Consisteix en una forma antiga que es documenta des de finals de segle III ane i apareix en els jaciments catalans fins al tercer quart de segle II ane (SANMARTÍ-GREGO/PRINCIPAL, 1998: 209).

nivells de primera meitat de segle II ane d'Empúries (Conde, 1991: 142), també s'ha trobat la mateixa decoració en contextos que clarament ens situen al voltant de l'any 200 ane, com podrien ser els nivells de destrucció del Castellet de Banyoles (ASENSIO *et alii*, 1996, 177), de la Ciutadella de Calafell (SANMARTÍ/SANTACANA, 1992: 83), de les Masies de Sant Miquel (ADSERIAS *et alii*, 2002: 262), o del Pla de les Tenalles (PÉREZ, 1990: 185). Per tant, la cronologia relativa de la sitja apuntava a una datació a l'entorn de l'any 200 ane. També és de destacar la recuperació d'un bon nombre de fragments d'escòria de ferro (cal recordar que ben a prop, en l'espai que posteriorment ocupà l'Edifici IV en època ceretana, hi havia hagut un taller metal·lúrgic i de transformació del ferro). La datació de la sitja es va contrastar amb una datació radiocarbònica que oferí una forquilla d'entre el 331 i el 203 ane, el que confirmava, sempre prenent la banda més baixa del ventall cronològic, una obliteració cap a finals de segle III ane o principis de segle II ane.

La sitja 785 es localitzà just a l'exterior de la cantonada nordoriental de l'Edifici I, just a tocar de l'entrada mateix. Presentava un diàmetre a la boca poc més d'un metre, i una secció bàsicament tubular amb un eixamplament màxim de 1.6m, que finalitzava en un fons pla situat a 3.3m de fondària. Amb el global de material ceràmic tan sols podem imaginar que s'hauria obliterat en algun moment del segle II ane, ja que les úniques traces ceràmiques amb datació són tres fragments indeterminats de vernís negre, i un de Campaniana A. El percentatge de ceràmiques a torn, d'un 23% (88 fragments sobre uns 350 fragments), ajudaria a pensar que s'hagués amortitzat en un moment avançat del segle II ane. D'aquests materials a torn tan sols podem destacar una gerra amb la vora de coll de cigne (Làmina 65: figura 3). D'altra banda, i pel que fa al conjunt metàl·lic, també cal mencionar la recuperació de mitja moneda de bronze⁵⁶⁵, però malauradament

---

⁵⁶⁵ La localització de mitges monedes en els jaciments és un fenomen ben propi de les etapes republicanes. Sense anar més lluny, a l'Arieja se'n tenen documentades algunes provinents de *Narbo*, *Emporion* i *Ilerda* en contextos de segle II-I ane (RANCOULE, 1976: 130).

indesxifrabable ja que ha perdut completament el dibuix (Làmina 75: Figura 4)⁵⁶⁶. Amb totes aquestes dades doncs, pensem que la sitja es va amortitzar en algun moment del segle II ane.

Sitja 785 al final de l'excavació

La sitja 775 es localitzà a l'extrem sudoriental d'aquesta zona que estem analitzant, i també presentava una planta un xic ovalada, amb un diàmetre al bocatge que oscil·lava entre els 1.2 i 1.4m⁵⁶⁷. L'estructura presentava una secció tubular, lleugerament abombada amb una amplada màxima de 1.85m, que finalitzava amb un fons pla a 2.35m de fondària. De l'estrat de rebliment, ue 776, es van recuperar fragments d'àmfores itàliques (campanes, brindisines i picèniques), i també les ceràmiques ibèriques tornejades, les quals en aquest cas

⁵⁶⁶ La peça està en fase conservació i restauració, el que ha de permetre poder-ne fer un estudi més acurat.

⁵⁶⁷ Tal com ja hem esmentat en altres sitges, la grandària del bocatge vindria determinat per la progressiva erosió de l'estructura i, de ben segur que originàriament era molt més petita.

representaven prop del 8% dels fragments (49 sobre uns 600), amb els càlats (Làmina 63: Figura 2) i vasos (Làmina 69: Figures 1 i 6) com a formes més significatives, i també algun fragment de ceràmica d'engalba blanca amb pintura granatosa. Dels materials recuperats també en destaca la recuperació de molts fragments de llar de foc o de paret de forn, i de pedres d'atzurita, que podrien estar relacionades amb l'obtenció de coure, o de colorant blau. Per tant, ambdós elements, atzurita i argiles rubefectades, serien molt relacionables amb el taller metal·lúrgic de la zona que es construeix en l'etapa republicana. Així doncs, semblaria que la rebliment de la sitja 775 podria tenir una cronologia dins l'últim quart de segle II ane o principis del següent, possiblement vinculada al moment d'ús del taller.

Fragments d'atzurita recuperats de la sitja 775

I finalment, la sitja 769, ubicada a tocar de l'Edifici IV, a migdia de l'Habitació IV-B, i a un parell de metres de la sitja 206. Presenta una planta lleugerament ovalada, de 1.2m per 1m, amb un perfil que progressivament es va eixamplant de forma cònica, arribant a una fondària d'uns 230cm, i amb un diàmetre màxim de 1.5m. Pel que fa als materials recuperats dels seus estrats de rebliment, ue 750 i 770,

destacava una seixantena de fragments ibèrics, que representaven un 28% sobre el total. Era una vaixel·la típica dins la producció ibèrica oxidada i reduïda, amb bols (Làmina 22: Figures 1 i 5), vasos (Làmina 21: Figura 2) i gerres, però on sobresortia un *stamnos* (Làmina 21:Figura 3), i una gerra a la amb lateral (Làmina 21:Figura 4), ambdós d'una cronologia intrínseca dels segles III-II ane. Amb aquest mostrari ceràmic, i davant la total absència de ceràmiques d'importació romana, pensem que es correspondria a una sitja amortitzada en algun moment del segle III o a principis del segle II ane.

I d'altra banda, també volem fer una descripció de les sitges que s'han localitzat a la superfície de l'Edifici IV, però que evidentment corresponen a la fase ceretana del jaciment: són les sitges 709, 830, 853, 902, 908 i 933. Totes sis estaven parcialment escapçades ja que, o bé presentaven un diàmetre a la boca de dimensions considerables, superant el metre d'amplada, o bé estaven tallades per les estructures republicanes.

Pel que fa a la primera d'elles, presentava una obertura a la boca de 1.3m, però que ràpidament s'obria fins 2.1m, amb un perfil cilíndric, vertical, que finalitzava a una fondària de 2.4m, tenint el fons completament pla. A l'interior es van poder diferenciar dos nivells de rebliment, ue 729 i 948, a partir de la presència o absència de material orgànic. Pel que fa als materials hem de concloure que es corresponen amb un moment de la segona meitat de segle II ane, segurament en el tercer quart. Comptem amb quatre fragments indeterminats de Camp A, un de Campaniana B, 7 fragments amfòrics provinents de diferents parts de la península itàlica, i un fragment d'engalba blanca (Làmina 64: Figura 2). Altres elements són els càlats, amb decoracions en cercles concèntrics i en bandes verticals ondulades propis de la primera meitat de segle II ane (CONDE, 1991, 142). Per tant, un conjunt que perfectament es pot incloure en aquest tercer quart de segle II ane. I ja per acabar, mencionar que el nombre de fragments ibèrics tornejats (145 fragments) del corpus recuperat no arriba al 12% del total de fragments de la suma dels dos estats. Per tant, una relació percentual similar a la que es documenta a la

majoria de sitges que s'amortitzen en aquesta fase al Castellot, just en el moment de les grans reformes republicanes, i en el cas de la sitja 709, de construcció del Taller Metal·lúrgic.

Sitja 409 en el decurs de la seva excavació

De la sitja 830 només se'n va poder documentar la meitat, ja que restava tallada pel mur 829 pel bell mig. Presentava una planta circular d'un metre d'amplada i una secció lleugerament cònica amb el fons pla ubicat a 1.6m respecte l'inici, on aconseguix un diàmetre màxim de 1.3m. És evident, seguint el mateix fil argumental exposat en altres sitges del jaciment, que es tracta d'una sitja anterior al bastiment de l'edifici, i que fins i tot la seva amortització es va produir molt abans de la construcció de l'edifici. Si ens fixem amb els materials recuperats, observem una majoria aclaparadora de les ceràmiques a mà de producció local, on els fragments tornejats només hi són representats en un 3.2%. A més, no es comptabilitza cap fragment importat italià. Ara bé, una de les peces ibèriques és

una vora de càlat amb pintura dentada a la vora (Làmina 18: Figura 2). Les característiques d'aquest paquet de material ceràmic, i la relativa poca fondària de la sitja d'emmagatzematge, ens porten a pensar que s'hauria reblert entre la segona meitat de segle III ane o a principis del següent.

Imatge de la sitja 830, tallada pel mur 831

Del retall 853 només podem suposar que es tractava d'una sitja ja que només es va poder excavar 30cm del seu estrat de rebliment. Presentava una amplada de poc més d'un metre a la boca, i s'obria ràpidament fins aconseguir els 1.4m de diàmetre. La recuperació d'un fragment d'àmfora itàlica pot fer pensar que el dipòsit fou amortitzat en el moment de bastir-se l'Edifici IV. De totes maneres, caldrà esperar a la definitiva excavació per tal de completar una correcta interpretació del retall.

Pel que fa a la sitja 902, més que una sitja consistia en un retall de secció cònica, que finalitzava en punta a una fondària propera al metre. De l'excavació de l'estrat de rebliment, ue 899, no es pot destacar grans singularitats, essent un nivell de terres marronoses amb alguna pedra petita barrejada. La presència d'un fragment d'àmfora itàlica ens podria situar en una cronologia de segona meitat de segle II ane. La cronologia dels materials i la forma i secció del retall ens porta a pensar que tal vegada es tractés d'una sitja a mig construir, que hagués quedat reblerta ràpidament en el moment de les grans reformes del tercer quart de segle II ane.

Retall 902

La sitja 908 estava ubicada a la part nord de l'Edifici IV. Presenta una obertura a la boca de 1.6m, que indubtablement ha de respondre a la progressiva erosió i a l'escapçament del terreny, i un perfil un xic troncocònic del qual tan sols es van poder descobrir 1.8m de fondària, quedant la seva definitiva excavació per a properes campanyes. Pels materials arqueològics recuperats fins al moment, es

pot pensar amb una cronologia d'obliteració centrada en la segona meitat de segle II ane, donada la presència d'un fragment de la forma 36 de Campaniana A, i un fragment indeterminat de Campaniana B. Pel que fa a la resta, tan sols mencionar que els materials a torn suposen un 16.4% respecte el total.

Sitja 908 al final de la seva excavació

La sitja 933 estava ubicada a la part nordoriental del cos septentrional. Presentava un diàmetre a la boca de 135cm (degut a la progressiva erosió dels seus límits) i excepcionalment, només tenia una fondària d'uns 90cm, tenint un perfil eminentment cilíndric finalitzat amb un fons pla lleugerament abombat. Així doncs, davant d'aquesta morfologia, també cal concloure que es tractaria d'una sitja que no arribà a terme, amortitzant-se abans de la seva finalització, o bé d'algun element soterrat amb una funcionalitat que en aquest moment no arribem a veure. El material arqueològic marcava un farciment que perfectament es pot situar al voltant de l'any 200 ane, prenent aquest fita de manera ben àmplia i genèrica. En

aquest cas comptem amb una clara majoria de tipologies ibèriques, per tan sols un fragment indeterminat de Campaniana A, i dos fragments vernissats possiblement dels tallers de Roses. D'aquests dos en destaca un, amb una pasta grisosa i una roseta al fons de la peça (Làmina 22: Figura 8). Com veurem, al Tossal de Baltarga, s'ha localitzat un fragment similar, també amb una cronologia per l'estrat de la segona meitat de segle III ane. Pel que fa als materials ibèrics a torn, destaquen els vasos (Làmina 20: Figura 3), els bols (Làmina 21: Figura 8), i un càlat amb decoració dentada de pintura granatosa (Làmina 20: Figura 1)⁵⁶⁸, però que tot plegat representa només l'11% del total de volum ceràmic, uns percentatges similars als que trobem en les sitges d'aquest període del Castellot. És de destacar la localització d'una dena de pasta vítria (Làmina 23: Figura 3), i alguns fragments arquitectònics, com serien les restes de paviment (cal pensar que d'uns hipotètics segons pisos), restes de tovot, amb gruixos d'entre 5 i 8cm, o també al que podria correspondre a una polleguera domèstica.

A l'esquerra, dena de pasta vítria. A la dreta, fragment de tovot. Ambdós recuperats del retall 933

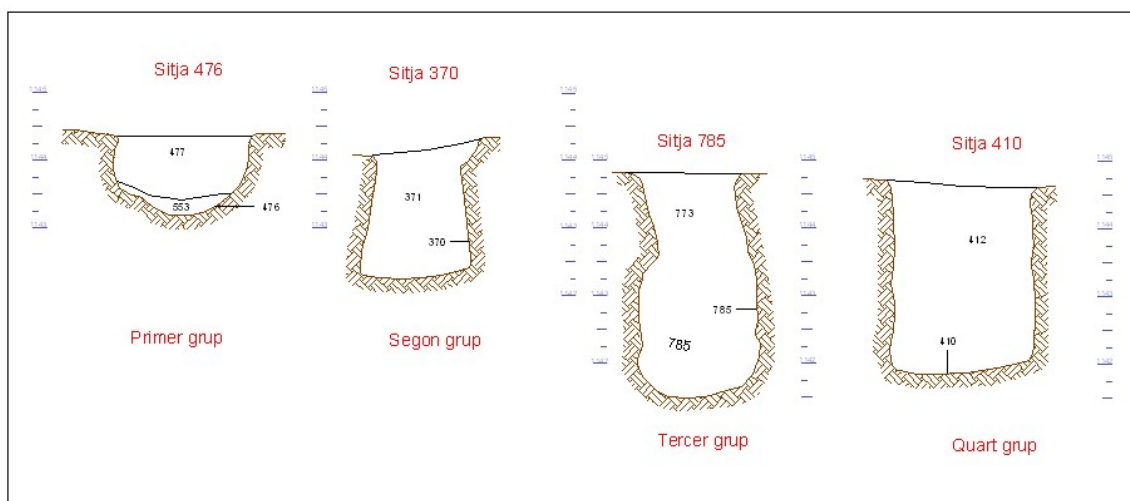
5.3.1.3.1.19.1. Les Sitges. Una visió de conjunt

Ja referint-nos al conjunt de les sitges del Castellot, i intentant fer una anàlisi global de les mateixes, hem de dir que fins al present se n'han excavat i documentat un total de 21, totes elles d'època antiga. A més, a aquest nombre s'hi

⁵⁶⁸ El tipus de decoració i de distinció cromàtica recorden molt al càlat de la sitja 830 (Làmina 18: Figura 2).

hauria de sumar els retalls 19, 791 i 853, 953 i 956, que tot i pensar que es poden tractar de sitges d'emmagatzematge, encara manca l'excavació dels seus estrats de rebliment i no tenim prou dades per analitzar-les correctament, amb el que preferim deixar el nombre total de sitges en vint-i-una⁵⁶⁹.

I fent una anàlisi morfològic de totes les sitges documentades al jaciment del Castellot, veiem que per la seva tipologia es poden dividir en quatre grans grups, els quals, a grans trets, també porten associada una cronologia diferent.

Exemple de la secció de cada grup de sitges del Castellot

Aquesta distinció es realitza lògicament a partir de la seva morfologia. Com veurem, cada grup de sitges presenta una secció i un perfil característic, evolucionant al llarg del temps. En general, podem dir que les sitges es van fer més grans amb el anys, augmentant les seves capacitats d'emmagatzematge. Òbviament, cada grup de sitges està datat a partir dels materials ceràmics dels estrats de rebliment del seu interior, exceptuant el segon grup de sitges. En les sitges d'aquell grup, l'excavació mostrà una amortització molt ràpida, realitzada bàsicament amb blocs de pedres, i on gairebé no es recullen materials ceràmics.

⁵⁶⁹ Les sitges 853, 953 i 956 s'han excavat en la campanya de 2016. Com dèiem, no hem pogut realitzar l'estudi de les dades per tal d'incorporar-les en algun dels grups de sitges que nosaltres proposem. Ara bé, les sitges 19 i 791 s'emplaçaven just a sota altres estructures posteriors i d'elles tan sols s'ha pogut realitzar una delimitació, i l'excavació molt superficial (uns 20cm de potència) dels nivells de rebliment.

Així doncs, el segon grup de sitges ha estat datat pels pocs materials ceràmics recuperats, però també a partir de la seva morfologia. Aquelles sitges presentaven uns volums i fondàries que estaven a cavall entre les del primer grup i les del tercer grup, del qual creiem que la seva datació també s'hauria de situar entre la cronologia d'aquells grups de sitges (el segle III ane el primer grup, i l'entorn de l'any 200 ane el tercer grup). Finalment, i de forma preliminar, volem fer notar que el tercer grup de sitges abasta un període comprès entre finals de segle III ane i l'entorn de mitjans de segle II ane. Així mateix, de l'anàlisi dels materials ceràmics sembla desprendre dos grans moments d'obliteració: un centrat a l'entorn de l'any 200 ane, i l'altre a l'entorn de mitjans de segle II ane.

El primer grup de sitges (Segle III ane). El primer grup correspondria als retalls 216 i 453, localitzats en l'Edifici I, al 476, emplaçat en l'Àmbit V, i al 828, a l'Àmbit XI⁵⁷⁰. Són sitges que presenten un gran diàmetre a la boca, d'entre 1.5 i 1.8m⁵⁷¹, un perfil bàsicament cilíndric que finalitza en un fons pla una mica convexat, ubicat a una fondària màxima d'entre 1.2 i 1.3m. Per tant, amb unes capacitats d'emmagatzematge que rondaria els 2m³ (o els 2000 litres⁵⁷²) Aquestes serien les sitges de dimensions més petites de les documentades. Totes ja havien estat obliteratedes en el moment de les reformes que se succeïren a mitjan segle II ane, com ho demostren les relacions estratigràfiques, però també les relacions físiques que s'estableixen amb les estructures d'aquella fase. Les sitges 216 i 476 estaven cobertes per sengles estructures de la segona fase, els murs 215 i 516 respectivament, i la sitja 828 estava coberta per diferents elements estructurals de

---

⁵⁷⁰ D'aquesta sitja només es van poder excavar 80cm de l'estrat de rebliment ja que el seu buidat posava en perill l'estabilitat de les estructures properes. Així, desconeixem la morfologia de la seva secció. Tanmateix, el poc perfil documentat coincideix amb els de les altres tres, així com també són coincidents altres paràmetres, com són la composició ceràmica del farciment i l'emplaçament. Per això, pensem que la sitja 828 es pot situar de manera preliminar en el primer grup de sitges.

⁵⁷¹ És curiós un diàmetre tan gran en la boca de les sitges. Tal vegada originàriament haurien estat de perfil globular de coll curt, i per tant amb una boca molt més estreta, però entre el temps en què estigueren en funcionament, durant el procés d'obliteració, i per què no, en el procés d'excavació, s'hauria desenvolupat una paulatina erosió de la superfície que hauria fet desaparèixer la part del coll, restant una secció bàsicament cilíndrica. Aquesta hipotètica desfeta del terreny és plausible tenint en compte que el substrat geològic del Castellot no és rocós, sinó que és un conglomerat de pedres, terres i argiles, amb el que és fàcil la seva erosió.

⁵⁷² 1m³ volumètric equival a 1000 litres de capacitat.

l'Edifici III. Això havia provocat que en el cas del mur 215 estigués vençut com a conseqüència de la menor resistivitat i compactació a l'interior del terreny. Aquest fet també es donava amb el mur 150, ubicat molt a prop de la sitja 453. Pensem que aquests fenòmens només poden succeir si en el moment de construcció de les diferents parets els retalls ja estan completament obliterats i amortitzats, no quedant ja rastre de la seva presència. Així doncs, i tenint en compte que situem la reforma de l'Edifici I a mitjans de segle II ane, pensem que podem proposar una datació *ante quem* de finals de segle III ane o principis de segle II ane.

I a banda de la datació relativa que ens ofereixen les relacions físiques, comptem amb la datació dels mateixos estrats que reblien els dipòsits. En la sitja 476 es van recuperar només tres fragments de ceràmica ibèrica a torn, que representaven el 1.7% sobre el total. De la sitja 453 foren 15 fragments, representant el 8.4%, de les que destacava un fragment de càntir amb decoració dita de vernís roig ilergeta, típica del segle III ane. A la sitja 216, tots els fragments recuperats eren realitzats a mà, excepte un fragment informe de vernís negre del Taller de les palmetes radials sobre estries, típica també del segle III ane. Finalment, de la sitja 828 es van recuperar només 4 fragments ibèrics (un 11.1% del total) però també en destacaven dos fragments informes de vernís roig ilergeta. En tots els casos doncs, la cronologia dels materials arqueològics també ens apunta cap a la tercera centúria ane.

Una última dada interessant és que les quatre sitges es localitzen a dins dels límits de les unitats domèstiques ceretanes. Una d'elles (476) s'emplaça ben bé a l'interior de l'espai d'habitació, a l'Àmbit IV; i les altres s'ubiquen just davant dels Àmbits III (216 i 453) i X (828), en unes zones que esdevindrien una mena d'avantsala exterior segurament pertanyent a les mateixes finques.

Per tant, podem concloure que aquest primer grup de sitges fou realitzat durant la primera fase d'ocupació del Castellot, i s'amortitzaren al llarg del segle III ane. I en

aquest primer moment sembla que hi hauria una preferència per ubicar-les dins l'espai domèstic.

Segon grup de sitges (Segona meitat segle III ane). Un segon grup de sitges estaria format per les sitges 9, 189, 370 i 830. Corresponen a uns retalls un xic més grans que els anteriors, amb un diàmetre de bocatge d'entre 1 i 1.2m (els 1.7m de diàmetre de la sitja 370 podrien ser deguts a la progressiva erosió). Presenten uns perfils força tubulars però lleugerament bicònics, finalitzant en un fons pla un xic umbilicat ubicat a 1.7-1.9m de fondària. Per tant, amb unes capacitats que ara ja estarien compreses entre els 2.5 i els 3m³.

El material ceràmic recuperat normalment és molt escàs. Així, de la sitja 370 es van recuperar 34 fragments ceràmics, dels que 6 eren de factura ibèrica; de la sitja 189 el registre encara era més paupèrrim, doncs només es localitzaren 8 fragments dels que 2 eren a torn ibèric⁵⁷³; i finalment de la sitja 830 es van recuperar una seixantena de fragments, dels que només quatre eren tornejats, destacant una vora de càlat amb decoració dentada. Per tant, poques dades podem extreure a nivell tipològic i de representació. De totes maneres, tal vegada no és casual que els percentatges de ceràmica ibèrica de dues d'elles estiguin rondant el 20%, el que reflecteix els paràmetres percentuals que es marquen a les sitges i en els estrats del segle II ane. Potser l'únic element a destacar seria el fragment de càlat, que ens portaria a una cronologia a partir de l'últim terç de segle III ane i principis de segle II ane. Talment, els nivells de rebliment mostren una obliteració ràpida i unitària, segurament amb materials de rebuig d'un període constructiu o de reformes.

Un cas curiós seria el de la sitja 9, ja que si bé tipològicament presentava unes dimensions parelles a les altres, a nivell de materials ceràmics s'hi observava una

---

⁵⁷³ D'aquesta sitja cal tenir present que només s'excavà menys de la meitat del seu volum ja que quedava amagada just a sota d'una estructura murària de l'Àmbit A medieval. Tanmateix, fent una progressió aritmètica podríem pensar que el conjunt de peces que es podria recuperar de la sitja, en cas que s'hagués excavat la totalitat del nivell de rebliment, no superaria la trentena.

quasi absoluta presència de ceràmiques ibèriques a torn (al voltant del 75%)⁵⁷⁴. I paradoxalment, l'estrat de rebliment també era similar al de les sitges 189, 370 i 830, realitzat a partir d'un enderroc de blocs de pedres, de formació ràpida, i també amb un volum de materials arqueològics que no arribava a la quarantena de fragments, destacant uns bocinets de vasets diferents i un càlat. En definitiva, uns materials propis d'entre finals de segle III i el segle II ane. L'enorme proporció de ceràmiques a torn podria fer pensar que l'estrat es formà en un moment ja plenament romanitzat, en la fase més tardana, ja que és en els nivells més tardans o d'amortització de les estructures de la segona fase, on es troben percentatges importants de ceràmica ibèrica (que d'altra banda, en cap cas superen el 50%). En aquesta tessitura, tot i tenir dubtes i arguments en els dos sentits, pensem més probable decantar-nos per la primera de les opcions, essent una de les sitges que s'obliterarien a finals de segle III ane. Nosaltres pensem que l'amortització es correspon al mateix moment que el de les altres del segon grup, però de manera totalment circumstancial, els materials ceràmics que haurien format part del farciment haurien tingut uns percentatges de peces tornejades que no es corresponia amb la realitat del moment, casuística que quedaria argumentada, a més, per l'absència de material d'importació romà.

I ja per acabar amb aquest grup de sitges, cal dir que la volumetria de les quatre està a cavall de les més petites de la primera fase, pròpies del segle III ane i de les grans sitges amortitzades a partir de l'entorn de l'any 200 ane i en l'etapa republicana. Per tant, des del punt de vista tipològic i comparatiu, també sembla que les sitges del segon grup s'hagin de correspondre a un moment anterior a principis de segle II ane. A tall d'hipòtesi, nosaltres proposem que es tractaria d'unes sitges realitzades en un moment anterior a l'any 200 ane, però amb posterioritat a les petites sitges del primer grup, i que nosaltres situem en un marc genèric de la segona meitat de segle III ane.

---

⁵⁷⁴ Aquest és l'estrat amb més percentatge de materials ibèrics a torn de tot el jaciment.

Tercer grup de sitges (finals III ane – mitjans de segle II ane). En tercer lloc, un altre grup de sitges estaria format per les sitges 24, 25, 200, 206, 757, 769, 775, 785, 902, 908 i 933. Són unes retalls amb uns diàmetres a la boca d'entre 1.2 i 1.7m⁵⁷⁵, de perfils troncocònics un xic globulars en algun cas, que finalitzen en unes bases planes ubicades a unes fondàries que oscil·len entre els 2.3 i els 3.3m. Per tant, amb unes capacitats d'emmagatzematge de gra que oscil·laria entre els 4000 i els 5000 litres⁵⁷⁶.

Així, veiem que morfològicament són diferents que les anteriors, ja que són volumètricament de majors dimensions, i també tipològica, amb uns perfils de tendència globular. Ara bé, malauradament, no disposem de cronologies relatives que ens puguin proporcionar les relacions estratigràfiques ja que la majoria d'elles s'emplacen a l'esplanada existent entre els Edificis I i IV (24, 200, 206, 769, 775 i 785), a la part sense estructures de l'Edifici IV (902, 908, 933) o estan escapçades per les actuacions medievals (25). Tan sols les sitges 758 i 24 presenten unes relacions clares, propiciant unes cronologies d'obliteració vinculades a les reformes republicanes

Pel que fa a les cronologies que ens aporten els materials ceràmics, tenim que la sitja més ben datada és la 206. I aquesta sitja a partir de la qual volem iniciar una aproximació a la datació de tot el conjunt. D'aquesta sitja és on s'ha recuperat el major nombre de materials ceràmics, prop de 600 fragments, dels que al voltant d'un 20% corresponien a ceràmiques ibèriques a torn. Destacaven els vasos bicònics grisos dits de la costa catalana, típics a partir de segle IV i sobretot al III i II ane, les pàteres i plats de vores reentrants, i sobretot, alguns càlats, típics de

---

⁵⁷⁵ També, igual que succeïa amb les sitges del primer grup, pensem que el diàmetre original de la boca hauria estat molt més estret, però els diferents processos antròpics que l'han afectat al llarg del temps, han erosionat les parts superiors del coll.

⁵⁷⁶ És evident que dins d'aquest grup les sitges 902 i 933 serien una excepció, ja que només tenien una fondària de poc més d'un metre de fondària, amb uns perfils diferents en cada cas. Ja hem argumentat en la descripció que hem fet que creiem que probablement es tractarien d'unes sitges a mig excavar, i per tant, a nivell formal seria del tot impossible adscriure-les a una de les tres tipologies que hem plantejat. Tanmateix, les hem situat en aquest tercer grup justament per la cronologia que mostrarien els seus estrats de reblliment, similar a la de les altres sitges d'aquest grup.

finals de segle III ane i de la centúria següent. Talment, a nivell d'importació destacava un fragment d'àmfora grecoitàlica, de la segona meitat de segle III ane, i un de Campaniana A, en la forma Lamb 36, corresponent també a les primeres produccions dins d'aquesta tipologia i que es podria situar a l'últim quart de segle III ane o a la primera meitat de segle II ane. Conseqüentment doncs, es tractava d'un conjunt ceràmic que es podia situar perfectament a l'entorn de l'any 200 aC. Finalment, i per acabar d'acotar la cronologia de l'estrat de reompliment, es realitzà una datació radiocarbònica que oferí un ventall de probabilitats centrat en el segle III ane. Així, es contrastava la cronologia mostrada pels materials ceràmics.

Per tant, pensem que podem fer una proposta d'anàlisi de la cronologia de les sitges restants en funció de la 206, analitzant aspectes com la morfologia, el tipus de rebliment, el nombre de peces ceràmiques i les seves proporcions, i sobretot les tipologies que hi són representades⁵⁷⁷. Tenint tots aquests factors en consideració, i tenint present que tipològicament i volumètrica, totes són força similars, pensem que podem fer una distinció cronològica. Un primer subgrup de sitges, 200, 206, 795 i 933, correspondrien a una cronologia més antiga, a l'entorn del 200 ane, mentre que la resta s'haurien de situar a la segona meitat de segle II ane, majoritàriament obliterades en el moment de les gans reformes del jaciment.

Pel que fa a les sitges més antigues dins del tercer grup, podem observar com la sitja 206 seria molt similar a la sitja ue 200. Aquesta darrera, amb unes dimensions similars, tan sols s'hi diferenciava perquè era de perfil més cilíndric. El nivell de rebliment també alternava els blocs de pedres amb paquets argilosos i cendrosos, essent bàsicament de formació lenta. El nombre de fragments ceràmics ibèrics sobrepassava la cinquantena, representant el 23% del total. D'aquests només en destacava una vora de càlat, a banda dels diferents utensilis en grisa ibèrica típics

---

⁵⁷⁷ En aquest sentit volem fer esment que en molts casos els materials ceràmics de les sitges ja ofereixen una cronologia relativa pròpia, però sovint aquesta presenta un ventall tan ampli que en dilueixen quasi completament el seu valor interpretatiu. Pensem que afegint un element de comparació amb la sitja 206, podem acotar a vegades la desviació que existeix.

dels segles III-II ane. Per tant, tant tipològicament com percentual pensem que és molt similar a la sitja 206, i pensem que podem proposar-ne una cronologia també parella, a l'entorn de finals de segle III o principis de segle II ane.

Un cas similar seria la sitja 769, amb una secció similar a les altres dues, potser un xic més petita, ja que només aconseguia una fondària de de 2.3m. Com en els casos anteriors, aquí també s'anaven alternant els paquets d'enderroc amb els cendrosos i més orgànics. En la caracterització ceramològica mostrava uns trets molt similars a la sitja 200. Uns volums totals que superen les dues centenes, i una proporció percentual de la ceràmica a torn que està per sobre el 20%. En el cas de la sitja 770 es detecta una total absència de material importat d'Itàlia, que juntament amb la presència d'algunes gerres significatives, com un *stamnos*, o una d'ala lateral, ens ajudarien a concloure una datació també a l'entorn de l'any 200 ane.

I finalment en aquest primer subgrup hauríem d'incloure la sitja 933. I no per la tipologia o morfologia del retall, ja que era de reduïdes dimensions, sinó per la cronologia i ubicació. D'aquest retall es van recuperar també uns dos-cents fragments ceràmics (i tenint en compte que possiblement es tractava d'un retall a mig excavar, són unes densitats realment importants), amb un volum de materials ibèrics a torn que rondava el 10%. A banda dels atuells comuns en els segles III-II ane, com els càlats, els bols o les gerres, la cronologia segurament venia definida per la recuperació d'un fragment del Taller de Roses, i d'un bocí de ceràmica Campaniana A. I d'altra banda, aquesta sitja es correspondria amb el retall més allunyat de les unitats domèstiques del barri de migdia. Si considerem que les sitges primerament se situaven a l'interior de les finques ceretanes per, amb el temps, ubicar-se en unes zones exteriors, la localització en un punt tan allunyat hauria de fer pensar en un moment ja avançat d'aquest procés en què les sitges surten fora de les cases. Amb tots aquests elements pensem que podem considerar, també en el cas de la protositja 933, una cronologia a l'entorn del 200 ane.

I pel que fa al segon subgrup de sitges, ja ens apareixien unes característiques, sobretot en el registre ceràmic, que ens apropen a una cronologia de mitjans de segle II ane. Un primer exemple seria la sitja 25. Amb unes dimensions considerables que arriben als 2.9m de fondària, també presentava un nivell de rebliment de formació lenta, amb materials argilosos que s'alternaven amb capes de blocs de pedres i enderrocs. Del seu interior es van recuperar més de 600 fragments ceràmics, dels que poc més d'un 22% eren ceràmiques ibèriques. En les produccions grises destacaven els vasets bicònics, els bols de vora reentrant, alguna gerra, i un plat que imitava la forma Lamb 5. En les produccions oxidades es van recuperar gerres, bols de vora reentrant, càlats, i algun ungüentari. Talment, el conjunt es complementava amb quatre fragments de Campaniana A (dos de la forma Lamb 27), i 12 fragments d'àmfora itàlica provinent de les zones campanes i brindisines. Per tant, ens trobem que cronològicament podem situar-nos a partir del segon terç de segle II ane. En aquest cas, seria una sitja que possiblement s'hauria amortitzat en el marc de les reformes del jaciment.

En aquest sentit també hauríem d'entendre la sitja 757, ubicada a l'avantsala de l'Àmbit VII ceretà. Amb una boca de poc més d'un metre d'amplada, de perfil troncocònic, i una fondària de 2.75m finalitzant de manera lleugerament convexa, també presentava uns nivells de rebliment que anava alternant paquets de terres i pedres, amb nivells argilosos i cendrosos. La tipologia, volum i percentatges del material ceràmic corresponia als de la sitja 25, essent gairebé una quarta part del tipus comú ibèric, amb les formes dels càlats, els *askos* i les àmfors com a formes més destacades. Però també, i pel que fa a la precisió cronològica, algun fragment de campaniana dels tallers occidentals, i sobretot, les restes d'un àmfora itàlica Dressel 1A, amb una datació intrínseca d'entre la segona meitat de segle II ane i el primer quart de segle I ane. El fet de tenir la mateixa peça trossejada i localitzada a l'interior d'aquesta sitja però també en el rebliment del retall 761, fa pensar que ambdós es rebliren en el mateix moment. Nosaltres proposem que el reble del retall 761 es produeix en el marc de les obres de l'Edifici II, en el segon

terç de segle II ane i consegüentment, aquesta també hauria de ser el moment d'obliteració de la sitja 757.

Un cas similar seria la sitja 24, almenys pel que fa a l'estreta relació que té amb les estructures republicanes. La sitja 24 era un xic més fonda, i del seu interior es van recuperar poc més d'un centenar de fragments, dels que 25 eren de ceràmica comuna ibèrica, i dos eren d'àmfora itàlica. Tanmateix, l'element més visible del retall era el reforç que presentava a la part més propera al mur 33. Consistia en un pilar de planta subtriangular i fet amb blocs de pedres de mida bàsicament petita i mitjana, ue 32, amb una fondària d'uns 1.2m, i que folrava la paret de la sitja. És evident que el reforç es realitzà com una refonamentació del mur 33, o si més no, per evitar possibles esllavissades que poguessin afectar a la seva estabilitat. Però una altra de les coses que es pot inferir, i potser més interessant, és que la sitja estava funcionant en el moment de la seva construcció. Ja fos perquè encara s'estigués utilitzant com a dipòsit d'emmagatzematge, o perquè estigués en procés de rebliment i els constructors de l'Edifici I volguessin assegurar-se l'estabilitat dels seus murs, en fer el mur 33 la van tenir present i es va decidir de reforçar la sitja per evitar possibles moviments estructurals de les parets perimetrals de l'Edifici⁵⁷⁸. En definitiva doncs, és una sitja que s'amortitza coincidint amb les reformes que s'esdevenen a l'Edifici I, i possiblement una mica més tard, en un moment que nosaltres proposem a l'entorn de mitjans de segle II ane. Les proporcions percentuals de les diferents tipologies ceràmiques, i sobretot la presència dels dos fragments d'àmfora itàlica ajudarien a argumentar la datació.

La sitja 785 es localitzà just a l'exterior de la cantonada nordoriental de l'Edifici I, tocant l'entrada mateix. Presentava un diàmetre a la boca de poc més d'un metre, i una secció bàsicament tubular amb un eixamplament màxim de 1.6m, que finalitzava en un fons pla situat a 3.3m de fondària. Amb el global de material

---

⁵⁷⁸ O tal vegada, encara que sigui una hipòtesi poc contrastable, perquè els moviments estructurals ja s'haguessin començat a veure amb el mur 150 en relació a la sitja 453, o amb el mur 215 en relació a la sitja 216. En qualsevol cas, contrasta l'actuació que es realitza a la sitja 24, amb la que no es realitzà en el cas de les sitges 216 o 453, per exemple, i com va afectar desigualment l'estabilitat dels murs més propers.

ceràmic tan sols podem imaginar que s'hauria obliterat en algun moment del segle II ane, ja que les úniques traces ceràmiques amb datació són tres fragments indeterminats de vernís negre, i un de Campaniana A.

També aniria en aquesta direcció la sitja 775, ubicada entre els Edificis I i IV, amb una morfologia en el perfil eminentment tubular i un xic abombat a la part central, finalitzant a una fondària de 2.35m. En els dos casos s'observa un bocatge un xic ovalat, potser producte de l'erosió de les estructures, marcant un diàmetre d'entre 1 i 1.2m, arribant a unes cotes al voltant del 1.5m de fondària. El percentatge de material ibèric tornejat era inferior, de l'11%, però en aquest cas comptem amb la presència de les àmfores itàliques, de la Campània i de Brindisi, i d'algun fragment de ceràmica ibèrica amb engalba blanca, que ens porten a una cronologia a partir del tercer quart de segle II ane. La recuperació de pedres d'atzurita del capdamunt del nivell de farciment, podria indicar una estreta relació amb l'Edifici IV. Per tant, també és possible vincular l'amortització de la sitja d'emmagatzematge al moment de la construcció i funcionament dels grans edificis republicans, a la segona meitat de segle II ane. El conjunt ceràmic també era força similar a aquestes que estem mencionant.

Quant a la sitja 785, correspondria a la de més fondària de totes les excavades fins al moment. Si bé a nivell de bocatge i d'amplades interiors era força similar a les altres d'aquest grup, el fons de l'estructura aconseguia una cota 3.3m per sota de la de circulació. El registre percentual ceràmic presentava unes proporcions bastant parelles, en aquest cas del 23% pel que fa a la ceràmica a torn, amb els atuellis típics que ja hem anat assenyalant. La cronologia ens venia determinada per uns fragments de Campaniana A. Considerem que es tractaria d'una sitja a cavall entre el primer subgrup i el segon, però si es confirmés la fiabilitat de la mitja moneda, hauríem de situar en el marc del segle II ane.

I finalment dins d'aquest subgrup hauríem d'incloure les sitges 902 i 908, ambdues localitzades a la part septentrional de l'Edifici IV. En la segona, tot sembla indicar

que es correspondria amb aquest grup de sitges. També mostra una secció tubular una mica troncocònica, que fins al moment aconseguix una fondària de 2.75m⁵⁷⁹. Pel que fa al registre ceràmic, els materials a torn suposen el 16% del total, però la presència d'uns pocs fragments de Campaniana A, i un indeterminat de Cales, ens estaria delimitant una cronologia vers la segona meitat de segle II ane. I pel que fa a la sitja 902, ja hem dit que cal considerar-la una protositja, un projecte de sitja. Però la troballa d'un fragment d'àmfora itàlica mostraria que la construcció i ràpida obliteració es realitzà en algun moment a partir de segle II ane.

Quart grup de sitges (Mitjans segle II ane). L'últim grup tipològic de sitges és constituït per dos exemplars: les sitges 410 i 709. Consisteixen en uns grans retalls que ràpidament s'obren fins als 2m o més de diàmetre, aconseguint unes profunditats d'entre 2.4m (sitja 709) i 2.7m (la sitja 410), resseguint uns perfils clarament tubulars. Per tant, unes capacitats volumètriques que ronden els 8000 litres, i sens dubte les sitges més grans del jaciment. La sitja 709 presentava uns rebliments formats per una alternança de paquets cendrosos amb altres d'enderroc. A nivell ceràmic, les ibèriques a torn corresponien a un 12% del total, essent aquest (145 fragments), relativament poc nombrós en comparació al volum de terres. La sitja 410 també estava reblerta bàsicament per blocs de pedres de mides diferents, barrejades amb alguns paquets terrosos. Els fragments ceràmics recuperats, sumant les dues intervencions del 1991 i el 2010, oferien un conjunt on les ceràmiques ibèriques a torn ronden el 30%, essent els més significatius un *skiphoi*, un bol gris, els càlats, i un fragment d'àmfora itàlica. Tenint en compte aquests materials, i considerant la gran similitud formal amb la sitja 709, pensem que es correspondria a una cronologia que s'avindria amb el segle II ane, potser també coincidint en el marc de les reformes estructurals del poblat⁵⁸⁰.

---

⁵⁷⁹ Hem de recordar que la finalització d'aquesta sitja s'ha realitzat en aquest 2016, i encara està en fase d'estudi.

⁵⁸⁰ De totes maneres, d'aquesta sitja en desconeixem l'estratigrafia de l'entorn, ja que s'excavà en el marc d'un sondeig estratigràfic, i tampoc sabem com es vincula amb les diferents estructures, àmbits i edificis que puguin aparèixer. Per tant, haurem de deixar la seva adscripció cronològica definitiva per a futures campanyes d'excavació.